

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ВОЛОВИК СЕРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК [351.741:336-049.5](477)

ДИСЕРТАЦІЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ІР-СУДУ
ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Спеціальність 081 – Право
(Галузь знань 08 – Право)

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **С.В. Воловик**

Науковий керівник: Янішевська Катерина Дмитрівна, кандидат юридичних
наук, доцент

Суми 2024

АНОТАЦІЯ

Воловик С. В. Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету, Суми, 2024.

Дисертацію присвячено дослідженню змісту й особливостей адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячено визначенню загальної характеристики діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Автор установив сутність державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні як об'єкта адміністративно-правового регулювання, визначив базові поняття та категорії. У дисертації наголошено на тому, що державне управління сферою інтелектуальної власності потребує запровадження організаційних та адміністративно-правових заходів, об'єднання зусиль різних органів державної влади, недержавних установ і громадських організацій для визначення подальших шляхів розвитку адміністративно-правового регулювання сферою інтелектуальної власності. Доведено, що актами Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України регулюється досить широке коло питань, які стосуються реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності, а тому їх необхідно враховувати в майбутній діяльності ІР-суду.

Зроблено висновок, що міжнародні договори та угоди, які на сьогодні є невід'ємною частиною національного законодавства, займають чільне місце в механізмі адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері інтелектуальної власності, а тому їх вивчення й урахування матимуть позитивний вплив на професійну діяльність суддів ІР-суду в Україні.

Встановлене місце ІР-суду в системі суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Автор навів змістовну характеристику переліку суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні й на цій основі запропонував власну класифікацію суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Досліджено сутність базових категорій, таких як «ІР-суд», «суб'єкти», «суб'єкти адміністративного права», «суб'єкти реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності», «система», «система суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності». Запропоновано класифікувати суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні залежно від напрямів діяльності у сфері інтелектуальної власності на такі групи: 1) суб'єкти, що покликані формувати та реалізовувати державну політику у сфері інтелектуальної власності; 2) суб'єкти, що реалізують державну систему правової охорони у сфері інтелектуальної власності.

Доведено, що наявна законодавча прогалина щодо повноцінного старту діяльності ІР-суду в Україні дестабілізує відносини, що виникають у сфері інтелектуальної власності, та підриває авторитет судової гілки влади, оскільки відсутні механізми щодо ефективної реалізації ІР-судом державної політики у сфері інтелектуальної власності та здійснення в зазначеній сфері належного правосуддя.

Охарактеризовано правові засади діяльності ІР-суду в Україні та визначено місце норм адміністративного законодавства. Установлено, що відсутність належного адміністративно-правового забезпечення діяльності ІР-суду є істотною перешкодою на шляху його повноцінного функціонування та початку роботи. Зокрема, й досі відсутній титульний закон про Вищий суд з питань інтелектуальної власності, аналогічний Закону України «Про Вищий антикорупційний суд».

Наголошується, що основною нормою, яка має значення для діяльності ІР-суду, є п. 16 Перехідних положень Господарського процесуального кодексу

України: «до початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності справи щодо прав інтелектуальної власності розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу, судами відповідно до правил юрисдикції (підвідомчості, підсудності), які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу.

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячено питанням адміністративно-правового статусу ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Проаналізовано чинне адміністративне законодавство у сфері інтелектуальної власності та законодавство, що регулює діяльність ІР-суду, і на цій основі визначено мету створення та принципи діяльності ІР-суду в Україні. З'ясовано, що мета створення та діяльності ІР-суду, на нашу думку, безпосередньо пов'язана з ідеями верховенства права й захисту сфери інтелектуальної власності, на цьому неодноразово наголошують під час дискусій науковці та практики, які беруть свій початок у законодавстві про судоустрій. Установлено, що мета створення та діяльності ІР-суду в Україні полягає в підвищенні рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення й зростанні довіри до суду з метою створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери.

Виділено, що серед міжнародно-правових актів вагоме місце для визначення керівних засад функціонування ІР-суду в Україні посідають Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками. Доведено, що принцип кваліфікації, підбору та підготовки означає, що особи, відібрані для судових посад, повинні мати високі моральні якості й здібності, а також відповідну кваліфікацію в галузі права. Зазначений принцип повинен бути обов'язково покладений в основу функціонування ІР-суду в Україні, оскільки належна фахова кваліфікація та професійна компетентність у сфері інтелектуальної власності є визначальними чинниками ефективного виконання суддями своїх професійних обов'язків.

Автор дійшов висновку, що аналізування засад організації судової влади дає підстави стверджувати про відсутність у титульному Законі України «Про судоустрій і статус суддів» принципів діяльності судів, це свідчить про неналежне нормативно-правове закріплення ключових положень, передбачених міжнародно-правовими документами.

У межах другого розділу також проаналізовано та встановлено основні й додаткові завдання і функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Автор запропонував до спеціальних завдань ІР-суду відносити також завдання здійснення правосуддя у сфері інтелектуальної власності відповідно до вимог чинного законодавства України та правил судочинства з метою підвищення рівня якості судового розгляду справ з питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення та зростання довіри до суду з метою створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери та ін.

Досліджено сутність та особливості компетенції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні, наголошено на виключних повноваженнях ІР-суду. Зазначено, що компетенція складає ядро адміністративно-правового статусу кожного органу державної влади, не є винятком й ІР-суд, з приводу встановлення компетенції якого й до цього часу немає одностайного розуміння та відповідного законодавчого визначення.

Виокремлено принцип територіальності ІР-суду в Україні, який передбачає поширення його юрисдикції на всю територію держави, що встановлено Основним Законом та титульним законом про судоустрій і статус суддів. Відповідно принцип територіальності повинен бути узгодженим та органічно поєднуватися з принципом спеціалізації. Акцентовано на тому, що основу юрисдикції ІР-суду в Україні становлять принципи територіальності, спеціалізації та інстанційності, що є ключовим для успішного старту його функціонування. Визначено сутність компетенції ІР-суду, а також систему юридичних гарантій діяльності ІР-суду в Україні. Доведено, що діяльність

ІР-суду пов'язана з системою впорядкованих та чітких норм, які регулюють питання їх діяльності й функціонування, необхідним є встановлення відповідної системи законодавчо закріплених юридичних гарантій діяльності, без дослідження яких неможливо стверджувати про повний адміністративно-правовий статус ІР-суду в Україні. Наголошено на тому, що юридичні гарантії—невід'ємна складова адміністративно-правового статусу ІР-суду в Україні, оскільки вони є засобом ефективної реалізації суддями своїх повноважень, це дозволяє повною мірою реалізувати державну політику у сфері інтелектуальної власності. Визначено види юридичних гарантій діяльності ІР-суду в Україні.

В рамках третьому розділі дисертації досліджено й систематизовано успішний зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду й встановлено можливості його використання в Україні. Досліджено досвід організації діяльності Трибуналу з питань інтелектуальної власності в Китаї, проаналізовано особливості діяльності Патентного суду в Австрії, визначено особливості спеціалізації в Німеччині, Південній Кореї та Японії. Доведено необхідність створення саме окремого судового органу на прикладі таких держав, як Швейцарія, Франція, Великобританія та США.

Зроблено висновок, що зарубіжний досвід організації й діяльності спеціалізованих судів, які розглядають спори у сфері інтелектуальної власності та патентного права, свідчить про належний рівень насамперед нормативного закріплення важливих положень, що стосуються функціонування таких судових органів. В Україні ж немає титульного закону «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», який повинен закріпити ключові положення, що стосуються початку його функціонування та подальшої роботи.

Автор запропонував напрямки вдосконалення національного законодавства, що регламентує діяльність ІР-суду. Охарактеризовано, що розвиток суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності сьогодні є досить динамічним, а тому часто виникають питання, що потребують свого вирішення в юрисдикційному порядку. Виокремлено два напрямки вдосконалення сфери інтелектуальної власності в Україні: перший – це

вдосконалення чинних нормативно-правових актів, що регулюють реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності, другий – шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ІР-суду.

Запропоновано низку новаторських змін до регулювання діяльності ІР-суду з метою підвищення рівня інвестиційного клімату для бізнесу, змін у ландшафті ринку з надання послуг у сфері інтелектуальної власності, значного підвищення стандартів захисту прав та законних інтересів у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: суди, судова система, адміністративно-правові засади, адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правові відносини, діяльність, ІР-суд, суб'єкт, державна політика, інтелектуальна власність.

SUMMARY

Volovyk S. V. Administrative and legal principles of the IP-court as a subject of state policy in the field of intellectual property in Ukraine. – Qualifying scientific work as the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 - Law. Educational and Scientific Institute of Law, Sumy State University, Sumy, 2024.

The dissertation is focused on studying the content and specific features of administrative and legal bases of IP-court activity as a subject of realization of the state policy in the field of intellectual property in Ukraine.

The first section of the dissertation research is devoted to determining the general characteristics of the IP-court as a subject of state policy in the field of intellectual property in Ukraine. The author establishes the essence of state policy in the field of intellectual property in Ukraine as an object of administrative and legal regulation.

Basic concepts and categories are defined. It is emphasized that the state management of intellectual property requires the introduction of organizational and administrative measures, combining efforts of various government agencies, non-governmental institutions and NGOs to determine further ways to develop administrative and legal regulation of intellectual property.

It is proved that the acts of the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine regulate a wide range of issues related to the implementation of state policy in the field of intellectual property, and therefore they must be taken into account in future IP courts.

It is concluded that international treaties and agreements, which today are an integral part of national law, occupy a prominent place in the mechanism of administrative and legal regulation of state policy in the field of intellectual property, and therefore their study and consideration will have a positive impact on the professional activities of IP judges. in Ukraine.

The place of the IP-court in the system of subjects of realization of the state policy in the field of intellectual property in Ukraine is established. The author

provided a meaningful description of the list of subjects of state policy in the field of intellectual property in Ukraine and on this basis proposed his own classification of subjects of state policy in the field of intellectual property in Ukraine.

The essence of basic categories as: "IP-court", "subjects", "subjects of administrative law" "subjects of realization of the state policy in the field of intellectual property", "system", "system of subjects of realization of the state policy" is investigated in the field of intellectual property ".

It is proposed to classify the subjects of state policy in the field of intellectual property in Ukraine depending on the activities in the field of intellectual property into the following groups:

1) subjects called to form and implement state policy in the field of intellectual property;

2) entities that implement the state system of legal protection in the field of intellectual property.

It is proved that the existing legislative gap on the full start of IP-court in Ukraine destabilizes the relations arising in the field of intellectual property and undermines the authority of the judiciary, as there are no mechanisms for effective implementation of IP-court state policy in the field of intellectual property. in the field of due process.

The legal bases of IP-court activity in Ukraine are described and the place of norms of administrative legislation is determined. It is established that the lack of proper administrative and legal support for the activities of the IP-court is a significant obstacle to its full functioning and start of work. In particular, there is still no title law on the Supreme Court of Intellectual Property, similar to the Law of Ukraine "On the Supreme Anti-Corruption Court".

It is emphasized that the main rule that is important for the IP-court is paragraph 16 of the Transitional Provisions of the Commercial Procedural Code of Ukraine "before the Supreme Court on intellectual property Code, the courts in accordance with the rules of jurisdiction (jurisdiction, jurisdiction), which operated before the entry into force of this version of the Code.

The second section of the dissertation research is devoted to the administrative and legal status of the IP-court as a subject of state policy in the field of intellectual property in Ukraine. The current administrative legislation in the field of intellectual property and the legislation governing the activities of the IP-court are analyzed and on this basis the purpose and principles of the IP-court in Ukraine are determined.

It was found that the purpose of the creation and operation of the IP-Court, in our opinion, is directly related to the ideas of the rule of law and protection of intellectual property, which is repeatedly emphasized during discussions and scholars, and which originate in judicial system. It is established that the purpose of establishing and operating an IP court in Ukraine is to improve the quality of intellectual property litigation, deadlines and increase confidence in the court in order to create a favorable climate in Ukraine to attract foreign investment in this area.

It is highlighted that among the international legal acts, the Basic Principles on the Independence of the Judiciary, adopted at the VII Congress on Crime Prevention and Treatment of Offenders, are important for determining the guidelines for the functioning of the IP-court in Ukraine.

It has been proven that the principle of qualification, selection and training means that persons selected for judicial positions must have high moral qualities and abilities, as well as appropriate qualifications in the field of law.

This principle must be the basis for the functioning of the IP Court in Ukraine, as proper professional qualifications and professional competence in the field of intellectual property are a determining factor in the effective performance of judges' professional duties.

The author concludes that the analysis of the principles of the judiciary gives grounds to claim the absence in the title Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" of the principles of courts, which indicates improper legal enshrinement of key provisions of international law.

The second section also analyzes and establishes the main and additional tasks and functions of the IP-court as a subject of state policy in the field of intellectual property in Ukraine. The author suggested that the special tasks of the IP Court also

include the task of administering justice in the field of intellectual property in accordance with current legislation of Ukraine and the rules of procedure to improve the quality of intellectual property litigation, deadlines and increase confidence in the court. creation in Ukraine of a favorable climate for attracting foreign investment in this area and others.

The essence and features of the competence of the IP-court as a subject of state policy in the field of intellectual property in Ukraine are studied. Emphasis is placed on the exclusive powers of the IP court. It is pointed out that the competence is the core of the administrative and legal status of each public authority, and the IP court is no exception, and there is still no unanimous understanding and relevant legislative definition of its competence.

The principle of territoriality of the IP-court in Ukraine, which provides for the extension of its jurisdiction over the entire territory of the state, established by the Basic Law and the title law on the judiciary and the status of judges.

Accordingly, the principle of territoriality must be consistent and organically combined with the principle of specialization. It is emphasized that the basis of the jurisdiction of the IP Court in Ukraine is the principles of territoriality, specialization and instance, which is key to the successful start of its operation. The essence of the competence of the IP court in Ukraine is determined.

The system of legal guarantees of IP-court activity in Ukraine is defined. It is proved that the activity of the IP-court is connected with the system of orderly and clear norms, regulating the issues of their activity and functioning. in Ukraine.

It is emphasized that legal guarantees are an integral part of the administrative and legal status of the IP-court in Ukraine, as they are a means of effective exercise of their powers by judges, which allows to fully implement state policy in the field of intellectual property. The types of legal guarantees of IP-court activity in Ukraine are determined.

Within the framework of the third section of the dissertation research the successful foreign experience of the organization and activity of the IP-court is investigated and systematized and the possibilities of its use in Ukraine are established.

The experience of organizing the activities of the Intellectual Property Tribunal in China has been studied. Emphasis is placed on the peculiarities of the activities of the Patent Court in Austria.

The peculiarities of specialization in Germany, South Korea and Japan are determined. The necessity of creating a separate judicial body on the example of such states as Switzerland, France, Great Britain and the USA has been proved.

It is concluded that the foreign experience of the organization and operation of specialized courts dealing with disputes in the field of intellectual property and patent law shows the appropriate level, first of all, of normative enshrinement of important provisions concerning the functioning of such courts. In Ukraine, however, there is no title law "On the Supreme Court of Intellectual Property", which should establish key provisions concerning the beginning of its operation and further work.

The author suggests ways to improve the national legislation governing the activities of the IP-court. It is characterized that the development of public relations in the field of intellectual property today is quite dynamic, and therefore quite often there are issues that need to be resolved in a jurisdictional manner.

There are two areas of improvement of intellectual property in Ukraine, the first is the improvement of existing regulations governing the implementation of state policy in the field of intellectual property, and the second — ways to improve the administrative and legal regulation of IP courts.

A number of innovative changes have been proposed to regulate the IP court in order to improve the investment climate for business, changes in the market landscape for the provision of intellectual property services, significantly raising standards of protection of rights and legitimate interests in intellectual property.

Key words: courts, judicial system, administrative and legal principles, administrative and legal regulation, administrative and legal relations, activity, IP-court, subject, state policy, intellectual property.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:***Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:***

1. Воловик С. В. Принципи діяльності ІР-суду в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 116-23.

2. Воловик С. В. ІР-суд як суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 264-270.

3. Воловик С. В. Юрисдикція ІР-суду: питання теорії та практики. *Право і безпека*. 2020. № 4. С. 104-109.

4. Воловик С. В. Завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 2 (94). С. 98-107.

5. Воловик С. В. Адміністративно-правовий статус вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 180-185.

6. Воловик С. В. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Visegrad journal on human rights*. 2021. № 3. С. 299-303. (Словацька Республіка).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Воловик С. В. Європейський досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія:

проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми : Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 223-226.

8. Воловик С. В. Передумови створення ІР-суду в Україні. *Теорія та практика сучасної юриспруденції*: матеріали XXIV науково-практичної конференції (м. Харків, 30 травня 2020 року). Харків: Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2020. С. 178-179.

9. Воловик С. В. Місце та роль ІР-суду у системі судової влади України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20–21 травня 2021 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік, В. В. Миргород-Карпова, А. В. Стеблянко. Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 443-446.

10. Воловик С. В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки держави*: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 24 червня 2021 року). Київ: Інститут УДО України КНУ імені Тараса Шевченка, 2021. С. 67-68.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	17
ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ІР-СУДУ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	29
1.1. Державна політика у сфері інтелектуальної власності в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання.....	29
1.2. Місце ІР-суду в системі суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.....	52
1.3. Правові засади діяльності ІР-суду в Україні та місце серед них норм адміністративного законодавства.....	69
Висновки до розділу 1.....	79
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІР-СУДУ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	82
2.1. Мета створення та принципи діяльності ІР-суду в Україні.....	82
2.2. Завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.....	103
2.3. Компетенція ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.....	118
2.4. Юридичні гарантії діяльності ІР-суду в Україні.....	132
Висновки до розділу 2.....	148
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІР-СУДУ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	156

3.1. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні.....	152
3.2. Напрямки удосконалення національного законодавства, що регламентує діяльність ІР-суду.....	172
Висновки до розділу 3.....	181
ВИСНОВКИ.....	183
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	191
ДОДАТКИ.....	237

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГК України – Господарський кодекс України.

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України.

Мінекономіки – Міністерство економіки України.

ДП «УІВ» – Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності».

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини.

КНР – Китайська Народна Республіка.

SIPO – Державне управління інтелектуальної власності.

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності.

ЄС – Європейський Союз.

США – Сполучені Штати Америки.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. До початку повномасштабного вторгнення росії в Україну питання охорони інтелектуальної власності, де захист відбувається на рівні кримінального, цивільного та господарського судочинства, досліджували лише в контексті захисту авторів творів, патентів, реєстрації й захисту торговельних марок, промислових зразків тощо, відповідно не приділяли уваги питанням реєстрації та захисту корисних моделей і винаходів, що стосуються зброї, ракет, інших літальних апаратів або будь-яких їх компонентів. Тобто сьогодні в умовах війни питання щодо надійного та дієвого захисту секретного винахідництва, засекречування патентів і відповідних корисних моделей є вельми актуальним, а дослідження в цьому контексті адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду в Україні лише підкреслює своєчасність та необхідність проведення цього наукового дослідження.

Повертаючись до довоєнних років, необхідно зазначити, що відповідно до статистичних даних Касаційного господарського суду у 2020 р. до нього надійшло 104 касаційні скарги у справах стосовно захисту авторських прав та прав інтелектуальної власності, з яких не було прийнято лише 21 скаргу. У 2021 р. за перші 6 місяців роботи суду надійшло 84 касаційні скарги, у 16 випадках було відмовлено в прийнятті 11 скарг. Сьогодні ж в умовах воєнного стану діяльність господарських судів має свої особливості, а відповідно, особливості здійснення судового захисту у сфері інтелектуальної власності. Так, під час Всеукраїнського вебінару для суддів місцевих та апеляційних господарських судів, який відбувся 14 квітня 2023 р., учасники зазначили, що найбільш актуальними викликами судової системи та правосуддя є перебої з електропостачанням судових установ, спричинені масовими обстрілами (як наслідок, судові засідання переноситься, а учасники судового розгляду не можуть забезпечити постійно свою особисту присутність або надати невідкладні документи чи копії тощо); поновлення процесуальних строків (ця проблема є

однією з основних, оскільки сам по собі факт запровадження на всій території України воєнного стану не є підставою для поновлення процесуального строку, проте це питання вирішується в кожному окремому випадку) та ін.

Враховуючи зазначене, варто наголосити, що загальна державна система захисту та охорони сфери інтелектуальної власності продемонструвала на практиці свою низьку ефективність щодо виконання базових завдань і відповідно нездатність забезпечити сталий розвиток та функціонування сфери інтелектуальної власності як однієї з важливих складових національної системи інтелектуального сектору та економіки держави [296]. Саме тому з метою охорони сфери інтелектуальної власності, захисту прав і законних інтересів суб'єктів управління майновими авторськими та суміжними правами в Україні вперше за історію незалежності 29 вересня 2017 р. згідно з Указом Президента України створений Вищий суд з питань інтелектуальної власності, або ІР-суд (№ 299/2017).

З моменту створення ІР-суду в Україні й до цього часу спори у сфері інтелектуальної власності розглядають господарські суди, навантаження на які сьогодні складно переоцінити, а той факт, що спори розглядають судді роками, призводить до низки порушень: процесуальних строків, прав та законних інтересів сторін у справі, права на справедливий суд та взагалі завдають шкоди авторитету суду. А початок повномасштабного вторгнення в Україні взагалі зумовив перегляд базових положень щодо захисту секретного винахідництва у сфері оборони, з огляду на це назріла нагальна потреба в діяльності ІР-суду в Україні.

З урахуванням наведеного й того, що створення ІР-суду в Україні відбувається як крок з адаптації судової системи України до практики та стандартів країн Європейського Союзу, сьогодні дуже актуальними є ґрунтовне наукове дослідження сутності адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні та вивчення успішного зарубіжного досвіду діяльності аналогічних судових органів.

Питання статусу судів, суддів в Україні та за кордоном, окремі питання щодо їх діяльності й функціонування неодноразово висвітлювали в працях провідні вчені та науковці у галузі адміністративного права, зокрема: В. Б. Авер'янов, І. Л. Антипов, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, І. М. Білодід, В. В. Галуцько, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, О. А. Дігтяр, О. Ю. Дрозд, С. І. Запара, А. А. Іванищук, О. А. Калашник, Ю. С. Канарик, Н. Д. Квасневська, О. М. Ключев, В. К. Колпаков, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, М. В. Костів, В. М. Кравчук, О. В. Кузьменко, Є. В. Курінний, А.Ф. Крижановський, В. В. Лемак, П. С. Лютиков, Д. В. Мандичев, П. В. Макушев, Т. О. Мацелик, Т. П. Мінка, О. М. Музичук, М. В. Паладій, Д. В. Приймаченко, Ю. Є. Полянський, М. В. Руденко, О. Ю. Салманова, О. Свідерський, В. В. Сердюк, В. В. Сокурєнко, О. П. Угровецький, І. О. Хайдарова, В. В. Хошо, В. В. Чумак, В. І. Шишкін та ін. Ці вчені та науковці зробили значний внесок у розвиток адміністративно-правової науки, проте вони не розкрили питання адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні, що зумовлює актуальність та своєчасність цього дисертаційного дослідження.

Окремо потрібно виділити дисертаційні роботи, що заклали фундамент досліджень різних аспектів функціонування судів та діяльності суддів, а саме: А. А. Стрижак «Державне управління забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції» (2005 р.), А. Л. Борко «Організаційно-правове забезпечення діяльності адміністративних судів України» (2009 р.), Т. В. Галайденко «Гарантії незалежності суддів та їх реалізація в сучасній Україні» (2013 р.), О. Ю. Дудченко «Правовий статус осіб, які займають адміністративні посади в судовій системі України» (2014 р.), В. Ю. Мащук «Адміністративно-правове забезпечення функціонування апаратів судів загальної юрисдикції» (2014 р.), О. Л. Польовий «Гарантії суддівської незалежності при притягненні суддів до юридичної відповідальності» (2014 р.), Є. В. Авдеєнко «Суди загальної юрисдикції як суб'єкти адміністративного права» (2015 р.), О. А. Калашник

«Правовий статус місцевих загальних судів в Україні» (2016 р.), І. О. Хайдарова «Адміністративно-правовий статус Вищого антикорупційного суду в Україні» (2019 р.), І. Л. Антипова «Адміністративно-правовий статус Вищих спеціалізованих судів в Україні» (2021 р.).

Таким чином, недостатня кількість наукових праць, присвячених тематиці адміністративно-правового статусу ІР-суду, засад його діяльності та функціонування, недосконалість адміністративно-правового регулювання в зазначеній сфері обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає положенням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII; Стратегії реформування державного управління України на 2022—2025 роки, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р; Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021—2023 роки, схваленої Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021; Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, схваленим Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Рішенню Вищої кваліфікаційної комісії суддів України «Про оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності» № 98/зп-17 від 30.09.2017 р.; Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2016—2020 роки, затвердженим Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р., а також виконана в межах науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Концептуальні засади реформування системи правоохоронних органів в сучасних умовах трансформації нагляду і контролю щодо забезпечення економічної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U000779).

Мета й завдання дослідження. *Мета дисертаційного дослідження* полягає в тому, щоб на підставі аналізування поглядів вчених, теорії адміністративного права, чинного адміністративного законодавства України та практики його застосування визначити адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Для досягнення зазначеної мети в науковій праці необхідно вирішити такі *завдання*:

- здійснити огляд державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- визначити місце ІР-суду в системі суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні;
- окреслити правові засади діяльності ІР-суду в Україні та встановити місце серед них місце норм адміністративного законодавства;
- встановити мету створення та принципи діяльності ІР-суду в Україні;
- з'ясувати завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні;
- розкрити компетенцію ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні;
- охарактеризувати юридичні гарантії діяльності ІР-суду в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід організації й діяльності ІР-суду та визначити можливості його використання в Україні;
- визначити напрямки вдосконалення національного законодавства, що регламентує діяльність ІР-суду.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері реалізації адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання правових явищ і процесів, застосування яких дало можливість одержати науково обґрунтовані висновки й рекомендації. Так, діалектичний метод наукового пізнання дозволив установити сутність таких категорій, як «державна політика у сфері інтелектуальної власності в Україні», «суб'єкти реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності», «правові засади діяльності ІР-суду», «принципи діяльності ІР-суду в Україні», «завдання та функції ІР-суду», «компетенція ІР-суду», «юридичні гарантії діяльності ІР-суду» (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Для визначення сутності та особливостей державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні як об'єкта адміністративно-правового регулювання та мети створення ІР-суду в Україні використано історико-правовий метод (підрозділи 1.1, 2.1). Функціональний підхід дав можливість визначити місце ІР-суду в системі суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні (підрозділ 1.2). Метод системного підходу застосовано з метою встановлення сутності правових засад діяльності ІР-суду в Україні та визначення місця серед них місце норм адміністративного законодавства (підрозділ 1.3). Логіко-юридичний метод застосовано для формулювання базових дефініцій дисертації, визначення адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду в Україні, його принципів, функцій, завдань, компетенції, гарантій діяльності та організаційно-правового забезпечення (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Формально-догматичний метод використаний для аналізування норм національного та зарубіжного законодавств (розділ 3). Методи аналізування та синтезу дозволили виокремити й узагальнити специфіку діяльності ІР-суду в Україні та за кордоном (розділ 2, підрозділ 3.1). Системно-структурний метод дозволив розкрити зміст адміністративно-правового статусу ІР-суду в Україні (розділ 2). Метод класифікації сприяв систематизації юридичних гарантій діяльності ІР-суду в Україні (підрозділ 2.4). За допомогою методів порівняльного законодавства та порівняльного правознавства проаналізовано зарубіжний

досвід організації й діяльності вищих спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності (підрозділ 3.1). Метод правового прогнозування дав можливість сформулювати напрямки вдосконалення національного законодавства, що регламентує діяльність ІР-суду (підрозділ 3.2). Завдяки *соціологічному* методу проведено авторське соціологічне опитування з проблемних питань діяльності ІР-суду в Україні.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали праці фахівців у галузі адміністративного права, теорії держави і права та інших галузевих дисциплін.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні правові акти, нормативно-правові акти Верховної Ради України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України та інші акти національного законодавства, що регулюють правовідносини у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Інформаційну й емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики діяльності судів у справах у сфері інтелектуальної власності, відомості на офіційних вебсайтах суб'єктів публічної адміністрації, правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід роботи дисертанта на посаді голови Сумського окружного адміністративного суду.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у сучасній адміністративно-правовій науці науковим дослідженням сутності адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем, зокрема:

вперше:

– запропоновано інноваційне трактування концепції «адміністративно-правовий статус ІР-суду України» як багатовимірної конструкції, що охоплює

гетерогенну сукупність взаємопов'язаних елементів, детермінованих адміністративно-правовими нормами. Ця конструкція включає: 1) порядок утворення, реорганізації й припинення суду; 2) місце в системі судоустрою України; 3) мету, завдання і принципи діяльності суду; 4) компетенцію та повноваження; 5) відповідальність суддів; 6) юридичні гарантії діяльності; 7) правові норми, що регулюють діяльність ІР-суду;

– систематизовано принципи функціонування ІР-суду, що включають: законність, верховенство права, спеціалізацію, інстанційність, доступність правосуддя, темпоральну раціональність судового провадження, лінгвістичну уніфікацію судочинства, незалежність, повноважність судового органу, професійну компетентність та конфіденційність суддів, а також принцип безперервності функціонування судової інституції;

– концептуалізовано зміст адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду в Україні як інтегративної системи нормативно-правових актів, що детермінують загальні та спеціальні аспекти функціонування судового органу та професійної діяльності суддівського корпусу;

вдосконалено:

– поняття «державної політики у сфері інтелектуальної власності», яку запропоновано розглядати його як комплексний, інтегративний феномен, що охоплює консолідацію організаційних та адміністративно-правових заходів, синергію зусиль різнорівневих органів державної влади, недержавних установ та громадських організацій;

– підхід до розуміння мети діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, яка розглядається через призму підвищення якісних показників судового розгляду справ у сфері інтелектуальної власності, оптимізації темпоральних параметрів їх вирішення та зростання рівня суспільної довіри до судової системи;

– систематизацію наукових підходів до розуміння завдань Вищого суду з питань інтелектуальної власності запропоновано багатовимірну таксономію цих завдань, що включає їх диференціацію на загальні та спеціальні; завдання суду

як інституції та індивідуальні завдання суддів; завдання, детерміновані Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Господарським процесуальним кодексом України;

– наукові підходи до концептуалізації повноважень ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності, які запропоновано розглядати як багатоаспектну систему, що включає: механізми взаємодії з іншими судовими органами, органами державної влади та місцевого самоврядування; повноваження щодо внутрішньої організації діяльності; нормотворчі та індивідуально-правові повноваження; компетенції щодо формування та реалізації дисциплінарної практики; процедури розгляду звернень громадян та суб'єктів владних повноважень; юрисдикцію щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення, які перешкоджають нормальному функціонуванню суду; інші аспекти діяльності, що входять до компетенції даної судової інституції;

дістали подальший розвиток:

– розуміння системи суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності як комплексної, багаторівневої структури, що інкорпорує не лише ІР-суд, але й інші ключові інституції, зокрема: Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади; Міністерство економіки України як центральний орган виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності; Державну організацію «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (ІР-офіс) як спеціалізовану установу; Державну організацію «Українське агентство з авторських та суміжних прав» та інші релевантні структури. Така концептуалізація дозволяє осмислити складну архітектоніку інституційного забезпечення державної політики у досліджуваній сфері;

– юридичні гарантії діяльності ІР-суду з питань інтелектуальної власності, які трактуються як комплексна система нормативно закріплених засобів, що охоплюють організаційне, матеріально-технічне забезпечення судової інституції, а також професійну діяльність суддів, включаючи їх

соціальне та матеріальне забезпечення. Ця система розглядається як ключовий інструментарій державного механізму, спрямований на забезпечення ефективної реалізації прав та повноважень суддів у процесі їх професійної діяльності;

– вчення про доцільність максимально можливої імплементації моделі виключної юрисдикції та компетенції щодо вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності, що відкриває перспективи для подальшої оптимізації національної системи судочинства у сфері інтелектуальної власності, враховуючи передові міжнародні практики та тенденції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційній роботі висновки й пропозиції можуть бути використані ву:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових досліджень і вирішення теоретико-правових питань, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні (акт впровадження Сумського державного університету);

– навчальний процес – під час підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять зі студентами з дисциплін «Адміністративне право», «Судові, правоохоронні органи та органи юстиції України» (акт впровадження Сумського державного університету);

– практична діяльність – при здійсненні правосуддя у сфері інтелектуальної власності (акт впровадження Господарського суду Сумської області та довідка про впровадження Територіального управління Державної судової адміністрації України в Сумській області).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднено на таких науково-практичних конференціях: «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Суми, 21–22 травня 2020 року), «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 30 травня 2020 року), «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Суми, 20–21 травня 2021

року), «Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки держави» (м. Київ, 24 червня 2021 року)

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в десяти наукових публікаціях, серед яких п'ять статей у журналах, що входять до переліку наукових фахових видань із юридичних наук, одна стаття в іноземному науковому періодичному виданні (Словацька Республіка), а також чотири тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінки. Список використаних джерел містить 437 найменувань, розміщених на 46 сторінках, 5 додатків викладено на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ІР-СУДУ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

1.1. Державна політика у сфері інтелектуальної власності в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання

Першочергово зазначимо, що в сучасних умовах воєнного стану державна політика у сфері інтелектуальної власності в Україні є однією зі складових загального адміністративно-правового регулювання у сфері права інтелектуальної власності, оскільки вона безпосередньо пов'язана з діяльністю та функціонуванням різноманітних за своєю правовою природою інституцій, однією з яких є суд.

У складних умовах економічної кризи, побудови національного оборонного комплексу та численних змін до чинного законодавства України у сфері інтелектуальної власності збільшується увага до належного визначення правового регулювання й реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Наголошуючи на актуальності нормативно-правового визначення стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності, І. Беззуб зазначає, що продуктивна, дієздатна система інтелектуальної власності забезпечує та стимулює розвиток економічного, соціального й культурного зростання будь-якої країни, оскільки саме від належного високого інтелектуального розвитку суспільства залежить ступінь виконання перед державою різних завдань (від соціальних до культурних). Також науково-технічний сектор, культура, спорт матимуть можливість належним чином розвиватися за відповідних умов, зокрема правових, що будуть відповідати сучасним реаліям суспільно-економічних відносин [30]. У той самий час належний рівень нормативного регулювання здійснення державної політики у сфері інтелектуальної власності залежить від дієвої діяльності його суб'єктів,

які на сьогодні складають досить розгалужену систему суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні, про яку мова йтиме в наступному підрозділі дисертаційного дослідження.

У межах цього підрозділу наукової праці досліджуватимемо явище державної політики у сфері інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Необхідно зазначити, що вироблення ефективної й комплексної стратегії реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні потребує з'ясування її сутності та значення для загального добробуту громадян і належного відправлення судами правосуддя в Україні.

Автори О. Зайківський та О. Оністрат стверджують, що для приведення чинного законодавства України у відповідність з європейськими нормами необхідно на законодавчому рівні більш детально конкретизувати положення стосовно створення та функціонування системи забезпечення національної безпеки з урахуванням захисту національних інтересів щодо інтелектуальної власності.

У законодавчих актах, що регулюють сферу національної безпеки та оборони, необхідно визначити інтелектуальну безпеку складовим елементом структури національної безпеки, а наявні й можливі порушення права інтелектуальної власності в усіх сферах віднести до загроз національній безпеці. У структурі державних органів виконавчої влади варто передбачити створення підрозділів, основним завданням яких повинен бути захист національних інтересів у сфері інтелектуальної власності [108, с. 29].

У науковій літературі зазначається, що створення належної нормативно-правової бази, яка б стимулювала ініціативну творчу діяльність, підприємницьку активність та добросовісну конкуренцію, є істотним кроком на шляху формування та розвитку права інтелектуальної власності як важливого інституту держави. Необхідність у прийнятті законодавства з охорони інтелектуальної власності обумовлюється прагненням країни законодавчо оформити немайнові та майнові права творців на їхні твори і право суспільства на доступ до цих творів, а також прагненням заохочувати творчість, поширення і застосування

результатів творчої праці, а також сприяти вільній торгівлі в інтересах економічного та соціального розвитку.

У цілому законодавство у сфері інтелектуальної власності прагне захистити інтереси авторів та інших творців інтелектуальних товарів і послуг шляхом надання їм певних визначених, обмежених у часі прав, що дозволяють їм контролювати використання їхньої творчої діяльності. Причому ці права стосуються не матеріального об'єкта, у якому може бути втілений результат творчої праці, а продукту діяльності людського розуму як такого [15, с. 7].

Надалі Т. В. Романчик наголошує, що належний захист інтелектуальної власності є передумовою успішного розвитку ринкової економіки. Вже сьогодні гостро постають питання невідкладного вирішення проблем оптимізації правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, законодавчого врегулювання правовідносин у цій сфері, що ставить перед Україною загальною та державною системою охорони інтелектуальної власності зокрема низку невідкладних завдань, спрямованих на подальше поширення міжнародних і європейських стандартів [313, с. 2].

Загалом категорія «політика» має давньогрецьке коріння та походить від слова *polis* (місто-держава) й трактується як практична діяльність щодо управління людиною і суспільством загалом із боку держави та її органів публічної влади. А, відповідно, політика як суспільне явище має визначальний вплив не лише на соціум як загальну категорію, а й на колективи людей та окремих індивідів, які перебувають у межах реалізації її функцій і завдань, тобто політика забезпечує процес здійснення індивідуальних, групових та суспільних інтересів і є регулятором суспільних відносин для збереження цінностей суспільства. Необхідно наголосити, що один із важливих видів політики — це державна, оскільки саме вона постійно змінюється та є предметом різних наукових досліджень, а тому державна політика має управлінський характер, оскільки йде від імені уряду, інших органів державної влади [55, с. 264; 185, с. 258].

Потрібно також виокремити позицію авторів О. Зайківського та О. Оністрата, які зазначають, що «політика держави покликана захистити права і свободи людини, базові інтереси й цінності суверенної національної держави» [121, с. 19].

Дослідник В. І. Андріяш наголошує на тому, що під державною політикою необхідно розуміти цілеспрямовану, послідовну діяльність органів державної влади (їх посадових осіб) для вирішення суспільних проблем, досягнення та реалізації загальнозначущої мети розвитку суспільства або його окремих сфер [18].

На думку Ю. В. Ковбасюка, «державна політика являє собою практичну діяльність органів державної влади та політичних суб'єктів щодо практичної реалізації виробленого політичного курсу й досягнення конкретних політичних цілей». Під державною політикою автор зауважує, що важливо розуміти сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) та системи державного управління розвитком країни» [91, с. 281].

Також у науковій літературі можна натрапити на думку, що державна політика – це напрям дій (або бездіяльність), які встановлює влада для вирішення певної проблеми або сукупності взаємозалежних проблем [91, с. 51].

Варто звернути увагу на визначення державної політики, яке надає О. П. Дем'янчук: «державна (публічна) політика являє собою систему дій, регулятивних заходів, законів і фінансових пріоритетів із того чи іншого напрямку, проголошену органом державної влади або його представниками» [89].

Також, під державною політикою пропонують розуміти сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і системи державного управління розвитком країни [91, с. 8].

На думку автора О. В. Лаврука, державною вважається політика не тільки з тієї причини, що вона впливає на суспільство, але й тому, що її стартовим етапом формування є уряд або ж інші державні органи. Зазвичай використання

науковцями різних термінів, недосконало і двояко перекладених з іноземної мови, посіало плутанину у трактуванні дефініцій термінів «політика» (policy і politics), «державна політика» (public policy і state policy) та «вивчення (дослідження) державної політики» (public policy study і state policy study). Здійснення поглибленого аналізу державної політики (формування, корегування, реалізація, оцінювання) значною мірою залежить від конструктивності й чіткості тлумачення понятійного апарату [167, с. 258].

Під державною політикою, на думку О. Л. Валевського, варто розуміти діяльність, націлену на вирішення проблем суспільного розвитку» [48, с. 67]. Проте таке визначення автора є дещо широким та потребує більшої деталізації ознак, властивих державній політиці.

У науковій літературі зазначається, що державна політика являє собою відносно стабільну, організовану й цілеспрямовану діяльність та/або бездіяльність державних інститутів, що здійснюється безпосередньо чи навпаки опосередковано стосовно певної проблеми або сукупності проблем, що впливають на життя суспільства та громадян [90, с. 6].

Різні визначення державної політики наводять у своїх працях зарубіжні дослідники Е. Янг та Л. Куїнн. Так, автори зазначають, що: «державна політика – це реакція держави на реальні життєві потреби та проблеми, тобто цей вид політики своєчасно реагує на будь-які життєві потреби й проблеми як окремого громадянина, так і суспільства чи соціальної групи;

– державна політика визначається як напрямок дій, а не як одне рішення органу державної влади (це ціла продумана стратегія);

– державна політика, на відміну від інших видів політик, запрограмована на досягнення мети, вирішення низки проблемних питань і суспільних потреб» [420, с. 50]. Ми погоджуємося з позицією зарубіжних учених, оскільки таке визначення державної політики найбільш повно відображає її значення в практичній площині суспільного життя та держави як правової й демократичної.

На думку низки вчених діяльність держави спрямовується на покращення суспільно-політичного життя держави та задоволення суспільних потреб

громадян, а її державна політика — на прийняття і реалізацію обов'язкових для суспільства державно-політичних рішень за визначеною актуальною проблемою, розв'язання якої потребує втручання державних органів влади [169, с. 10].

Тобто державна політика передбачає практичну діяльність держави та її уповноважених органів, посадових осіб, що реалізується з метою вирішення нагальних питань у різних сферах суспільного життя.

Також потрібно визначити розуміння поняття «інтелектуальна власність». Поняття «інтелектуальна власність» використовують у різних значеннях. Його, зокрема, застосовують для позначення сукупності виключних прав як особистого (морального), так і майнового характеру на результати інтелектуальної, творчої діяльності [107].

Виникнення терміна «інтелектуальна власність» припадає на кінець XVIII ст. Він уперше з'явився у французькому законодавстві на ґрунті теорії природного права, яке одержало свій найбільш послідовний розвиток саме в працях французьких філософів-просвітителів (Вольтер, Дідро, Руссо). Відповідно до цієї теорії право творця будь-якого творчого результату – чи то літературного твору, чи винаходу – є його невід'ємним природним правом, що виникає із самої сутності творчої діяльності та існує незалежно від визнання цього права державною владою [15, с. 16-17].

У загальноживаному розумінні термін інтелектуальна власність – це права на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. При цьому останні, будучи благом нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними [49, с. 54; 104, с. 34].

Термін «інтелектуальна власність» у Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, прийнятій 14 липня 1967 р., трактується так, що охоплює права, які стосуються літературних, художніх і наукових творів;

- виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач;

- винаходів в усіх сферах діяльності людини;

- наукових відкриттів;

- промислових зразків;

- товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень;

- захисту від недобросовісної конкуренції;

- інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній, художній сферах [319, с. 9]. У цьому контексті зауважимо, що сьогодні в умовах збройної агресії в Україні питання щодо законодавчого врегулювання захисту прав авторів на промислові зразки (в контексті оборонного комплексу держави) є дуже актуальним, оскільки охоплює питання їх секретного винахідництва.

У науковій літературі можна натрапити на загально визнане розуміння інтелектуальної власності, де остання – це право на кінцевий результат інтелектуальної власності людини в різних галузях (науковій, технічній, художній тощо), та яка є об'єктом цивільно-правових відносин. У цьому разі об'єкти інтелектуальних прав є нематеріальним благом, зберігаються за його власником і можуть використовуватися іншими особами лише за попереднього узгодження з таким власником [49, с. 54; 104, с. 34].

Інтелектуальну власність поділяють на чотири категорії згідно з чинним Цивільним кодексом України:

- промислову власність, що включає винаходи, корисні моделі та промислові зразки (права на які посвідчуються патентами);

- авторське право й суміжні права (об'єктами авторського права є художні, літературні та інші твори, а також комп'ютерні програми й бази даних, тоді як суміжними правами є права артистів-виконавців на їх виконання, права виробників фонограм на їх записи та права телерадіомовлення на їх радіо- й телевізійні програми);

– нетипові об'єкти інтелектуальної власності (до цієї групи входять за залишковим критерієм усі інші об'єкти інтелектуальної власності);

– засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу й продукції, яку вони виробляють (це торговельні марки, фірмові найменування та географічні зазначення) [320, с. 52].

Щодо визначення державної політики у сфері інтелектуальної власності, авторка Т. В. Івачевська зазначає, що «сукупність сформованих та законодавчо закріплених цілей, завдань, функцій, інтересів, якими керуються органи державної влади під час здійснення державного управління інтелектуальною власністю, та їх практичну діяльність із реалізації й досягнення запланованого називають державною політикою в сфері інтелектуальної власності, тобто це державна діяльність, діяльність державних органів, установ, організацій, що стосується інтелектуальної власності» [126, с. 134]. Ми приєднуємося до розуміння сутності державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні, запропонованого Т. В. Івачевською та зазначимо, що державне управління сферою інтелектуальної власності потребує запровадження організаційних та адміністративно-правових заходів, об'єднання зусиль різних органів державної влади, недержавних установ і громадських організацій із метою визначення подальших шляхів розвитку адміністративно-правового регулювання сфери інтелектуальної власності. А тому слушним убачаємо встановити зміст понять «адміністративно-правове регулювання» та «об'єкт адміністративно-правового регулювання».

Так, автор В. М. Сирих зазначає, що «регулювання – це діяльність держави й суспільства, що реалізується в процесі підготовки та прийняття норм права, їх реалізації в конкретних суспільних відносинах й застосування державного примусу до правопорушників для досягнення правопорядку та стабільності в суспільстві» [261; 349, с. 133; 384, с. 128].

Юридичний словник відзначає, що правове регулювання – регулювання суспільних відносин, що здійснюється за допомогою права та всієї сукупності правових засобів [415, с. 589].

Поняття “регулювання” (від лат. *regulo* – правило) означає упорядкування, налагодження, приведення чогось у відповідність з чимось. На нашу думку, регулювати – це визначати поведінку людей та їхніх колективів, спрямовувати його функціонування та розвиток, надавати йому певних меж, цілеспрямовано його впорядковувати. Зазначену думку поділяють і автори підручника за редакцією професора В. Копейчикова, підкреслюючи, що: “термін “регулювати” означає встановлювати межі, масштаб поведінки людей, вносити у суспільні відносини стабільність, систему, порядок і тим самим спрямовувати їх у певному напрямі” [117, с. 217; 141, с. 16].

Правове регулювання – це регламентація суспільних відносин засобами загальнообов’язкових правил поведінки і заснованих на них приписів індивідуального значення, що забезпечується в необхідних випадках державним примусом. Категорія «правове регулювання» виражає динамічну сутність всієї юридичної надбудови, вона характеризує активно-творчу сторону права, відображає процес перетворення його із можливості у дійсність. Правове регулювання – це особлива регламентація суспільних відносин. Вона являє собою систему різноманітних юридичних засобів: норми права, юридичні факти, правові відносини, встановлення право, дієздатності громадян і правового статусу громадян, визначення компетенції органів держави, правового положення громадських організацій, юридичних осіб тощо. Процес регулювання, спрямований на широке коло суб’єктів суспільних відносин (державна, нації, організації, органи держави, громадяни, апатриди, біпатриди) [171, с. 199; 236, с. 3-8].

Під правовим впливом розуміється поширення дії права в усіх його формах на свідомість і поведінку людей, на їх взаємодію як учасників суспільних відносин з метою забезпечення особистих, групових, загальносуспільних чи державних інтересів [330, с. 256].

Під правовим регулюванням у найбільш загальному вигляді (від лат. *regulare* – «спрямування», «впорядкування») розуміють один з основних засобів

державного впливу на суспільні відносини з метою впорядкування їх в інтересах людини, суспільства і держави [180, с. 62; 381, с. 263; 414, с. 40].

Автор Г. О. Саміло визначає правове регулювання як вплив права на суспільні відносини за допомогою спеціальних юридичних засобів, зокрема, головним інструментарієм є норми права» [316, с. 273].

З позиції вченого С. С. Алексєєва, «правове регулювання — це здійснюваний за допомогою правових засобів (юридичних норм, індивідуальних приписів, правовідносин) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини» [357, с. 226].

Вчений Л. С. Явич наголошує, що «правове регулювання суспільних відносин здійснюється саме з моменту видання нормативно-правового акта» [142]. Також зазначимо, що процес регулювання спрямований на широке коло суб'єктів суспільних відносин (держави, нації, організації, органи держави, громадяни, апатриди, біпатриди тощо) [236, с. 3–8].

Автори В. Д. Ткаченко та Є. Б. Ручкін визначають правове регулювання як здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення певної сукупності соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування [116, с. 207-208].

Досить цікавою є позиція авторів В. М. Корельського і В. Д. Перевалова, які зазначають, що «цілеспрямований вплив на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів — це правове регулювання» [327, с. 257], та пропонують визначати досліджувану категорію через призму його ознак. Зокрема, дослідники виокремлюють наступні ознаки правового регулювання:

- є видом соціального регулювання;
- має нормативний характер — реалізується через призму різних за своєю природою правових засобів, які в кінцевому підсумку забезпечують практичну реалізацію норми права у житті населення з метою досягнення корисно-значущої мети;

– реалізується як громадянським суспільством, так і державою (її органами);

– властивий організаційний характер, тобто правове регулювання надає суспільним відносинам чіткої правової форми (в нормах права втілюється ступінь поведінки) [27, с. 271].

Призначення правового регулювання полягає в приведенні в дію необхідних елементів правової системи, забезпеченні їх «роботи» для задоволення законних прав й інтересів суб'єктів права. Усі складові механізму правового регулювання, що допомагають здійснювати впорядкування суспільних відносин, мають приводити до певного результату, досягати мети правового регулювання. Однак держава повинна робити аналіз актуальності й дієвості правового регулювання, а в разі невідповідності сучасним умовам здійснювати реформи й удосконалювати цей механізм. Результативність і соціальна значущість правового регулювання визначаються його ефективністю, тобто спроможністю правового регулювання приводити до максимально можливих позитивних результатів шляхом застосування обґрунтованих, розумних і доцільних витрат й обмежень [381, с. 265].

На думку І. П. Петрової та Д. Г. Мулявки, правове регулювання слід розуміти як різнобічний вплив на суспільні відносини всіх правових явищ, у тому числі правових ідей, принципів правового життя суспільства, які не втілені в юридичні форми (закони, нормативно-правові акти тощо) [251, с. 10].

Дослідниця С. С. Шоптенко виділяє наступні властивості правового регулювання:

- це різновид соціально-державного регулювання суспільних відносин;
- це цілеспрямований, організований за своєю спрямованістю, результативний вплив на поведінку людей та суспільні відносини;
- за його допомогою відносини між суб'єктами і об'єктами управління набувають правової форми;
- завжди пов'язане з певними, реально існуючими суспільними відносинами;

– здійснюється за допомогою цілісної системи норм права та правових засобів;

– має за мету впорядкування, закріплення та охорону суспільних відносин [408, с. 61].

За позицією авторів М. В. Горшенева та Т. І. Таховича, «правове регулювання являє собою цілісну сукупність різного роду засобів впливу з боку держави на поведінку учасників суспільних відносин, що реалізується в інтересах як суспільства так й окремого колективу (групи осіб, однієї особи), з метою врегулювати поведінку таких осіб до норм, які є загальноприйнятними у суспільстві» [50, с. 20; 116, с. 205; 306].

Визначальною рисою правового регулювання є те, що воно має специфічний механізм. Поняття механізму правового регулювання використовують у теорії для осягнення взаємодії різних елементів правової системи, що уможливорює регулятивний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування [133, с. 138; 328].

Правове регулювання, на думку О. А. Котенко – це чітка та узгоджена регламентація суспільних відносин за допомогою загальнообов'язкових правил поведінки, що забезпечується в необхідних випадках державним примусом. Категорія «правове регулювання» виражає, як зазначає автор, динамічну сутність усієї юридичної надбудови, вона характеризує активно-творчу сторону права, відображає процес перетворення його з можливості на дійсність [171, с. 199].

Перш ніж перейти до розгляду адміністративно-правового регулювання та враховуючи предмет і методи галузі адміністративного права, необхідно наголосити на тому, що адміністративно-правове регулювання є спеціально-юридичним механізмом впливу адміністративного права на поведінку й діяльність його суб'єктів та об'єктів. Результатом адміністративно-правової регламентації є юридична база, тобто визначені в правових нормах цілі для учасників адміністративно-правових відносин із метою реалізації мети й завдань адміністративного права [348, с. 113–114; 384, с. 129].

С. Т. Гончарук вважає, що механізм адміністративно-правового регулювання – це система адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері державного управління. Структуру механізму адміністративно-правового регулювання, на його думку, складають адміністративноправові норми, акти тлумачення, акти реалізації адміністративно-правових норм, адміністративно-правові відносини [74, с. 23]

На думку Димидюк К. І., адміністративно-правове регулювання – це спеціальний вид правового регулювання, об'єктом впливу якого виступають адміністративні правовідносини. Таке правове регулювання здійснюється виключно за допомогою адміністративно-правових засобів. Як один із видів правового регулювання, адміністративно-правове регулювання здійснює регулюючий вплив на певні об'єкти у адміністративно-правових відносини, таким об'єктом також виступає підприємницька діяльність [95, с.230].

Вчений В. В. Галуцько зазначає, що «адміністративно-правове регулювання передбачає здійснення цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини з метою встановлення та забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб, здійснюваного за допомогою адміністративно-правових засобів» [7, с. 242]. Аналогічного погляду додержується й автор В. І. Теремецький [352, с. 53] та інші науковці.

Авторка І. Городецька акцентувала свою увагу на тому, що адміністративно-правове регулювання становить собою доволі складне явище, яке в нинішніх умовах перетворень трансформаційного характеру в суспільстві наповнюється новим змістом, а тому, як наукова категорія, є предметом активного дослідження вченими-правниками і потребує постійного осмислення [75, с. 61].

Вчений В. К. Шкарупа зауважує, що «адміністративно-правове регулювання передбачає послідовний вплив адміністративно-правової форми на суспільні відносини за допомогою адміністративно-правових засобів» [7, с. 323].

Автор Теремецький В. І. розтлумачує адміністративно-правове регулювання, «як цілеспрямований вплив правових норм, прийнятих державою, який забезпечується відповідними адміністративно-правовими засобами, за допомогою якого врегульовуються суспільні відносини» [352, с. 51].

Дослідник П. Литовченко, адміністративно-правовим регулюванням визначає «цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави» [192, с. 130].

Адміністративно-правове регулювання, стверджує вчений П. М. Павлик, – «це особливий вид правового регулювання, специфічність якого визначається об'єктом впливу, тобто відносинами, що регулюються адміністративним правом, зумовлені особливостями його норм» [13, с. 92].

Як зазначає авторка І. А. Городецька, «сутністю адміністративно-правового регулювання є встановлення співвідношення потреб суб'єктів регулювальних правовідносин та мети адміністративно-правового регулювання, за умови якщо мета суб'єктів правовідносин корелюється із загальною метою правового регулювання» [75, с. 64; 170, с. 153].

Цікавою є наукова теорія І. А. Городецької, яка слушно зазначає, що використання логіко-семантичного аналізу й узагальнення наукових позицій щодо розуміння поняття «адміністративно-правове регулювання» дозволяє виділити у всіх визначеннях те спільне, що їх характеризує, а саме адміністративно-правове регулювання: може визначатися як вплив (правовий, владний) на суспільні відносини, тобто дія (функціонування) прав; здійснюється за допомогою комплексу засобів; передбачає певну мету (досягнення цілей) [75, с. 61].

Вчений Ю. М. Козлов у своїх працях зазначає, що «процес послідовного використання адміністративно-правових засобів для досягнення цілей регулювання поведінки учасників суспільних відносин — це адміністративно-

правове регулювання» [155, с. 219]. Проте ми не можемо погодитися з такою думкою автора, оскільки вона є занадто загальною й не містить більш конкретизуючих ознак досліджуваної категорії. Зокрема, в цьому контексті О. І. Шкуропацький зауважує, що результатом впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини є адміністративно-правове регулювання. Тому, на думку автора, здається не зрозумілим, звідки та внаслідок чого виникає зазначений процес. Оскільки не визначене коріння виникнення цього процесу, то й не до кінця зрозуміло: йдеться саме про процес адміністративно-правового регулювання чи про якийсь інший процес, який має ті самі ознаки, які визначені автором Ю. Козловим [62, с. 178; 208, с. 122–123; 406, с. 105].

Таким чином, адміністративно-правове регулювання являє собою сукупність правових засобів, а також процесів і станів, які настають у вольових суспільних відносинах, що стосуються певного виду чи сфери діяльності, в результаті впливу на них адміністративно-правових норм. Зокрема, зазначимо, що, як і будь-який інший вид правового регулювання, адміністративно-правове регулювання має свої об'єкти, на які спрямовано цей регулювальний вплив. У цьому контексті мова йтиме саме про державну політику у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Так, у філософському розумінні «об'єкт» – це те, що існує поза людиною й незалежно від її свідомості. У сучасному словнику іншомовних слів наведено таке визначення як предмета, на який націлена діяльність певної людини [414, с. 464].

Об'єкт – це те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. Об'єкт права – це також те, на що спрямована діяльність науковця (правознавця), проте відмінністю є те, що останній може приводити до відповідних змін в оточуючому середовищі. На відміну від об'єкта у філософії об'єкт права виконує мобільну, активну роль [111].

Об'єктом адміністративно-правових відносин є практична поведінка учасників правовідносин. Відповідно питання державної політики у сфері

інтелектуальної власності в Україні охоплюють широке коло засобів адміністративно-правового регулювання.

Так, адміністративно-правове регулювання державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні складають:

– Конституція України – кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41) [168].

За статтею 54 Основного Закону держави визначено, що громадянам гарантуються свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством [168].

У той самий час, варто акцентувати на ст. 9, яка визначає, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [168]. А оскільки на сьогодні сфера інтелектуальної власності регулюється також і міжнародними стандартами та нормативними документами, то це положення цілком і повністю стосується формування та реалізації національної державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Наступним досить великим пластом нормативно-правової регламентації державної політики у сфері інтелектуальної власності є Закони України. Зокрема, серед них потрібно виділити такі:

—Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15 травня 2018 р. № 2415-VIII [283]. Цей Закон визначає правові та організаційні засади

колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в Україні.

У зазначеному нормативно-правовому акті встановлено також такі важливі положення для діяльності ІР-суду, як поняття та повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності; питання реєстрації та акредитації організацій колективного управління; особливості здійснення колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав; особливості процесу збирання, розподілу та виплати доходів від таких прав; сутність державного нагляду за діяльністю організацій колективного управління та посередництво у переговорах і під час вирішення конфліктів тощо;

—Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ [274]. Цей Закон охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури й мистецтва — авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення — суміжні права.

Важливим з огляду на визначення зазначеного нормативно-правового документа є те, що він установив повноваження Національного органу інтелектуальної власності у сфері охорони авторського права й суміжних прав, що має неабияке значення для майбутньої діяльності суддів ІР-суду, оскільки сфера інтелектуальної власності характеризується специфічними знаннями та вміннями;

—Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. № 3689-ХІІ [290]. Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням прав на торговельні марки в Україні.

Для діяльності ІР-суду мають значення такі положення, які містяться в зазначеному документі: повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності; сутність та особливості правової охорони торговельних марок; порядок одержання свідоцтва; права та обов'язки осіб, що впливають із

свідоцтва; підстави припинення дії свідоцтва на наслідки; порядок визнання свідоцтва недійсним; захист прав власника свідоцтва; державні мито та збори за видачу свідоцтв тощо;

– Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. № 3688-ХІІ [292]. Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права власності на промислові зразки в Україні, а також такі ключові положення, що мають значення для належного відправлення суддями ІР-суду правосуддя, як сутність та особливості правової охорони промислових зразків, сутність реалізації права на реєстрацію промислових зразків, порядок реєстрації промислових зразків, права та обов'язки суб'єктів прав на промислові зразки, підстави припинення державної реєстрації й визнання прав недійсними, порядок захисту прав на промислові зразки, державне мито і збори за реєстрації промислових зразків та ін.;

–Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ [289]. Цей Закон регулює такі питання, як правова охорона винаходів (корисних моделей), право на реєстрацію винаходу (корисної моделі), порядок реєстрації винаходу (корисної моделі), права та обов'язки суб'єктів прав на винаходи (корисні моделі), підстави й порядок припинення державної реєстрації та визнання прав недійсними, порядок захисту прав володільців патентів, а також визначає загальні засади функціонування Національного органу інтелектуальної власності в Україні;

–Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» від 5 листопада 1997 р. № 621/97-ВР [291]. Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням прав на компонування напівпровідникових виробів в Україні;

–Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» від 16 червня 1999 р. № 752-ХІV [293]. Цей Закон визначає засади правової охорони географічних зазначень в Україні й регулює відносини, що виникають у зв'язку з їх реєстрацією, використанням і захистом, та питання підготовки до реєстрації, використання й захисту географічних зазначень щодо сільськогосподарської

продукції (сільськогосподарських товарів), харчових продуктів, вин, ароматизованих винних продуктів, спиртних напоїв, а також контролю щодо таких географічних зазначень;

–Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 16 червня 2020 р. № 703-IX [276];

–Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV – книга 4 «Право інтелектуальної власності» [379], що визначає загальні положення про право інтелектуальної власності. Зокрема, саме зазначений нормативно-правовий акт установлює, що «право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається цим Кодексом та іншим законом. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом» [379], тощо;

–Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV [77], який у главі 16 регулює питання використання в господарській діяльності прав інтелектуальної власності;

–Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII [78], що є важливим та ключовим для майбутньої діяльності ІР-суду, оскільки він визначає юрисдикцію й повноваження господарських судів, встановлює порядок здійснення судочинства в господарських судах (які на сьогодні розглядають спори у сфері інтелектуальної власності).

Варто також зазначити, що згаданий нормативно-правовий акт визначає завдання та основні засади господарського судочинства, де завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене й своєчасне

вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави [78].

Окрім зазначеного, для діяльності ІР-суду мають значення та вирішальну роль такі норми ГПК України, як Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи стосовно прав інтелектуальної власності, зокрема:

1) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

2) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, зокрема, щодо права попереднього користування;

3) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, зокрема, спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

4) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

5) справи у спорах, що виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України з визначених цим пунктом питань;

б) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання та виконання договору стосовно розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії [78].

Крім того, ГПК України визначив, що ухвалені судові рішення Вищим судом з питань інтелектуальної власності переглядає в апеляційному порядку

Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності (ч. 3 ст. 25) [78].

Наступною групою нормативно-правових актів є Розпорядження та Постанови Кабінету Міністрів України, серед яких:

—Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний орган інтелектуальної власності» від 13 жовтня 2020 р. № 1267-р [287];

—Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 р. № 320 [254];

—Деякі питання надання Міністерством освіти і науки і Міністерством економіки (у сфері інтелектуальної власності) платних адміністративних послуг, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 550 [93];

—Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної патентної бібліотеки» від 19 серпня 2002 р. № 1215 [298];

—Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 [284];

—Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 2003 р. № 7-93 [277];

—Положення про утворення Ради з питань інтелектуальної власності», затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 90 [299] тощо.

Таким чином, зазначимо, що актами Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України регулюється досить широке коло питань, що стосуються реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності, а тому їх необхідно враховувати в майбутній діяльності ІР-суду.

Серед відомчих нормативно-правових актів треба виокремити Наказ Міністерства економіки України «Деякі питання організації діяльності у сфері інтелектуальної власності» від 18 травня 2017 р. № 730 [94].

Також не менш важливими документами у сфері інтелектуальної власності, що мають неабияке значення для діяльності ІР-суду, є листи Вищого господарського суду України, серед яких:

—Інформаційний лист Вищого господарського суду України «Щодо деяких питань про застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності» від 14 січня 2004 р. № 05-3/21 [412];

—Інформаційний лист Вищого господарського суду України «Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності» від 20 лютого 2007 р. № 01-8/91 [288];

—Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання застосування практик вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17 жовтня 2012 р. № 12 [281] та інші.

Також варто наголосити на не менш важливій групі документів міжнародного характеру, зокрема, таких:

—Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, ратифікованій Верховною Радою України від 26 квітня 1970 р. № 995_169 (метою діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі за допомогою співпраці держав і у відповідних випадках — взаємодії з будь-якою іншою міжнародною організацією) [166];

—Сінгапурському договору про право товарних знаків, ратифікованому 15 квітня 2009 р. № 995_h54 [326];

—Всесвітній конвенції про авторське право 1952 року від 23 грудня 1993 р. № 995_052 [66];

—Паризькій конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року з приєднанням України 25 грудня 1991 р. № 995_123 [246];

—Договорі про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року, ратифікованому Україною 25 грудня 1991 р. № 895_001 [100];

—Мадридській угоді про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року № 995_134 [197];

—Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів від 31 травня 1995 р. № 995_051 [34];

—Договорі про закони щодо товарних знаків від 13 жовтня 1995 р. № 995_102 [99] тощо.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що міжнародні договори й угоди, які на сьогодні є невід'ємною частиною національного законодавства, займають чільне місце в механізмі адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері інтелектуальної власності, а тому їх вивчення та врахування позитивно впливатимуть на професійну діяльність суддів ІР-суду в Україні.

Таким чином, можна зробити висновок, що наразі в Україні значна увага приділена саме адміністративно-правовому регулюванню сфери інтелектуальної власності в Україні, що сприяє ефективній реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності відповідним колом її суб'єктів, особливо враховуючи той факт, що сьогодні сфера інтелектуальної власності тісно пов'язана з питаннями державної реєстрації промислових зразків в оборонній сфері. Останнє ми розглянемо у наступному підрозділі дисертації, а наразі наголосимо, що вивчення перелічених документів дало підстави дійти висновку про те, що на національному рівні приділено мало уваги питанню правової охорони сфери інтелектуальної власності таким суб'єктом, як ІР-суд, що потребує опрацювання та вдосконалення.

Отже, державна політика у сфері інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правового регулювання являє собою організаційно-розпорядчу, організаційно-виконавчу, охоронну спеціалізовану діяльність відповідних суб'єктів щодо формування та реалізації різних напрямків державної політики у сфері інтелектуальної власності з метою охорони й захисту прав учасників інтелектуальної власності.

1.2. Місце ІР-суду в системі суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні

У межах дослідження попереднього підрозділу ми з'ясували, що державну політику у сфері інтелектуальної власності реалізує досить розгалужене коло суб'єктів, серед яких неврегульованою залишилася діяльність ІР-суду, про що й буде йти мова у цьому підрозділі.

Зазначимо, що новостворений ІР-суд (Вищий суд з питань інтелектуальної власності) покликаний здійснювати правосуддя у сфері інтелектуальної власності та реалізовувати державну політику у сфері інтелектуальної власності в Україні, а тому досить важливим питанням є визначення сутності діяльності ІР-суду в Україні як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності та його місця в системі інших суб'єктів.

Загальновідомо, що одним із системоутворювальних елементів державної політики в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства є система суб'єктів її реалізації. Зазначене обумовлене низкою факторів, серед яких: належний рівень нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів у сфері реалізації державної політики інтелектуальної власності, ефективна та злагоджена взаємодія між ними; наявність суб'єктів, покликаних здійснювати правосуддя у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні тощо. Саме тому вбачаємо слушним традиційно розпочати дослідження з визначення базових для цього підрозділу дисертації категорій: «ІР-суд», «суб'єкти», «суб'єкти адміністративного права» «суб'єкти реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності», «система», «система суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності».

Щодо визначення ІР-суду, варто зазначити той факт, що його загальне розуміння випливає зі змісту положень ч. 2 ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 6 червня 2016 р. № 1402-VII [295], що ІР-суд, або Вищий суд з питань інтелектуальної власності, є *Вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України*, та положень ст. 32, що ІР-суд є Вищим

спеціалізованим судом, який здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах та порядку, визначених процесуальним законом, аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України [295].

Наголосимо, що наукового опрацювання терміна «ІР-суд» на національному рівні не проводили, що ще раз підкреслює актуальність цього дисертаційного дослідження та його наукову новизну.

Переходячи до вивчення наступного поняття «суб'єкти», зауважимо, що «теорія суб'єкта права, як й інша наукова теорія, є найвищою формою організації наукового знання, що забезпечує цілісне уявлення про закономірності та інтегративні зв'язки суб'єктів права. Принципово важливим для формування такого уявлення є визначення суб'єкта права як наукової категорії, що має істотне методологічне значення для дослідження всієї проблеми, детермінує логіку її теоретичного осмислення, вибір засобів пізнання та місце в категоріальній системі загальної теорії права» [209, с. 6].

Автори П. В. Алексєєв та О. В. Панін дають загальне визначення поняття «суб'єкт». Суб'єкт – це джерело цілеспрямованої активності, носій предметно-практичної діяльності, оцінки й пізнання. Суб'єктом є як окрема людина, так і колектив людей чи суспільство загалом [3, с. 187]. Суб'єкт права – це досить широке поняття, яке містить у собі багато похідних, саме тому носій прав та обов'язків не завжди є учасником правовідносин, тому що неможливо реалізувати одночасно всі свої права та обов'язки [317].

Таким чином, можна підсумувати, що суб'єкт як комплексна категорія філософії позначає людину або соціальну групу, яка реалізує свою поведінку самостійно від її конкретних індивідуальних характеристик.

Результати досліджень у царині соціальної філософії свідчать, що суб'єкт права є учасником усієї сукупності суспільних відносин: як правових, так і неправових; феномен суб'єкта у праві детермінує фіксовану сукупність правовідносин, у яких виявляється наявний рівень його внутрішньої досконалості й через удосконалення зовнішніх відносин. Суб'єкт права

використовує, виконує та дотримується правових норм з урахуванням чинних у суспільстві соціальних норм, правил, традицій [12, с. 10–11].

Водночас інші вчені також мають власне бачення щодо вказаного питання. Зокрема, С. Ф. Кечек'ян [54, с. 84], С. С. Алексєєв [116, с. 138–139] зазначали, що під «суб'єктом права» необхідно розуміти: а) особу, яка бере участь у правовідносинах; б) особу, яка може брати участь у правовідносинах.

М. І. Матузов зазначає, що поняття «суб'єкти правовідносин» та «суб'єкти права» є тотожними [159, с. 306], а М. М. Марченко констатує, що в юридичній літературі ці поняття найчастіше використовують як синоніми [210, с. 263], такої самої позиції дотримується й Д. М. Чечот [199, с. 16].

У загальній теорії адміністративного права поняття «суб'єкт» розглянуте як носій (фізична чи юридична особа) прав й обов'язків у сфері публічного управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, здатний надати права реалізовувати, а покладені на нього обов'язки виконувати [80, с. 226; 190, с. 63].

Під суб'єктом адміністративного права прийнято розуміти «учасника суспільних відносин, який має суб'єктивні права та виконує суб'єктивні обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами» [2, с. 214–215].

Вчені Д. М. Бахрах та Ю. М. Фролов у своїх працях зазначають, що «суб'єкти адміністративного права — це абсолютно всі учасники відносин управлінського характеру, які мають комплекс прав, обов'язків, встановлених нормами адміністративного права. Такі правовідносини в цьому випадку є ключовим напрямком реалізації норм права» [119, с. 41]. Тобто вчені ототожнюють суб'єктів адміністративного права із суб'єктами адміністративних правовідносин, що не є цілком правильною, на наш погляд, позицією.

Науковці І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова вбачають слушним визначити суб'єктів адміністративного права як коло учасників адміністративних правовідносин, які мають суб'єктивні права, обов'язки [73, с. 12].

Відома вчена-адміністративіст Т. О. Коломоєць стверджує, що «суб'єкт адміністративного права – це юридична чи фізична особа, яка є носієм прав та обов'язків у сфері державного управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, та має здатність надані права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати» [4, с. 78]. З такою думкою важко не погодитися.

Вчений О. В. Кузьменко, визначаючи актуальні питання сутності й співвідношення категорій «суб'єкти процесу» і «учасники процесу» запропонував власне визначення суб'єкта адміністративного процесу. Так, автор визначає зазначену категорію як носія суб'єктивних прав та обов'язків, спрямованих на реалізацію процесуальної діяльності, здатного такі права й покладені обов'язки реалізовувати [176, с. 176].

В. К. Колпаков суб'єкта в адміністративному праві трактує як фактичного носія прав і суб'єктивних обов'язків, визначених нормами адміністративного права, наділеного можливістю такі права реалізовувати, а обов'язки виконувати [163, с. 73].

На думку М. С. Кельмана, суб'єкти правовідносин — індивіди, організації або спільності, які на підставі юридичних норм можуть бути учасниками правовідносин — носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [143, с. 370].

Таким чином, можна констатувати, що ІР-суд — суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні — є суб'єктом владних повноважень (наділений правами, обов'язками та здатний їх реалізовувати), визначених нормами адміністративного права, під час здійснення правосуддя у сфері інтелектуальної власності [61, с. 443].

Говорячи про систему суб'єктів, потрібно дослідити поняття «система». Так, поняття «система від дав.-гр. *συστήμα* — «сполучення», «ціле», «з'єднання» — це множина взаємозв'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою й мають мету» [324].

Відповідно до тлумачного словника сучасної української мови категорію «система» розглядають у таких значеннях: порядок, зумовлений правильним,

планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь; продуманий план; заведений, прийнятий порядок» [337].

Наука управління підприємствами визначає поняття «система» як цілісне, системне явище, що складається з різних частин, об'єднань. До ознак системи в цьому розумінні належать такі: безліч елементів, єдність основної мети для всіх елементів, цілісність та єдність елементів, наявність зв'язків між елементами, чітко виражене управління, структура та ієрархічність, відносна самостійність [21].

У навчальній літературі поняття «система» розуміється як сукупність елементів, що певним чином пов'язані й взаємодіють між собою для виконання заданих цільових функцій [325, с. 11]. Відповідно говорячи про систему суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні, ми повинні розуміти, що мова йде про пов'язані між собою державні та міжнародні органи й інституції, покликані реалізовувати різні питання у сфері інтелектуальної власності.

Враховуючи вищевикладене, актуалізуються питання щодо встановлення системи суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні та визначення місця ІР-суду в цій системі.

Поняття «система» походить від грецького слова *systema*, що в перекладі означає ціле, яке складається з частин; сполучення [414, с. 415]. У сучасній українській мові категорію «система» вживають у таких значеннях:

- 1) як порядок, обумовлений чітким, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь;
- 2) як сукупність взаємозв'язаних між собою елементів, частин, об'єднаних за єдиною ознакою, внутрішнім призначенням; структура, що складає цілісність послідовно розташованих і функціонуючих частин;
- 3) як зовнішнє вираження ієрархії, побудова чого-небудь (державних чи інших органів або установ, господарських одиниць тощо) [46, с. 1320, 1321].

Аналізуючи вищезазначені положення, можна дійти висновку, що система суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в

Україні є сукупністю визначених на рівні законодавства суб'єктів, які взаємодіють між собою з метою ефективної реалізації заходів щодо забезпечення, охорони та захисту сфери інтелектуальної власності, а також відновлення порушених прав у зазначеній сфері як приватного, так і державного сектору.

Дослідивши перелічені погляди вчених та науковців щодо розуміння поняття «суб'єкти адміністративного права», зазначимо, що ними можуть бути не лише органи державної влади, їх посадові особи, й інші учасники, які мають і можуть реалізовувати суб'єктивні права та обов'язки, визначені нормами адміністративного права. Відповідно маємо можливість перейти до дослідження сутності та кола суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Зазначимо, що для визначення сутності суб'єктів реалізації державної політики неабиякого значення набуває встановлення їх поділу, тобто класифікації.

Як відомо, класифікація – особливий випадок застосування логічної операції поділу обсягу поняття на класи, види, групи [414, с. 200]. Будь-яка класифікація виконує функцію впорядкування певної сукупності знань, якими людство оперує на цей час. Побудова класифікації зазвичай є передумовою виникнення загальнонаукових теорій, що поєднують практичні знання й теоретичне мислення суб'єкта. Поняття класифікації у формальній логіці визначають як розподіл предметів за класами залежності від подібності предметів [137, с. 81]. Будь-яка класифікація передбачає порівняння об'єктів, що класифікуються, за їх ознаками [119, с. 9; 399, с. 70–71].

У юридичній літературі наводять класифікації суб'єктів права за різноманітними критеріями. Існує підхід, відповідно до якого всі суб'єкти права поділяють на індивідуальні та колективні.

Так, В. В. Копейчиков вважає, що суб'єктами права можуть бути індивіди (фізичні особи) та організації й об'єднання. Серед індивідуальних суб'єктів учений виділяє такі групи:

- а) громадяни своєї держави;

- б) іноземці (громадяни інших держав);
- в) біпатриди (особи, які мають громадянство двох і більше держав);
- г) апатриди (особи, які не мають громадянства жодної держави).

Організації та об'єднання вчений поділяє на:

- а) державні (державні органи, установи, підприємства, їх посадові особи);
- б) громадські (організації, рухи, партії, органи громадської самодіяльності,

підприємства, установи та їх посадові особи) [118, с. 192].

Вчена О. Ф. Скакун виокремлювала такі групи суб'єктів права:

1) одноособові суб'єкти (тобто фізичні особи): громадяни держави, іноземці чи особи без громадянства, особи з подвійним громадянством;

2) два і більше суб'єктів (колективи, юридичні особи): органи державної влади, установи, органи місцевого самоврядування, комерційні організації (акціонерні товариства, приватні фірми), громадські організації;

3) соціальні групи – народ, етнічні об'єднання, громадяни виборчого округу тощо;

4) держава (утворення в Україні – Автономна Республіка Крим), адміністративно-територіальні одиниці (область, місто, селище та інше) [328, с. 355]. Як впливає із вищенаведених прикладів, найменування суб'єктів права у багатьох авторів не збігається.

Вчений-адміністративіст В. К. Колпаков до суб'єктів адміністративного права відносить:

- 1) Президента України як главу держави;
- 2) органи державної влади (зокрема, виконавчої);
- 3) державних службовців, які здійснюють повноваження державних органів управління;
- 4) громадян держави, осіб без громадянства та іноземців;
- 5) органи місцевого самоврядування;
- 6) соціальні групи;
- 7) учасників підприємництва [161, с. 101].

Вчені адміністративного права зазначають, що загалом всіх суб'єктів адміністративного права можна поділити на такі групи:

1) колективні (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування; підприємства, установи, організації незалежно від форм власності) ;

2) індивідуальні (громадяни держави, біженці, іноземці тощо) [145, с. 18].

Автори Н. В. Александров та І. Б. Коліушко пропонують розрізняти суб'єктів адміністративного права, які:

а) не наділені владними повноваженнями;

б) наділені владними повноваженнями [240, с. 44].

Дослідник Є. В. Курінний, додержуючись такої класифікації, до суб'єктів, наділених владною компетенцією, відносить:

а) державні структури та їх посадових осіб (Президент України; органи виконавчої, законодавчої, судової влади та інші державні органи);

б) недержавні владні органи (органи місцевого самоврядування та їх посадові особи);

в) громадські організації, що мають делеговані державою владні повноваження (народні дружини, об'єднання громадян, різноманітні спілки та ін.) [181, с. 23].

Отже, враховуючи вищевикладене, зазначимо, що будь-якого з наявних критеріїв недостатньо для розмежування суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. Комплексна класифікація суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності можлива лише на основі застосування в сукупності декількох способів їх поділу.

Так, залежно від напрямків діяльності у сфері інтелектуальної власності необхідно виокремити такі групи суб'єктів:

1) суб'єкти, покликані формувати та реалізовувати державну політику у сфері інтелектуальної власності:

– Верховна Рада України, яка надає згоду та ратифікує міжнародні угоди й договори у сфері інтелектуальної власності, а також визначає загальні засади функціонування та діяльності ІР-суду;

– Міністерство економіки (далі – Мінекономіки), що визначає державну систему правової охорони інтелектуальної власності, організовує державний нагляд (контроль) у сфері інтелектуальної власності, регулює процедуру колективного управління у сфері авторського права і суміжних прав, веде Реєстр виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення тощо;

– державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (далі – державна організація УКРНОІВІ), або, як ще його називають, ІР офіс, що реалізує такі повноваження:

- 1) здійснює реєстрацію прав інтелектуальної власності;
- 2) веде державні реєстри у сфері інтелектуальної власності;
- 3) здійснює супровід діяльності колегіальних органів: Апеляційної палати, Комісії «Україна» та Наглядової ради;
- 4) налагоджує міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності;
- 5) здійснює інформаційну та видавничу діяльність;
- 6) надає послуги та консультації у сфері інтелектуальної власності в Україні;
- 7) здійснює атестацію патентних повірених (їх підготовку та безпосередньо ведення Реєстру) [278].

Необхідно зазначити, що державна організація УКРНОІВІ сьогодні є складовою частиною сфери охорони інтелектуальної власності, а отже, реалізує організаційні, охоронні функції в зазначеній сфері.

Щодо реалізації державною організацією УКРНОІВІ своїх повноважень, потрібно зауважити, що в сучасних умовах війни ІР-офіс переосмислює повноваження у сфері охорони прав на торговельні марки, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, компонування напівпровідникових виробів та географічних зазначень, що, зокрема, відображено в Наказі державної організації УКРНОІВІ від 13 січня 2023 р. № 18-Н [360].

З огляду на викладене, варто констатувати, що зазначений ІР-офіс сьогодні виконує також охоронні функції у сфері інтелектуальної власності;

– Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (далі – ДП «УІВ») виконує такі повноваження:

- приймання і розгляд заявок на державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури й мистецтва, а також на реєстрацію договорів, що стосуються прав авторів на твори, здійснення їх реєстрації;
- приймання заявок, проведення їх експертизи, ухвалення рішень щодо них (промислова власність);
- здійснення державної реєстрації географічних зазначень;
- здійснення державної реєстрації промислових зразків та видача свідоцтв;
- здійснення державної реєстрації торговельних марок, видача свідоцтв на торговельні марки;
- здійснення державної реєстрації винаходів і корисних моделей, видача патентів на винаходи й корисні моделі;
- видача свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір;
- здійснення державної реєстрації компонувань, видача свідоцтв на компонування;
- визнання недійсними прав на винаходи й корисні моделі;
- опублікування офіційних відомостей про промислові зразки, торговельні марки, компонування, географічні зазначення, винаходи й корисні моделі в бюлетені;
- визнання прав на промисловий зразок недійсними повністю або частково;
- ведення державних реєстрів;
- надання витягів та виписок;
- здійснення публікацій в офіційному бюлетені з питань охорони авторського права і суміжних прав;
- ведення Бази даних заявок на торговельні марки;

- здійснення підготовки, атестації та реєстрації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) тощо [276].

Також, серед завдань УКРНОІВІ, слід визначити такі як:

- новий рівень співпраці зі Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (WIPO) та фахове представлення інтересів України у WIPO;
- активізація співпраці з Офісом з інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO), Європейським патентним відомством (EPO) та Офісом з патентів та торговельних марок США (USPTO), національними ІР офісами інших країн;
- розробка методичних рекомендацій щодо ІР експертизи з урахуванням досвіду EUIPO, EPO та USPTO й практики їх застосування;
- запровадження широкої цифровізації процесів надання ІР офісом публічних послуг;
- максимальне скорочення строків розгляду заявок на отримання правової охорони об'єктів ІВ та підвищення якості ІР експертизи;
- постійне підвищення кваліфікації експертів ІР офісу з метою якісного виконання функцій Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи (МПО/ОМПЕ);
- розблокування атестації патентних повірених і якісно новий підхід, де пріоритетом є фаховість;
- розробка інструментів підтримки інноваторів та бізнесу в рамках відновлення України від наслідків збройної агресії РФ проти України;
- сприяння інноваційній діяльності у сфері національної безпеки та оборони в частині правової охорони ІР;
- відновлення ролі ІР офісу в активізації винахідницької діяльності, створенні та використанні об'єктів ІВ;
- запровадження ефективного діалогу з секторами науки та освіти в ІР сфері;
- сприяння розвитку креативних індустрій як складової ІР сфери;
- діяльність ІР офісу як професійної платформи для комунікації бізнесу з державними інституціями в частині удосконалення захисту прав ІВ;

- прозора і справедлива робота Апеляційної палати включно з повноваженнями щодо визнання недійсними прав ІВ;
- сприяння розвитку в Україні застосування альтернативних способів вирішення спорів у ІР сфері;
- створення Наглядової ради для дотримання транспарентності діяльності інституції;
- активна просвітницька діяльність та підвищення рівня ІР культури;
- запровадження в Україні правової охорони традиційних знань та традиційних виражень культури механізмами ІР;
- навчання, підготовка й підвищення кваліфікації кадрів ІР сфери, у т.ч. у співпраці з Академією WIPO та інші [278].

Варто наголосити, що сьогодні державне підприємство «УПП» є інституційною складовою державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні;

– Державна патентна бібліотека, що є юридичною особою, державним фондом патентної документації з функціями міжнародного документообміну для задоволення потреб громадян у патентно-інформаційних ресурсах, координаційним та інформаційно-методичним центром регіональних і галузевих фондів патентної документації [298];

– Рада з питань інтелектуальної власності, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України та аналізує стан справ і причин виникнення проблем у процесі реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності з урахуванням потреб національної економіки, освіти, науки, культури, суб'єктів бізнесу та інноваційної інфраструктури щодо охорони й захисту прав інтелектуальної власності [299].

2) суб'єкти, що реалізують державну систему правової охорони у сфері інтелектуальної власності:

– Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності Мінекономіки – самостійний структурний підрозділ апарату Міністерства економіки [285]. Відповідно до Положення про департамент розвитку інтелектуальної власності,

затвердженого Наказом Мінекономіки від 28 грудня 2019 р. № 842, основними завданнями департаменту є:

1) організація в установленому порядку проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності та видачі патентів / свідоцтв на об'єкти права інтелектуальної власності;

2) забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності;

3) забезпечення визначення уповноважених закладів для проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності та доручення їм проведення такої експертизи;

4) забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності, проведення реєстрації договорів про передання прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, та ліцензійних договорів;

5) аналізування стану застосування й додержання національного законодавства у сфері інтелектуальної власності;

6) організація ведення державних реєстрів об'єктів права інтелектуальної власності;

7) забезпечення здійснення міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності з відповідними органами та інституціями інших держав;

8) забезпечення розроблення та укладення міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності;

9) забезпечення представництва та участі України в діяльності відповідних міжнародних (зокрема, Всесвітньої організації інтелектуальної власності), європейських та інших регіональних організацій у сфері інтелектуальної власності;

10) вжиття заходів щодо виконання зобов'язань, зумовлених участю України в міжнародних, європейських та регіональних організаціях у сфері інтелектуальної власності тощо [285];

– Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав». До *основних завдань* цієї організації належать:

– управління на колективній основі та захист майнових прав вітчизняних і зарубіжних авторів на території України;

– усунення порушень у сфері авторського права у переговорному чи судовому порядку;

– запобігання правопорушенням у сфері інтелектуальної власності за рахунок підвищення поінформованості громадськості в галузі авторського права;

– сприяння становленню та розвитку спільної правової системи у сфері інтелектуальної власності та колективного управління авторськими правами в Україні [214];

– суди, зокрема ІР-суд;

– Апеляційна палата Укрпатенту, що є колегіальним органом Укрпатенту, діяльність якого ґрунтується на принципах законності, прозорості, неупередженості, достовірності, колегіальності, незалежності, кваліфікованого кадрового забезпечення. Відповідно до Регламенту Апеляційної палати Укрпатенту, затвердженого Наказом Мінекономіки від 2 березня 2021 р. № 433, основними засадами розгляду Апеляційної палатою заперечень, апеляційних заяв і заяв про визнання торговельних марок добре відомими в Україні є верховенство права, законність, рівність усіх учасників розгляду перед законом та Апеляційною палатою [286].

Серед повноважень Апеляційної палати необхідно виокремити такі:

1) взаємодіє з Мінекономіки, структурними підрозділами Укрпатенту, підприємствами, установами, організаціями, що входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, іншими юридичними та фізичними особами;

2) вносить пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового та методологічного забезпечення експертизи заявок, удосконалення діяльності Апеляційної палати;

3) запитує в осіб, які подали заперечення, заяви, та отримує від них матеріали стосовно заперечень, апеляційних заяв і заяв про визнання торговельних марок добре відомими в Україні та іншу необхідну для їх розгляду інформацію, веде з ними листування [286].

Ретельно дослідивши перелічені вище суб'єкти реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні, зазначимо, що, незважаючи на наявність окремих організацій, які за своїм цільовим призначенням здійснюють правову охорону інтелектуальної власності, дієвий та ефективний захист все ж таки здійснюють саме суди.

Нас насамперед цікавлять саме суди як суб'єкти реалізації державної системи правової охорони у сфері інтелектуальної власності, а саме ІР-суд, або Вищий суд з питань інтелектуальної власності, створення якого передбачене Указом Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» від 29 вересня 2017 р. № 299 [297].

Започаткування на той момент нового судового органу в Україні пов'язане з низкою чинників, серед яких: реформа судоустрою 2016 р., євроінтеграційний курс України та, як наслідок, приведення вітчизняного законодавства України у відповідність із міжнародними нормами й стандартами, необхідність вирішення спорів щодо захисту прав інтелектуальної власності, завантаженість господарських судів, які на сьогодні здійснюють правосуддя в зазначеній сфері, тощо. Проте до цього часу залишається відкритою низка питань: юрисдикція ІР-суду України, його компетенція, завдання та функції, адміністративно-правовий статус, особливості добору на посаду судді тощо, тобто наразі фактично відсутній титульний закон про Вищий суд з питань інтелектуальної власності, що визначав би всі необхідні засади його функціонування й діяльності.

Автор М. Коваль, зокрема, зазначає, що ІР-суд в Україні буде вирішувати спори щодо прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, комерційні найменування, спори щодо припинення патентів, свідоцтв, інших актів, справи про визнання торговельних марок добре відомими реєстрацію, облік прав інтелектуальної власності, визнання недійсними,

продовження дії, дострокового, у спорах щодо прав автора і суміжних прав, щодо укладення, зміни, розірвання та виконання договорів на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, а також здійснюватиме правосуддя в спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції щодо неправомірного використання позначень або товару іншого виробника, копіювання зовнішнього вигляду виробів, збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, оскарження рішень Антимонопольного комітету із зазначених питань [152].

Вчені Ю. С. Канарик та М. Ю. Банк наголошують, що проблемними питаннями діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є такі:

– проблема професійності майбутніх суддів. Спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності повинен був об'єднати осіб, які мають як досвід роботи в цій сфері, так і відповідну спеціальну освіту (спеціальні знання). Проте законодавець чомусь вирішив, що у Вищому спеціалізованому суді можуть працювати особи, які можуть не мати ані першого, ані другого. Це стосується передусім суддів, до яких є лише вимога щодо трирічного стажу на посаді судді, проте чи буде такий стаж у сфері інтелектуальної власності чи з розгляду інших спорів жодного значення не має;

– територіальна віддаленість (усі справи розглядатимуть у м. Києві, що впливатиме на доступ до правосуддя для громадян насамперед у цій категорії справ);

– відсутність конструкції неპозовного провадження в Господарському процесуальному кодексі. Зокрема, не вирішене питання про процесуальний механізм визнання торгової марки добре відомою, який за будь-яких обставин не може бути позовним;

– перелік справ інтелектуальної власності не охоплює всіх спорів у цій сфері, оскільки узагальнене визначення переліку справ щодо прав інтелектуальної власності, наведене в ч. 2 ст. 21 Господарського процесуального кодексу України, не містить усіх можливих спорів у цій сфері (з урахуванням видів спорів, передбачених спеціальним законодавством в окремих сферах

інтелектуальної власності – авторське право, патентне право, засоби індивідуалізації тощо);

– відсутність у процесі спеціаліста (радника), який має спеціальні знання з практики застосування законодавства у сфері інтелектуальної власності. За новою редакцією Господарського процесуального кодексу участь у процесі спеціаліста обмежується лише допомогою суду в застосуванні технічних засобів. З огляду на це, на думку деяких учених, є доцільним уведення такого спеціаліста, який би міг залучатися судом задля допомоги під час установлення фактичних обставин справи, надання усних консультацій чи роз'яснень [134, с. 186].

Аналізуючи чинне законодавство України та позиції науковців, необхідно зазначити, що наявна законодавча прогалина щодо повноцінного старту діяльності ІР-суду в Україні дестабілізує відносини, що виникають у сфері інтелектуальної власності, та підриває авторитет судової гілки влади, оскільки відсутні механізми щодо ефективної реалізації ІР-судом державної політики у сфері інтелектуальної власності та здійснення в зазначеній сфері належного правосуддя. А тому саме ІР-суд як основний суб'єкт державного захисту інтелектуальної власності займає провідне місце в системі суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Отже, приведення вітчизняного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу, реформа судоустрою 2016 р. зумовили утворення ІР-суду як Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. Але сьогодні діяльність ІР-суду фактично «призупинена» нормами чинного законодавства, оскільки відсутні практичні механізми щодо старту його діяльності та повноцінного функціонування.

До суб'єктів, покликаних формувати та реалізовувати державну політику у сфері інтелектуальної власності, запропоновано відносити:

- Верховну Раду України;
- Міністерство економіки України;
- Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності та інновацій»;

- Державну патентну бібліотеку;
- Раду з питань інтелектуальної власності.

До суб'єктів, що реалізують державну систему правової охорони у сфері інтелектуальної власності, віднесено:

- Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності Мінекономіки, ДП «УПВ» (Укрпатент);
- Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав»;
- ІР-суд;
- Антимонопольний комітет України.

Таким чином, ІР-суд як основний суб'єкт реалізації державного захисту у сфері інтелектуальної власності являє собою орган, уповноважений здійснювати правосуддя у сфері інтелектуальної власності та вирішувати завдання, визначені законом.

ІР-суд як суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в майбутньому покликаний стати частиною оптимальної, якісної та ефективної державної системи правової охорони сфери інтелектуальної власності, здатної сформувати, реалізувати прозору публічну модель подолання наявних викликів та ризиків і запропонувати дієві інструменти сфери інтелектуальної власності як стимули для розвитку споріднених економічних та суспільних чинників.

1.3. Правові засади діяльності ІР-суду в Україні та місце серед них норм адміністративного законодавства

Конституцією України як Основним законом держави встановлено, що захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [168]. Перелічені функції здійснюють усі

гілки державної влади, зокрема, й судова. Остання має вирішальне значення для формування дієвої системи судового захисту прав людини у сфері інтелектуальної власності, враховуючи той факт, що діяльність судів в Україні повинна бути врегульована відповідно до практики Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Аналогічна позиція викладена в щорічному звіті Ради Європи «Національна безпека і практика ЄСПЛ», підготовленому відділом із проведення досліджень Ради Європи [227], а також в Указі Президента України «Про деякі питання забезпечення національної безпеки України» від 27 березня 2021 р. № 124/2021 [279].

Наразі в межах забезпечення національної безпекової політики та політики у сфері інтелектуальної власності (як її складової) особлива увага приділена належному організаційно-правовому, адміністративному забезпеченню діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, створення останнього визначене в титульному Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII [297]. Проте, як відомо, на сьогодні зазначений орган судової влади не працює, що гальмує ефективний розгляд спорів у сфері інтелектуальної власності. А тому успішна діяльність ІР-суду в Україні є запорукою ефективності вирішення ним спорів відповідно до його компетенції, налагодження рівня економічного добробуту громадян та економічної безпеки держави.

Також окрему увагу варто приділити позиції вченого-практика О. М. Дроздова, який у своїй праці «Правові та організаційні засади створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» зауважує, що «сьогодні у більшості розвинених держав цивілізованого світу функціонують спеціалізовані суди з розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності. І практично в кожній країні діяльність такого суду є «історією успіху захисту прав у сфері інтелектуальної власності». Пригадаємо лише деякі з них: Патентний суд Великої Британії, Федеральний Патентний Суд Швейцарії, Федеральний патентний суд Німеччини. Останній, наприклад, створено ще в 1961 році як самостійний і незалежний федеральний суд, що у своєму складі має професійних

суддів, які є технічними експертами і мають освіту в галузі природничих або технічних наук. До речі, у Швейцарії створено Федеральний патентний суд як суд першої інстанції, що розпочав розгляд справ у січні 2012 року. Спеціалізовані ІР-суди є також у Португалії, Таїланді, Туреччині, Фінляндії, Швеції» [103, с. 42].

Зазначимо, що дефіцит належного адміністративно-правового механізму функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності є наразі однією з ключових перепон для успішного початку його роботи. Зауважимо, що наразі не ухвалений (та навіть не розроблений) титульний Закон «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», як, наприклад, ухвалений закон для іншого спеціалізованого суду «Про Вищий антикорупційний суд» [275]. Закон про ІР-суд, який ми запропонували, повинен містити такі ключові положення, як адміністративно-правовий статус, завдання й функції, компетенцію і юрисдикцію та інші. У цьому контексті автор В. В. Чумак зазначає, що «вищі спеціалізовані суди в системі судоустрою України відіграють важливу роль у цілісному механізмі всієї судової системи, оскільки вони наділені виключною компетенцією розглядати та вирішувати по суті справи окремих категорій, а їх діяльність визначається на рівні окремого нормативно-правового акта, який визначає їх правовий статус, а отже, й місце в системі судоустрою України» [56, с. 67; 392, с. 255].

З огляду на вищевикладене необхідно зазначити про необхідність визначення поняття «правові засади», яке ми вважаємо аналогічним поняттю «правове регулювання», що є основним у цьому підрозділі дисертаційного дослідження. Адже, як слушно відмічає В. А. Грушевський, правове регулювання будь-якої діяльності є основою стабільного розвитку держави [82, с. 51]. Правові засади є засобом визначення (закріплення) правових параметрів (порядку) здійснення [43, с. 23].

підприємництва. Правові засади повинні характеризувати (визначати) відносини у сфері господарювання

Автор Е. Шевченко зазначає, що правові засади є за своєю сутністю базовими нормами права, однак своє безпосереднє втілення вони знаходять у

відповідних нормативно-правових актах, які визначають особливості статусу державного органу [172, с. 166; 398, с. 166, 168]. Автор О. Якимець правові засади визначає як сутність змісту нормативного регулювання правовідносин. Правові засади – це правова основа, джерело, на ґрунті якого будуються різні види діяльності [419]. Отже, на його думку, правові засади це система нормативно-правового забезпечення, яке є основою правового регулювання.

З етимологічного погляду, термін «регулювати» (лат. *regulo*) означає:

- 1) підлягати порядку, правилам;
- 2) визначати необхідну правильну взаємодію різних частин цілого, механізму, пристрою та ін.;
- 3) робити щось для отримання потрібних показників, потрібного ступеня чогось [331, с. 432].

Семантичне значення категорії «правове регулювання», як зазначено в юридичному словнику, означає «впорядкування суспільних відносин, яке відбувається за допомогою норм права та інших засобів регулювання» [415, с. 589].

Відповідно до юридичного словника категорія «правове регулювання» означає вплив із боку держави на суспільні відносини, що реалізується за допомогою юридичних засобів, базується на предметі й методі правового регулювання [19, с. 524].

У юридичній літературі можна натрапити на позицію, згідно з якою правове регулювання – це процес впливу держави та її органів, здійснюваний на суспільні відносини за допомогою норм права. Так, на думку С. С. Алексєєва, правове регулювання передбачає послідовний вплив юридичних засобів (зокрема, й норм права) на поведінку суб'єктів із метою впорядкування їх поведінки [102, с. 77; 345, с. 219].

Варто навести думку автора П. М. Рабіновича, який стверджує, що «цінність правового регулювання полягає в тому, що воно позитивно (корисно) впливає на існування й розвиток особи, соціальних спільнот, груп, об'єднань, всього суспільства загалом» [306, с. 158]. Цікавою та досить влучною вбачаємо

думку, висловлену Р. Я. Демків, який зазначає, що правове регулювання здебільшого розуміється в широкому та вузькому значеннях. Прихильники першого напрямку переконані в тому, що правове регулювання – це всі форми впливу держави на свідому поведінку осіб – суб'єктів суспільних відносин — за допомогою широкого спектра чинників: норм права, актів застосування права, юридичних договорів, правовідносин, забезпечення реалізації норм права, зокрема, примусовою силою держави, законності та правопорядку тощо. Прихильники іншої думки стверджують, що правове регулювання – це лише один із способів упорядкувати суспільні відносини, який зводиться до нормативного встановлення стандартів, меж належної й можливої поведінки [87, с. 8].

Вчена О. Ф. Скакун запропонувала під правовим регулюванням розуміти юридичне (нормативне) закріплення правил упорядкування суспільних відносин, здійснюване державою та уповноваженими на те органами, їх охорону та розвиток [328, с. 488], а правовий вплив здійснюється на суспільне життя, свідомість та поведінку людей за допомогою правових і неправових засобів. Правовий вплив здійснюється на людину двома способами: інформаційним і ціннісно-орієнтаційним, а також завдяки вихованню – пропаганді правових знань, юридичній освіті [88, с. 20].

Необхідно також наголосити на позиції авторки І. М. Шопіної, яка пропонує під правовим регулюванням розуміти практичну діяльність держави (органів державної влади, посадових осіб) щодо утвердження обов'язкових правил поведінки з боку суб'єктів права, порядку їх реалізації в конкретних відносинах та вжиття заходів державного примусу до правопорушників із метою встановлення стабільності в суспільстві [102, с. 78; 407, с. 1060].

Таким чином, правове регулювання, на нашу думку, можна визначити таким чином: це сукупність правових засобів (дій, операцій), здійснюваних уповноваженими органами державної влади з метою впорядкування відповідних суспільних відносин. Відповідно правові засади діяльності ІР-суду в Україні – це низка взаємопов'язаних між собою нормативно-правових актів різної юридичної

сили, що регулюють сутність та особливості діяльності IP-суду. Проте, як ми вже зазначали раніше, на сьогодні неможливо говорити по цілісну систему правових засад діяльності IP-суду в Україні, оскільки не прийнятий, в установленому законом порядку, титульний нормативно-правовий акт, який би врегулював його діяльність та функціонування.

З огляду на викладене, ми пропонуємо визначити адміністративно-правові засади діяльності IP-суду з урахуванням класифікації нормативно-правових актів за юридичною силою:

1) як було вищевказано, перше місце посідають Конституція і так звані «конституційні закони», тобто такі, які вносять зміни та доповнення до основних законів та закони, необхідність ухвалення яких прямо передбачена в Конституції [195, с. 519–520];

2) інші закони, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та кодифіковані закони;

3) постанови Верховної Ради України;

4) укази Президента України;

5) постанови Кабінету Міністрів України [57, с. 181; 116, с. 285].

Беручи до уваги класифікацію системи законодавства за юридичною силою, провідним нормативно-правовим актом, що регулює суспільні відносини, є Закон. Представники теорії держави та права визначають категорію «закон» через призму таких його ознак:

1) видається лише вищим представницьким органом державної влади (Верховною Радою України) або ухвалюється шляхом проведення референдуму;

2) регулює найбільш важливі суспільні відносини у сфері економіки, політики, культури тощо;

3) закон – це акт, прийнятий в особливому порядку;

4) закон має вищу юридичну силу, що забезпечує його верховенство в системі нормативно-правових актів [346, с. 58].

Таким чином, закон можна визначити як нормативно-правовий акт, виданий вищим представницьким органом державної влади або безпосередньо

народом шляхом проведення референдуму, що має вищу юридичну силу й регулює найважливіші питання політичного, економічного, соціокультурного значення тощо, має загальнообов'язковий характер та охороняється державою.

Перелік законів, що регулюють діяльність ІР-суду в Україні, є досить звуженим, немає основних (базових) законів, які повинні бути ухвалені, оскільки це обумовлено специфікою виконуваних ІР-судом завдань та стрімким розвитком суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності. До основних законів України необхідно віднести такі:

– Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [295], у якому встановлене важливе для діяльності ІР-суду положення (ст. 31, у системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої та апеляційної інстанцій із розгляду окремих категорій справ).

Вищими спеціалізованими судами відповідно до положень закону є:

- 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності;
- 2) Вищий антикорупційний суд.

Зазначено, що Вищі спеціалізовані суди розглядають справи, віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом. У складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції.

Апеляційна палата вищого спеціалізованого суду діє в його складі на засадах інституційної, організаційної, кадрової та фінансової автономії. Кількість суддів в апеляційній палаті вищого спеціалізованого суду визначає в межах загальної кількості суддів вищого спеціалізованого суду Вища рада правосуддя з урахуванням консультативного висновку Державної судової адміністрації України [295].

У цьому разі законодавець не визначає повноважень суддів ІР-суду, зазначаючи лише про повноваження голови суду. На нашу думку, доречним було б зазначити загальні положення щодо організаційної структури такого судового

органу, а в титульному законі визначити конкретні повноваження, юрисдикцію тощо.

Також досить суперечливою є позиція щодо утворення в межах одного судового органу першої та апеляційної інстанцій, оскільки не є наявною процедура добору та визначення суддів для зазначених палат, що може наводити на думку особистого інтересу в суддів. Стосовно цього приводу зауважили й А. Капітоненко та Х. Оленюк, що «на відміну від інших апеляційних судів в Україні апеляційна інстанція буде створена в самому спеціалізованому ІР-суді, а не як окремий суд, а отже, спеціалізований ІР-суд працюватиме як суд першої та другої (апеляційної) інстанцій. У цьому разі в Касаційному господарському суді у складі Верховного Суду України окрема палата розглядає справи щодо захисту прав інтелектуальної власності та справи, що стосуються конкурентного законодавства. Передбачення спеціалізації на всіх трьох рівнях (першому, другому (апеляційному) та третьому (касаційному)) видається ефективним, оскільки сторони можуть одержати вигоду від швидкого ухвалення рішень, а також від компетентного встановлення фактів та більш-менш уніфікованого тлумачення. З іншого боку, використання такої спеціалізації має серйозний недолік, оскільки можливість доктринальних відхилень значно збільшується, а механізмів протидії буде дуже мало». Далі автори продовжують, що «відповідно до ст. 28 Закону про судоустрій і статус суддів критерії відбору суддів апеляційних судів інші, ніж для судів першої інстанції. Однак згідно зі ст. 33 цього Закону критерії відбору суддів спеціалізованого ІР-суду як у першій, так і в апеляційній інстанції однакові. Такий підхід спричиняє певні занепокоєння щодо додержання принципу судових інстанцій із такої причини. Відповідно до ч. 1 ст. 269 Господарського процесуального кодексу, метою судового розгляду, який проводить апеляційна інстанція, є перевірка законності й обґрунтованості рішень суду першої інстанції. Якщо апеляційний суд вважає рішення незаконним та/або необґрунтованим, він, по суті, виконує коригувальну функцію, виправляючи судові помилки, допущені судами нижчих інстанцій. Тому критерії відбору суддів апеляційної інстанції встановлюють на більш високому рівні з

огляду на складніші завдання, які перед ними ставляться. З огляду на це доцільно розглянути можливість узгодження критеріїв відбору для суддів апеляційної інстанції спеціалізованого ІР-суду із загальними критеріями відбору, встановленими для апеляційних суддів» [135]. Ми приєднуємося до зазначеної позиції, оскільки в кінцевому підсумку завданнями судочинства у сфері інтелектуальної власності є вирішення справи по суті та винесення відповідного законного рішення.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що наразі ухвалення титульного Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» є вимогою часу, а під час його розроблення необхідно додержуватися рекомендацій, які ми зазначили.

Наступним законом є Господарський кодекс України, що регулює важливі питання використання інтелектуальної власності в господарській діяльності та яким керуються судді під час винесення судового рішення. Так, у зазначеному нормативно-правовому акті визначено об'єктами прав інтелектуальної власності у сфері господарювання такі:

- винаходи та корисні моделі;
- сорти рослин і породи тварин;
- торговельні марки (знаки для товарів і послуг);
- комерційне (фірмове) найменування;
- географічне зазначення;
- комерційну таємницю;
- промислові зразки;
- комп'ютерні програми [77].

Та основною нормою, що має значення для діяльності ІР-суду, є п. 16 Перехідних положень Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України): «до початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності справи щодо прав інтелектуальної власності розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу, судами

відповідно до правил юрисдикції (підвідомчості, підсудності), які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу» [78].

З огляду на викладене наголосимо на необхідності ухвалення титульного Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», який, на нашу думку, повинен містити такі важливі розділи, як:

1) «Загальні положення», в якому потрібно визначити статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його місцезнаходження, об'єкти управління, правову основу діяльності, мету та завдання діяльності суду;

2) «Організація діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити: компетенцію й повноваження суду, склад суду, порядок обрання голови суду та його заступників, їх повноваження й цілі діяльності, повноваження голови Апеляційної палати суду і порядок його обрання;

3) «Порядок зайняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності», що повинен містити такі положення, як: спеціальні вимоги до кандидата на посаду судді суду, порядок проведення конкурсу та його особливості, порядок відбору й особливості діяльності громадської ради міжнародних експертів, їх повноваження та особливості діяльності;

4) «Особливості статусу суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити: основні та додаткові гарантії діяльності суддів, гарантії безпеки суддів і членів їх сімей, питання здійснення моніторингу за діяльністю суддів із метою визначення їх доброчесності, питання підвищення рівня професійної майстерності та підготовки, забезпечення житлових умов, соціальне й пенсійне забезпечення;

5) «Особливості забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити: фінансове та матеріально-технічне забезпечення, організаційне забезпечення роботи суду й суддів тощо.

Як висновок зазначимо, що механізм адміністративно-правового регулювання професійної діяльності ІР-суду в Україні передбачає законотворчу діяльність (розроблення й прийняття нормативно-правових актів) щодо

регулювання діяльності ІР-суду, його адміністративно-правового статусу, правової основи діяльності, мети та завдань, повноважень, компетенції тощо.

Таким чином, зазначимо, що встановлення на законодавчому рівні особливостей діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є ключовим щодо ефективності діяльності суддів зазначеного судового органу та забезпечення економічної складової національної безпеки України. А тому діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності повинна бути визначена відповідно до міжнародних нормативно-правових актів та практики ЄСПЛ.

Висновки до розділу 1

Окреслено, що адміністративно-правове регулювання державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні складають: Конституція України, Закони України, Господарський і Господарський процесуальний кодекси України, нормативні акти Кабінету Міністрів України та документи Президента України, відомчі нормативно-правові акти й листи Вищого господарського суду України.

Наголошено, що державна політика у сфері інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правового регулювання являє собою організаційно-розпорядчу, організаційно-виконавчу, охоронну спеціалізовану діяльність відповідних суб'єктів щодо формування та реалізації різних напрямків державної політики у сфері інтелектуальної власності з метою охорони й захисту прав учасників відносин у сфері інтелектуальної власності.

До суб'єктів, покликаних формувати та реалізовувати державну політику у сфері інтелектуальної власності, запропоновано відносити: Верховну Раду України; Міністерство економіки України; Державне підприємство «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій»; Державну патентну бібліотеку; Раду з питань інтелектуальної власності.

Встановлено, що до суб'єктів, які реалізують державну систему правової охорони у сфері інтелектуальної власності, необхідно відносити: Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності Мінекономік, ДП «УПВ» (Укрпатент); Державну організацію «Українське агентство з авторських та суміжних прав»; ІР-суд; Антимонопольний комітет України.

Доведено, що ІР-суд як основний суб'єкт реалізації державної охорони у сфері інтелектуальної власності являє собою орган, уповноважений здійснювати правосуддя у сфері інтелектуальної власності та вирішувати завдання, визначені законом.

Запропоновано ухвалення титульного Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», що повинен містити такі важливі розділи, як:

1) «Загальні положення», в якому потрібно визначити статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його місцезнаходження, об'єкти управління, правову основу діяльності, мету й завдання діяльності суду;

2) «Організація діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити: компетенцію та повноваження суду, склад суду, порядок обрання голови суду та його заступників, їх повноваження й цілі діяльності, повноваження голови Апеляційної палати суду і порядок його обрання;

3) «Порядок зайняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності», що повинен містити такі положення, як: спеціальні вимоги до кандидата на посаду судді суду, порядок проведення конкурсу та його особливості, порядок відбору й особливості діяльності громадської ради міжнародних експертів, їх повноваження та особливості діяльності;

4) «Особливості статусу суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити: основні та додаткові гарантії діяльності суддів, гарантії безпеки суддів і членів їх сімей, питання здійснення моніторингу за діяльністю суддів із метою визначення їх доброчесності, питання підвищення рівня професійної майстерності та підготовки, забезпечення житлових умов, соціальне й пенсійне забезпечення;

5) «Особливості забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити: фінансове та матеріально-технічне забезпечення, організаційне забезпечення роботи суду й суддів тощо.

Встановлено, що механізм адміністративно-правового регулювання професійної діяльності ІР-суду в Україні передбачає законотворчу діяльність (розроблення й прийняття нормативно-правових актів) щодо регулювання діяльності ІР-суду, його адміністративно-правового статусу, правової основи діяльності, мети та завдань, повноважень, компетенції тощо.

Зроблено висновок, що встановлення на законодавчому рівні особливостей діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є ключовим щодо ефективності діяльності суддів зазначеного судового органу та забезпечення економічної складової національної безпеки України. А тому діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності повинна бути визначена відповідно до міжнародних нормативно-правових актів та практики ЄСПЛ.

Основні наукові результати опубліковані автором у працях [432, 433].

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІР-СУДУ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Мета створення та принципи діяльності ІР-суду в Україні

З моменту судової реформи в Україні 2016 р., коли започатковано ідею створення ІР-суду, минуло достатньо часу, щоб «запустити» роботу ІР-суду, проте цього й до цього часу не зроблено, що зумовлено низкою факторів, серед яких основний – відсутність чіткої, логічної мети створення та діяльності ІР-суду в Україні. Щодо самої ідеї створення ІР-суду, позитивно висловлюється Б. Львов, який зазначає, що останніми роками в суспільстві панує думка про те, що власники об'єктів прав інтелектуальної власності в Україні не знаходять дієвого захисту своїх прав у суді, з огляду на це перестають звертатися до суду за захистом своїх прав. І, як наслідок, законодавець підтримав ініціативу створення в Україні нового судового органу – ІР-суду [212].

Стосовно позиції М. Потоцького «створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності як спеціалізованого суду покликане вирішити низку проблемних питань, які тривалий час гальмували сталий розвиток відносин у сфері інтелектуальної власності та підвищення стандартів захисту цих прав в Україні. Розглянемо детальніше основні проблеми, вирішення яких пов'язане зі створенням цього суду. Насамперед успішне започаткування ІР-суду дозволить вирішити низку проблем щодо юрисдикції спорів у сфері інтелектуальної власності та судового захисту таких прав, оскільки, як загальновідомо, сьогодні спори щодо об'єктів прав інтелектуальної власності вирішують по суті господарські суди, навантаження на які є дуже великими. Відповідно новий судовий орган вирішить проблему визначення щодо вирішення спорів по суті, а відповідно буде єдність судової практики в цій сфері» [270, с. 13].

Наголошуючи на важливій ролі діяльності ІР-суду та мети його започаткування, автор зауважує, що «створення нового Вищого суду з питань інтелектуальної власності поставило нові завдання перед українським законодавцем та науковою спільнотою, вітчизняною практикою, до яких належать проблемні аспекти щодо назви суду, розмежування компетенції судів, територіальна й інстанційна будова суду з питань інтелектуальної власності, професійна підготовка суддів зазначеного суду тощо. З урахуванням і ретельним вивченням позитивного міжнародного досвіду впровадження в судову систему інституту захисту прав інтелектуальної власності є досить прогресивним кроком, обґрунтованим та доцільним. Діяльність такого спеціалізованого судового органу в системі судової влади (у разі його вдосконалення) дозволить максимально професійно й ефективно здійснювати захист прав інтелектуальної власності за умови удосконалення адміністративно-правового статусу суддів, процедури їх підготовки та відбору» [96, с. 198].

Також авторка А. М. Білецька, досліджуючи призначення діяльності ІР-суду в Україні, зазначає, що «однією з організаційних проблем створення ІР-суду в Україні є обґрунтування доцільності його започаткування.

Зокрема, Ю. С. Шемшученко зауважує, що є сумніви щодо доцільності створення ІР-суду. Практика свідчить, що кількість справ із питань інтелектуальної власності є незначною, щоб започатковувати цілий судовий орган із розгляду цієї категорії справ [401, с. 49]. Водночас необхідно враховувати, що інтелектуальне право України є недостатньо дослідженим правом в Україні порівняно з іншими галузями українського законодавства. Зокрема, такий стан справ став можливим через те, що в громадян не відбулося свідомого осмислення своєї ролі як автора в суспільстві, а відповідно, й можливості судового та позасудового захисту своїх прав на об'єкти інтелектуальної власності через латентність скоюваних правопорушень. З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що утворення нової спеціалізованої системи судів для розгляду справ з інтелектуальної власності зможе сформувати надійне підґрунтя як для подальшого становлення інтелектуального права в

Україні, так і для збільшення кількості судових справ щодо захисту прав власників.

На нашу думку, започаткування ІР-суду в Україні уніфікує судову практику у справах у сфері інтелектуальної власності, значно зменшить випадки різної правозастосовної судової практики в зазначеній категорії спорів, це сьогодні є ймовірним через те, що зазначені спори розглядають суди трьох юрисдикцій (загальної, господарської та адміністративної), і, як наслідок, відбувається різне тлумачення одних і тих самих норм, відповідно їх різне застосування, що створює різну судову практику, а в деяких випадках – цілком протилежну [38, с. 5].

На думку М.К. Галянтича, доцільним є створення патентного суду як єдиного судового органу без утворення додаткової системи судів різного рівня [67, с. 30]. О.Ф. Дорошенко наголошував на необхідності запровадження спеціалізованого суду з інтелектуальної власності, який вирішуватиме спори виключно щодо об'єктів права промислової власності, який передбачатиме участь у здійсненні судочинства, крім професійних суддів-юристів, фахівців з технічною освітою, що мають статус професійних суддів [101, с. 41].

Мета створення та діяльності ІР-суду, на нашу думку, безпосередньо пов'язана з ідеями верховенства права й захисту сфери інтелектуальної власності, на цьому неодноразово наголошують під час дискусій науковці та практики, та які беруть свій початок у законодавстві про судоустрій. Зокрема, у висновку Консультативної ради європейських суддів від 16 жовтня 2015 р. № 15 «Судова влада та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії» зазначено, що «судова влада як одна з трьох гілок влади Автор В. А. Петренко зауважує, що «ефективність нормативно-правового захисту права інтелектуальної власності залежить від багатьох факторів, основними з яких є дієве та узгоджене між собою законодавство й дієві механізми його практичного втілення у випадку захисту прав інтелектуальної власності [22, с. 81–82; 248, с. 132–133].

Відповідно мета діяльності IP-суду в Україні повинна бути легально закріплена в нормах права. А наразі ми можемо запропонувати своє бачення щодо мети діяльності IP-суду.

Згідно з тлумачним словником української мови категорію «мета» визначають як те, до чого прагне будь-який суб'єкт, те, чого хоче досягти [336].

З позицій філософії поняття «мета» визначають неоднозначно. Так, мету визначають як кінцевий результат діяльності людини, групи осіб чи держави, на досягнення якого спрямовані зусилля зазначених суб'єктів; відображення бажаного результату дій людини тощо [139, с. 184; 216, с. 13].

Досліджуючи значення терміна «мета» в нейтральному значенні, В. І. Царенко відмічає, що це уявна й бажана майбутня подія чи стан, здійснення яких є проміжним причинним кроком на шляху до мети, що є своєрідним уявленням результату нашої дії [377, с.116].

О. М. Литвинов зазначає: «Незважаючи на всю різноманітність позицій, практично всі сходяться на тому, що в процесі реалізації будь-якої діяльності мета відображає основні її напрями, дозволяє уточнити роботу тієї чи іншої організації (біологічної, соціальної, технічної) в період функціонування останньої» [191, с. 24].

Представники інших наук, наприклад філософи, сприймають мету як суб'єктивне поняття, як істотне прагнення й потяг реалізувати себе зовні; кібернетики стверджують, що система прагне мети, коли її дії зводять до мінімуму, розбіжність між наявним станом або величиною на виході та деяким заданим станом. Цьому стану й відповідає величина, яку позначають терміном «мета» [367].

Так, у Філософському енциклопедичному словнику за редакцією В. І. Шинкарука поняття «мета» визначене таким чином: усвідомлене передбачення бажаного результату діяльності, що зумовлює пошук засобів і шляхів його досягнення [405, с. 378].

У соціологічних науках мета – це усвідомлений образ передбачуваного результату, на досягнення якого спрямована дія людини [218, с. 129]. Окремі

науковці пов'язують зміст мети з мотивами. Зокрема, М. І. Бажанов зазначає, що мотив — це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого. Мета — це уявлення про бажаний результат, якого прагне особа, яка визначає спрямованість діяння. Мотив і мета як психічні ознаки характерні для будь-якої свідомої вольової поведінки людини. Їх основою є потреби, інтереси людини [174, с. 124].

Представники науки управління визначають мету як майбутній бажаний стан об'єкта впливу чи кінцевий бажаний результат процесу управління. Метою управління є заздалегідь визначений, запропонований стан системи, досягнення якого в процесі управління дозволяє вирішити проблему [26, с. 21; 309].

Зокрема, на думку О. М. Тропіни, мета – це зміст процесу управління, його найважливіша характеристика, та завжди є єдністю мотивів, засобів і результатів [358, с. 8].

Ю. П. Сурмін додержується позиції, відповідно до якої мета являє собою ідеальне передбачення результату діяльності, що є її регулятором. Крім того, дослідник виокремлює такі основні особливості мети: є моделлю майбутнього результату, початковим образом, до якого рухається об'єкт; є варіантом задоволення потреби, сформованим із кількох альтернатив [106, с. 385; 260, с. 118].

Визначаючи сутність категорії «мета управлінського апарату», вчений В. Б. Авер'янов зазначає, що вона передбачає свідомі уявлення, образи про напрями діяльності та очікувані наслідки [92, с. 71].

Науковець Ю. А. Тихомиров наголошує, що метою функціонування будь-якого державного органу є довгостроковий нормативний орієнтир, який визначається будь-яким нормативним правовим актом і виражається в безперерйному виконанні завдань шляхом реалізації певних публічно-правових функцій [37, с. 25; 198, с. 187].

Відповідно, як ми попередньо зазначали, щодо функціонування та взагалі створення ІР-суду в Україні існує значна наукова й практична дискусія, це

обумовлено насамперед тим, що на законодавчому рівні не врегульована мета діяльності такого судового органу. В цьому контексті варто навести позицію А. Капітоненка, який зауважує, що «на момент створення в Україні ІР-суду як у суспільстві, так і серед практиків не було чіткого розуміння місії, тобто мети діяльності спеціалізованого ІР-суду, тому істотним ризиком залишається те, що рішення щодо започаткування зазначеного судового органу не було ухвалене винятково задля підвищення ефективності розгляду відповідних справ. Натомість ситуація може бути гіршою та приховувати й інші інтереси зацікавлених сторін. Відсутність державного й соціального дискусю, на думку автора, щодо мети створення спеціалізованого ІР-суду може мати наслідком те, що оцінка майбутньої діяльності ІР-суду буде суб'єктивною з погляду різних учасників: чи то самих суддів, чи то потенційних позивачів та окремих громадян, і може стати істотною перешкодою для формування успішної моделі захисту прав інтелектуальної власності, оскільки буде неможливо оцінити, чи належним чином суд ухвалив рішення та застосував норми права, чи був під впливом зацікавлених осіб. Більше того, відсутність чіткої та зрозумілої всім мети діяльності спеціалізованого суду може бути негативним жартом стосовно привабливості роботи суддею суду та взагалі знизить його необхідність щодо функціонування» [135].

У історико-правовому вимірі шлях до створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності можливо простежити за аналізованими В. Татьковим [6], В. А. Кодинцем етапами [154, с. 9-10], що включають:

- нереалізований проект Патентного суду СРСР (Закон СРСР «Про винаходи в СРСР», 1991 р.);
- вивчення Кабінетом Міністрів України питання щодо створення спеціалізованого патентного суду (Указом Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні», 2001 р.);
- визнання необхідності створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності (Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності, 2009 р.);

– утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності (Указу Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності», 2017 р.).

Як зауважують Р. Куйбіда та Р. Смалюк, «Хоча вперше на офіційному рівні питання про створення «спеціалізованого патентного суду» постало в Указі Президента «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» від 27 квітня 2001 року, який доручив Кабміну вивчити це питання. Цьому указу передувало визнання України торговим представником США як «Priority Foreign Country», що означало найгіршу оцінку нашої держави з погляду дотримання прав інтелектуальної власності, і застосування до України економічних санкцій. Приводом для цього стало продукування та експорт найбільшої кількості піратських дисків, від чого лише американська індустрія втрачала 200 млн дол. США щорічно» [178].

На думку О. П. Орлюк до важливих етапів розвитку засад захисту прав інтелектуальної власності слід відносити 1994 р. та 2008 р., що позначились укладенням Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС та Угоди ТРІПС відповідно [238, с. 60].

Наголошуючи на важливості запуску роботи ІР-суду в Україні, автори В. Л. Федоренко, В. В. Коваленко зауважують, що на сьогодні в Україні значну частину спорів щодо прав на комп'ютерні програми і бази даних, винаходи, промислові зразки й торговельні марки (знаки для товарів і послуг) розглядають господарські суди. Загальні суди (цивільні та кримінальні) й адміністративні суди розглядають такі спори меншою кількістю. Найчастіше предметами розгляду цих судів стають порушення авторських і суміжних прав, прав на комп'ютерні програми і бази даних, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційну таємницю (ноу-хау) та ін. [365, с. 26]. Тому на сьогодні дуже актуальним є всебічне дослідження нагальних питань щодо перешкод запуску роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності з метою успішного старту його роботи.

Авторка І. Л. Антипова зазначає, що «метою Вищого суду з питань інтелектуальної власності є спеціальний судовий захист права інтелектуальної власності як інструмент загального механізму охорони інтелектуальної власності в суспільстві у парадигмі розвитку інформаційного суспільства» [22, с. 87]. Загалом думка авторки може бути прийнятною, проте вона є загальною щодо практичної сторони діяльності ІР-суду та викликає певні сумніви стосовно терміна «спеціальний судовий захист», значення якого авторка не пояснює.

На нашу думку, мета створення й діяльності ІР-суду в Україні полягає в підвищенні рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення та зростанні довіри до суду з метою створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери. Тобто мета діяльності ІР-суду полягає насамперед у захисті прав учасників відносин у сфері інтелектуальної власності, відновленні порушених прав і подальшій охороні об'єктів права інтелектуальної власності.

Щодо принципів діяльності ІР-суду як базових керівних засад його функціонування, необхідно зазначити, що на основі вже наявного досвіду створення спеціалізованих судів наразі необхідно визначити принципи як керівні засади функціонування ІР-суду як Вищого спеціалізованого суду в системі судоустрою України [63, с. 117].

Принципи охоплюють всю правову матерію і ідеї, і норми, і відносини, а також надають їй логічності, послідовності, збалансованості. У принципах права синтезується світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Принципи відіграють роль орієнтирів у формуванні права. Зокрема, еволюція права походить від ідей до норм, потім через реалізацію норм до суспільної практики. Саме починаючи з появи ідей, а ідея досить часто формується у вигляді правового принципу, принцип визначає, направляє розвиток права [122].

Першочергово варто зазначити, що поняття «принцип» має французьке походження («*principe*»), і латинське значення «*principium*» початок — чого-небудь [82, с. 60]. Традиційно цю категорію визначають як те, що лежить у середині факту, сукупності фактів або знань, при цьому зберігає сутність

первинного поняття [79, с. 214], основне, вихідне положення будь-якої теорії, вчення, наукової системи [373, с. 439], а також визначають як правило поведінки або інші правила, покладені в базу практичної діяльності будь-якого індивіда, організації чи товариства [46, с. 941; 80, с. 341].

Поняття «принцип» у перекладі з латинської мови означає «початок», «першооснова», «первинність». З давніх-давен принцип вважали підвалиною, фундаментом будь-якої соціальної системи (зокрема, правової), вимоги якого поширювалися на всі явища, що належали до цієї системи. Принципи не формулюють конкретних прав та обов'язків і не завжди забезпечені конкретними законодавчими санкціями, однак про те, на яких принципах ґрунтується правовий порядок, можна значною мірою робити висновок щодо характеру самої держави (демократична, тоталітарна тощо) [115, с. 197].

Як зауважує А. Колодій принципи права покликані забезпечувати органічний взаємозв'язок правової системи, системи і структури права, норм права і правових відносин, єдність норм, інститутів і галузей права. Вони характеризують зміст і сутність права в концентрованому вигляді і демонструють підвалини відображення у ньому економічних, політичних і моральних відносин. Принципи виступають критеріями оцінки правомірності чи неправомірності дій соціальних суб'єктів, формують правове мислення і правову культуру, цементують систему і структуру права [157, с. 28-40]

Сучасне розуміння сутності поняття «принципи організації та діяльності органів державної влади» передбачає, що вони являють собою вихідні (відправні) начала, засади або ідеї, встановлені на рівні законодавства та які є базою для практичної діяльності посадових осіб і функціонування органів державної влади» [396, с. 66].

Також варто звернути увагу на думку А. В. Малько, який «під принципами права розуміє те, на чому базується формування, динаміка та дія права, що дозволяє визначити природу цього права як демократичного чи тоталітарного» [274, с. 151].

Адміністративне право керується основними принципами. Розглянемо запропоновані теоретиками основні погляди щодо системи принципів адміністративного права.

Так, учені Ю. А. Ведерніков та В. С. Грекул поділяють усі принципи на загальносоціальні та спеціально-соціальні (юридичні), серед останніх виділяють загальноправові, міжгалузеві, галузеві та принципи правових інститутів [51, с. 79–80].

Г. Й. Ткач серед сучасних принципів адміністративного права виділяє: конституційні (законності; пріоритету прав та свобод людини і громадянина; рівності громадян перед законом; демократизму нормотворчості й реалізації права; взаємної відповідальності між державою та людиною); організаційно-функціональні принципи (підзвітність і підконтрольність державних органів; відкритість та прозорість; ефективність, неупередженість; професіоналізм і компетентність державних службовців) [354, с. 36–37].

В. Б. Авер'янов зазначає, що серед принципів сучасного адміністративного права можна виділити загальні й спеціальні. До загальних принципів відносить такі: принцип законності; принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина; принцип рівності громадян перед законом; принцип демократизму нормотворчості й реалізації права; принцип взаємної відповідальності держави і людини; принцип гуманізму та справедливості у взаємовідносинах між державою та людиною [9, с. 341].

Слід наголосити, що принципи мають правову природу, оскільки вони є системо утворюючими елементами права та виступають як регулятори суспільної поведінки. З цього приводу автор Т. І. Фулей зауважує та виокремлює наступні ознаки принципів як «засадничість, концентрованість, стабільність, внутрішня єдність, примат щодо норм права, зворотна дія в часі» [370, с. 9].

Ю. П. Битяк пропонує поділяти принципи на внутрішні та зовнішні, а останні – на загальносоціальні й спеціально-галузеві.

До внутрішніх належать такі:

– відповідність адміністративного права положенням Конституції України;

- верховенство адміністративно-правового закону в системі нормативних актів, які містять адміністративно-правові норми;
- наявність власного підґрунтя формування й розвитку;
- спеціалізація;
- відповідність адміністративно-правових законів певним положенням міжнародно-правових актів.

Водночас спеціально-галузеві принципи адміністративного права поділяють на основні принципи та принципи формування й функціонування його відповідних частин (інститутів).

До основних принципів галузі адміністративного права належать:

- служіння органів виконавчої влади та їх апарату суспільству й людині;
- обмеженість втручання органів виконавчої влади в громадянське й особисте життя людини;
- повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері;
- взаємна відповідальність;
- визначення мінімально необхідних повноважень органів виконавчої влади;
- оптимальне доповнення та врівноваження державно-владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів самоврядування [4, с. 254; 393, с. 199].

Отже, проведений аналіз думок учених стосовно класифікації принципів адміністративного права засвідчує, що більшість науковців додержуються однакових поглядів щодо цього питання та поділяють принципи на загальні й спеціальні.

Дослідниця Т. А. Пузанова, говорячи про систему принципів, визначає її як інтеграційне за своєю природою явище, що становить єдність, взаємодію і взаємообумовленість структурних компонентів єдиного, цілісного поняття. З огляду на наведені визначення кожний із принципів системи відіграє самостійну роль, характеризує галузь права загалом, окрему стадію чи окремих

процесуальний інститут, але між ними існує тісна взаємодія, яка характеризується спільною метою та завданнями [173, с. 37; 304, с. 83].

Варто зазначити, що в науковій літературі сформувалися декілька груп щодо визначення сутності юридичної категорії «принцип», зокрема, необхідно виділити такі:

- принципи як загальні правила, стандарти, цінності;
- принципи як базові норми, доктрини чи навпаки припущення;
- принципи як взаємозв'язана сукупність моральних, вольових чи етичних стандартів;
- принципи як установа система політичного устрою або дій;
- принципи як базовий якісний елемент, що встановлює внутрішню сутність цілого або окремі характеристики поведінки [80, с. 74; 187, с. 142].

Також, при визначенні сутності категорії «принцип», деякі дослідники виокремлюють декілька груп юридичних значень:

- принцип як фундаментальна правда, закон, доктрина або припущення;
- принцип як загальне правило або стандарт;
- принцип як сукупність моральних та етичних стандартів;
- принцип як задана заздалегідь політика або спосіб дії;
- принцип як основа або необхідний якісний складник, що визначає внутрішню природу або окремі характеристики поведінки [80; с. 74]

Автор М. І. Козюбра у своєму науковому дослідженні змістовно проаналізував сутність принципів права та дійшов висновку, що останні мають додержавне походження, тобто сформувалися раніше, ніж виникла сама державність у першоплемінних звичаях (це було, зокрема, у вигляді табу та заборон). У подальшому з розвитком суспільних відносин та соціально-культурного устрою виникла необхідність щодо закріплення типових базових ідей, що повинні стати вихідною точкою для правових норм. Суперечності принципів права полягають у тому, що вони, з одного боку, повинні виступати конкретними нормативними приписами, а з іншого – надавати нормі права більшого сутнісного змісту з метою недопущення суб'єктивізму в їх трактуванні.

Автор зауважив, що з огляду на існування різних за своєю природою правових систем досить складно уніфікувати принципи права, але в той самий час, беззаперечним залишається той факт, що загальнооб'єднувальною спрямованістю всіх принципів права є те, що вони націлені на забезпечення основоположних прав і свобод людини, її гідності та честі [156; 200, с. 78].

Принципи можна розглядати як «вияв закономірностей окремо взятих процесів об'єктивної реальності (дійсності). У логічному змісті принцип – центральне поняття, основа системи, що являє собою узагальнення й поширення певного значення на всі процеси та явища тієї системи чи сфери, з якої він бере свій початок» [46, с. 1125; 414, с. 382].

Автор А. П. Коренєв, освітлюючи принципи, наголошує, що «принципи поєднують у собі та водночас відображають дійсність правил суспільного розвитку, характерні ознаки практики управління» [351, с. 16].

У юридичній літературі також не існує єдиного розуміння принципів права. П. Л. Фріс наголошує, що «важко знайти двох авторів, які зійшлися б у думці щодо кількості принципів, не говорячи про їх зміст» [369, с. 50].

Вчена О. Ф. Скакун вважає, що принципи права – це основоположні загальноприйняті норми-ідеї (вихідні начала), що виражають сутність права, закономірності його розвитку і мають найвищий авторитет, тобто є незаперечними вимогами, що висуваються до учасників суспільних відносин із метою встановлення соціального компромісу та порядку [173, с. 20; 327, с. 241].

Тобто принципи являють собою керівні, основоположні засади систем, теорій, діяльності чи функціонування чого-небудь, керівні правила здійснення певної діяльності тощо.

Зазначимо, що, говорячи про принципи діяльності ІР-суду в Україні, мова йде саме про правові принципи, або принципи права. Так, учена О. Ф. Скакун визначає принципи права як загальноприйняті вихідні норми, начала, що відображають сутність права, закономірності його розвитку і є беззаперечними умовами, що висуваються до учасників суспільних відносин із метою встановлення правового порядку в суспільстві [327, с. 241].

На думку С. В. Погребняк, «принципи права є глибоким об'єктивованим виявом найважливіших сутнісних ознак і правових цінностей, властивих загалом системі права, та в подальшому виражають напрямки її розвитку й процвітання. Принципи права є його складовою, саме принципам права властиві як загальні ознаки, так і специфічні, що відображають їх як особливу юридичну категорію» [259, с. 11].

На думку С. О. Комарова, «принципи права – це основні ідеї, організаційні ознаки правотворчості» [347, с. 387]. Також варто звернути увагу на думку А. В. Малько, який «під принципами права розуміє те, на чому ґрунтується формування, динаміка та функціонування права, що в кінцевому підсумку дозволяє встановити сутність природи права загалом як тоталітарного чи демократичного» [114, с. 151].

Учений С. С. Алексєєв під принципами права розуміє «вихідні начала, що об'єктивують сутність права, його значення в демократичному суспільстві» [305, с. 237].

О. П. Гетьманець також установила «принципи як одну з фундаментальних філософських категорій, використовуваних для характеристики суспільних відносин у будь-якій сфері діяльності» [69, с. 20].

Науковець А. М. Колодій зауважує, що «принципи права являють собою вихідні (базові) положення самої ідеї панування права у суспільстві та виражають закономірності розвитку будь-якого типу держави й відповідно права, є невід'ємною частиною права загалом та виражають його основні риси, за своєю природою вирізняються універсальним характером, імперативністю й соціальною значущістю, відповідають сучасній об'єктивній реальності певного суспільного устрою» [157, с. 27].

За позицією П. М. Рабіновича, «під принципами права варто розуміти керівні підвалини (засади, норми, ідеї), обумовлені історичною необхідністю та розвитком суспільного укладу, розвитку людини й держави та які встановлюють зміст і сутність нормативного регулювання» [306, с. 82].

Автор В. Н. Хропанюк зауважує, що «принципи права – це базові, вихідні положення, які юридично встановлюють об'єктивні закономірності суспільного побуту. Вони вбирають у себе характерні ознаки права, виражають його юридичну природу. Принципи права є основою функціонування правової держави, органів державної влади тощо» [347, с. 215].

Дещо інше визначення принципів права надають А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарєв, О. Л. Слюсаренко та деякі інші науковці. Автори стверджують, що «під принципами права варто розуміти виражені нормою права вихідні засади чи ідеї, які визначають її зміст і значення та обумовлені об'єктивними закономірностями розвитку соціуму» [235, с. 64].

Дослідник М. Н. Марченко зазначав, що «принципи права – це базові ідеї, вихідні положення, теорії або засади, що визначають сутність формування, розвитку й функціонування права» [237, с. 25].

Також зазначимо думку А. Ф. Вишневського, який наголошує, що «принципи права являють собою основоположні засади, відправні положення, керівні ідеї, які виражають сутнісне значення права та його роль у демократичному суспільстві» [252, с. 194].

Вчені у галузі теорії держави і права пропонують різні підходи до розуміння сутності принципів права. Так, учений В. В. Копейчиков у теорії права запропонував позицію, згідно з якою «принципи права – це виражені у праві базові керівні нормативні правила (положення), що виражають сутнісні характеристики права, його зміст та значення, закономірності суспільного побуту. Принципи права, на думку автора, є необхідними керівними вимогами, що виражають особливості юридичного права, мають нормативний та регулювальний характер, установлюють і скеровують правомірну поведінку громадян» [273, с. 114–115].

На думку представника галузі трудового права М. І. Іншина, «принципи варто розуміти як основні (базові) норми, ідеї, положення, основу будь-якої системи» [128, с. 74–75].

Окремі представники адміністративного права порівнюють принципи права з принципами державного управління. Так, В. К. Колпаков стосовно цього зазначає, що «принципи державного управління – це сталі закономірності, оброблені науковцями й практиками та виражені (зафіксовані, закріплені) у відповідних категоріях. А тому, враховуючи вищевикладене, необхідно зауважити, що серед ознак принципів управління можна визначити такі: належність до пізнаних закономірностей, нормативну фіксованість, вираженість у суспільній свідомості» [162, с. 19].

З огляду на вищезазначене В. В. Береза зауважує, що необхідно виокремити такі ознаки принципів як правової категорії:

– принципи як правова категорія являють собою узагальнену теоретичну інтерпретацію норм права та закономірностей об'єктивного розвитку різних видів суспільних відносин;

– принципи як правова категорія прямо чи опосередковано знайшли своє відображення в чинному законодавстві [33, с. 45].

На думку В. А. Євтушка та В. Ю. Цебиноги, «принципи права являють собою вихідні начала, концептуальні ідеї, що виражають найважливіші закономірності розвитку держави і права, підвалини типу держави, є тотожними із сутністю права та утворюють його ключові риси, характеризуються універсальністю, вищою імперативністю й загальною значущістю, відповідають реальній необхідності розвитку та становлення суспільного ладу й державності» [109, с. 175].

З огляду на вищенаведене зазначимо, що перелічені позиції науковців здебільшого зосереджені на загальному визначенні категорії «принципи», проте мало хто з них досліджував поняття «принципи діяльності саме ІР-суду», що зумовлює актуальність цього підрозділу дисертаційного дослідження.

Варто наголосити, що сучасні принципи права є засобом єдності всього механізму правового регулювання суспільних та інших відносин, визначають роль і місце права у державі й суспільному житті. Наголошено, що принципи права є орієнтиром режиму законності та показником правомірності дій

посадових осіб, адміністративного апарату й мають неабияке значення для підвищення рівня правосвідомості громадян, їх культурного й освітнього розвитку» [158, с. 43].

Визначившись із першочерговим розумінням поняття «принцип», треба зазначити, що сьогодні існують різні підходи до визначення класифікацій принципів органу державної влади (чи принципів права взагалі). З теорії держави та права відомо, що залежно від сфери дії права принципи поділяють на загальноправові, галузеві та міжгалузеві. Існують класифікації, відповідно до яких принципи поділяють залежно від їх нормативного вираження: ті, які визначені в Основному Законі; ті, які визначені у законах, кодексах; ті, які визначені на рівні підзаконних нормативно-правових актів, а також ті, які визначені міжнародно-правовими угодами та договорами. Нас насамперед цікавлять ті принципи, які довели свою ефективність і дієвість. Мова йде про міжнародні принципи здійснення правосуддя та діяльності судів.

Визначаючи міжнародні принципи здійснення правосуддя та діяльності судів, зазначимо, що останні визначені на рівні численних міжнародно-правових документів, а саме:

- 1) Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року № 995_015 [112];
- 2) Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ратифікованого Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII [214];
- 3) Основних принципів незалежності судових органів, прийнятих на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками від 26 серпня – 6 вересня 1985 року № 995_201 [241];
- 4) Бангалорських принципів поведінки суддів, схвалених резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН від 27 липня 2006 року № 995_j67 [25];
- 5) Резолюції Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19 квітня 2004 року № 2004/32 [308];

б) Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16 грудня 2005 року № 60/159 [307];

7) Європейської хартії про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року № 994_236 [108]. Як бачимо, основний масив нормативно-правового регулювання принципів здійснення правосуддя та діяльності судів (суддів) складають міжнародно-правові акти, що є частиною національного законодавства України.

В той самий час необхідно відмітити, що, на жаль, в Україні судді не дотримуються принципів, визначених у вищенаведених міжнародно-правових документах, що свідчить не лише про низький рівень професіоналізму, а й може засвідчувати можливі порушення прав та основоположних свобод людини й громадянина, що підтверджує кількість поданих скарг до Європейського суду з прав людини. Адже, як слушно в цьому контексті зазначає В. В. Чумак, національна система судоустрою в Україні неповною мірою внаслідок низки факторів може забезпечити належне здійснення правосуддя й дотримання прав та основоположних свобод людини й громадянина, що визначено Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» [389, с. 344].

Серед зазначених міжнародно-правових актів вагоме значення для визначення керівних засад функціонування ІР-суду в Україні мають Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня – 6 вересня 1985 року № 995_201 [241]. Зокрема, серед принципів, схвалених Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН та які мають значення для успішного функціонування ІР-суду в Україні, є такі:

1) принцип незалежності судових органів – цей принцип матиме першочергове значення для успішного функціонування ІР-суду в Україні, оскільки відомо, що наведений Вищий спеціалізований судовий орган уповноважений розглядати спори у сфері патентного права й інтелектуальної власності, де сьогодні має місце різне тлумачення та застосування норм права, а

тиск на господарський суд, який сьогодні розглядає по суті справи зазначених категорій, є досить значним. Через це справи розглядають у суді декілька років, що призводить до неефективної діяльності самого суду. А відповідно до зазначеного принципу суд самостійно безсторонньо розглядає передані йому позови, базується на основі конкретних фактів відповідно до закону, без втручання в його діяльність, неправомірного впливу, спонуки, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з боку будь-яких осіб чи причин. Не повинне мати місце неправомірне чи інше втручання в діяльність судді, а судові рішення, винесені суддями, не підлягають перегляду [241];

2) принцип свободи слова та асоціацій, відповідно до якого судді повинні завжди поводитися таким чином, щоб забезпечити повагу до своєї посади й зберегти неупередженість і незалежність судових органів [241];

3) принцип професійної таємниці та імунітету передбачає те, що судді зобов'язані зберігати професійну таємницю щодо своєї роботи та конфіденційної інформації, ожержаної під час виконання ними своїх професійних обов'язків;

4) принцип кваліфікації, підбору та підготовки означає, що особи, відібрані для судових посад, повинні мати високі моральні якості й здібності, а також відповідну кваліфікацію в галузі права [241]. Зазначений принцип, на наш погляд, повинен бути обов'язково покладений в основу функціонування ІР-суду в Україні, оскільки належна фахова кваліфікація та професійна компетентність у сфері інтелектуальної власності є визначальними чинниками ефективного виконання суддями своїх професійних обов'язків [241].

Не менш важливими міжнародними принципами діяльності судів та суддів є принципи незалежності й відповідальності. Згідно з тлумаченням першого, наведеним у Європейській хартії про Закон «Про статус суддів», Закон дає кожному судді, який вважає, що його права або незалежність юридичного процесу так чи інакше перебувають під загрозою або не беруться до уваги, можливість звернутися до незалежного органу, який має ефективні засоби правового впливу чи здатний запропонувати такий засіб. Незалежність суду

означає його свободу від тиску будь-яких органів державної влади та їх посадових осіб, політичних партій чи окремих громадян [108].

Принцип відповідальності означає, що халатність судді під час виконання ним своїх обов'язків, прямо закріплених у Законі, може призвести до застосування до нього санкцій, якщо буде прийнято відповідне рішення, на підставі пропозиції, рекомендації чи згоди колегиї або органу, що складається не менше ніж наполовину з обраних суддів – у межах провадження з повним заслуховуванням сторін, причому судді, проти якого порушено справу, повинно бути надано право представництва його інтересів. Конкретні заходи покарання, що можуть застосовуватися до суддів, повинні бути перелічені в Законі, а призначатися вони повинні на основі принципу пропорційності. Також цей принцип передбачає, що, якщо судове рішення завдає шкоди інтересам сторін, повинно бути передбачено право держави вимагати від судді в судовому порядку відшкодування таких витрат [108].

Таким чином, ми розглянули окремі визначальні, на нашу думку, міжнародні принципи діяльності судів, що обов'язково повинні бути відображені в профільному Законі України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», це значно допоможе підвищити авторитет суддів та престиж їх роботи в зазначеному судовому органі в Україні.

Щодо національних принципів здійснення правосуддя та діяльності суддів, відмітимо, що відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» законодавець визначив такі загальні засади організації судової влади, як:

- незалежність суддів;
- рівність перед законом та судом;
- право на справедливий суд;
- право на повноважний суд;
- професійна правнича допомога під час реалізації права на справедливий суд;
- гласність та відкритість судового процесу;
- обов'язковість судових рішень [295] та деякі інші.

Аналізуванню цих засад організації судової влади дає підстави стверджувати про відсутність у титульному Законі України «Про судоустрій і статус суддів» принципів діяльності суддів, що свідчить про неналежне нормативно-правове закріплення ключових положень, передбачених міжнародно-правовими документами. Таким чином, відсутність керівних засад діяльності суддів в Україні призводить до неефективного виконання суддями своїх професійних обов'язків та неналежного відправлення правосуддя.

З огляду на викладене й беручи до уваги положення міжнародно-правових актів та угод, пропонуємо власне бачення поняття «принципи діяльності ІР-суду в Україні». Під цією категорією вбачаємо доцільним розуміти сукупність взаємозв'язаних основоположних (ключових) засад, положень принципів професійної діяльності суддів і функціонування самого ІР-суду в Україні, що забезпечують належне відправлення правосуддя, дотримання прав та основоположних свобод людини під час судового розгляду й забезпечення права на справедливий суд.

До переліку принципів діяльності ІР-суду в Україні пропонуємо віднести такі:

1) до загальноправових: принцип верховенства права, дотримання прав та основоположних свобод людини й громадянина, законності, відкритості та гласності судового розгляду, політичної чи іншої неупередженості й принцип розумних строків;

2) до спеціальних принципів діяльності ІР-суду в Україні ми пропонуємо відносити такі: принцип незалежності судових органів, принцип свободи слова та асоціацій, принцип кваліфікації, принцип професійної таємниці й принцип безперебійності роботи суду.

На основі аналізування наведеного ми пропонуємо класифікувати принципи діяльності ІР-суду також на такі види:

1) міжнародні, до числа яких ми віднесли принципи: незалежності судових органів, свободи слова та асоціацій, кваліфікації, підбору й підготовки, професійної таємниці, незалежності та відповідальності;

2) загальнодержавні: незалежність суддів, право на справедливий суд, право на повноважний суд, рівність перед законом і судом, професійна правнича допомога під час реалізації права на справедливий суд, гласність та відкритість судового процесу, обов'язковість судових рішень.

Таким чином, відображення в Законі України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» зазначених принципів його діяльності та функціонування сприятиме підвищенню ефективності судової системи України та значною мірою вплине на авторитет і престижність роботи суддів ІР-суду в Україні.

2.2. Завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні

Традиційно зазначимо, що одними з важливих елементів адміністративно-правового статусу будь-якого органу державної влади є завдання й функції державного органу, оскільки саме вони задають напрям та обсяг повноважень органу державної влади. Не є винятком у цьому випадку й ІР-суд, оскільки останній є важливою гілкою державної влади в Україні. Втім, щодо визначення завдань та функцій ІР-суду на сьогодні одностайної думки серед практиків і науковців немає, що зумовлено відсутністю титульного Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», про що ми зазначали в попередніх підрозділах. Саме тому в межах цього підрозділу ми дослідимо питання завдань та функцій ІР-суду. В цьому контексті слушною вбачаємо позицію науковця В. В. Чумака, який у своєму дослідженні, що присвяченому визначенню сутності категорії «завдання» в сучасному поліцейському праві, зазначає, що завдання належать до чинників, які зумовлюють нормативно-правовий статус державного органу та визначають специфіку його організаційної побудови [390, с. 222].

Також ми поділяємо думку С. В. Глуценка про те, що належне забезпечення діяльності кожного суду впливає на ефективність його функціонування як державного (судового) органу та якість здійснення ним правосуддя. На апарат суду покладений визначений обсяг обов'язків щодо створення умов для своєчасного отримання суддями документів, які потребують процесуального реагування, з метою розгляду скарг і справ у розумні строки, оптимізації судового навантаження тощо [71; 371, с. 109].

Аналізування діяльності органів державної влади в Україні та наукової юридичної літератури дало підстави дійти висновку, що наразі єдиного наукового розуміння визначення понять «завдання» та «функції» немає, а енциклопедична література взагалі не визначає поняття «завдання» в межах правового категоріально-понятійного апарату [59, с. 98].

Із семантичного погляду поняття «завдання» розглядають у таких значеннях: наперед установлений, запланований для виконання перелік завдань, справа; указівка, розпорядження зробити якесь доручення; мета, якої прагнуть досягти; те, що хочуть здійснити [46, с. 378]. Загальнотеоретичне розуміння поняття «завдання» тлумачать як питання, що потребує вирішення на підставі певних знань та роздумів [372, с. 328].

Окремі автори (наприклад, В. О. Климков, В. І. Щербина) визначають поняття «завдання» як мету, досягнення якої є очікуваним моментом у межах часу, на яке розраховане рішення органу управління. Дослідник констатує, що завдання вказують на мету діяльності, що виражається кількісною ознакою [147, с. 99].

В. І. Щербина зазначає, що завдання – це умножена, конкретно сформульована мета (ціль) перед кимось або чимось [411, с. 57].

На нашу думку, ототожнення понять «завдання» та «мета» є помилковим, оскільки не дає повною мірою розкрити сутність і значення окреслених категорій. У цьому контексті заслуговує на увагу позиція В. Б. Авер'янова, який доводить, що завдання та ціль як комплексні категорії можна розуміти як сутнісні уявлення про напрямки діяльності й відповідні результати такої

управлінської діяльності. Відмінність між зазначеними поняттями полягає в ступені узагальнення результатів, які повинні досягатися під час реалізації управлінської діяльності, оскільки саме цілі показують більш тривалі та значущі показники, ніж це роблять завдання [10, с. 260].

Беручи до уваги етимологічне значення поняття «завдання», зауважимо, що воно означає заздалегідь спрогнозований обсяг роботи для її реалізації [334]. На нашу думку, завдання судової гілки влади поєднує в собі первинні завдання права та влади, тому вважаємо за доцільне розглянути обидві подібні категорії. Під категорією «завдання держави» науковці вбачають розуміти певний обсяг роботи, що повинна бути виконана для досягнення мети самого факту буття держави як соціального інституту [344]. Також під завданням права розуміють властиву йому функцію суспільного стабілізатора [200, с. 107; 256].

Досліджуючи феномен категорії «завдання» органу державної влади О. Г. Комісаров стверджує, що цілі можуть бути недосяжними на конкретний (запланований) момент, але наближення до них за цей час повинне відбуватися постійно. Проте завдання на відміну від цілей повинні бути здійсненими, хоча не завжди можна вимагати їх здійснення. Поряд із цим розглядається мета, якої ніколи не можна досягти, але до якої треба постійно наближатися, що одержала назву «ідеал» [165, с. 90].

Як зауважує В. О. Середа, завдання – це те, що необхідно зробити для поставленої мети. У межах однієї мети може бути сформульовано декілька завдань. Крім того, звертаючи увагу на співвідношення понять «завдання» і «мета», науковець засвідчує, що значного розмежування цих понять на практиці не існує. Нерідко їх уживають як синоніми. Цілі можуть бути реальними (проміжними) й ідеальними (кінцевими), тобто досяжними та недосяжними в планований період. Щоб уникнути розбіжностей між ідеальними й реальними цілями, останні іноді називають завданнями. Під час визначення завдань потрібно враховувати можливість їх реалізації [322, с. 40].

Вчений А. В. Іщенко зазначає, що «завдання – це настанова, продиктована певними потребами конкретного періоду практичної діяльності» [130, с. 93].

Науковець О. С. Проневич зауважує про те, що «завдання – це реальні, часткові цілі, досягнення яких передбачається для отримання основного результату діяльності» [302, с. 55].

В. В. Шилов відмічає, що «завдання – це також цілі, втім, вони є значно меншими за обсягом та більш чітко визначеними». Так, якщо мета (цілі) має (мають) стратегічний характер, то завдання – тактичний, оскільки саме завдання впливають на обрання форм, способів та методів дії (поведінки) суб'єктів, які їх виконують. Слідуючи за такою логікою, можна констатувати, що кожне окреме завдання може бути проміжною метою, для досягнення якої вибудовується власна система завдань. Тобто завдання завжди є похідними від мети, а мета задається суб'єктивно, зважаючи на соціальні потреби. Інакше кажучи, щоб досягти поставленої мети, необхідно виконати низку завдань [404, с. 98].

Досить лаконічним є науковий погляд В. І. Фелика, який акцентує на тому, що поняття «мета» та «завдання» співвідносяться як ціле й часткове та як загальне і конкретне. Зокрема, говорячи про мету певної діяльності, мають на увазі те прагнення, задля якого ця діяльність здійснюється, тобто те, що планується досягти, – її передбачуваний результат. Що ж до завдань діяльності, то це проміжні результати, які досягаються в процесі виконання окремих дій. У цьому разі всі завдання об'єднує одна мета, яка слугує для них орієнтиром [366, с. 35].

Таким чином, проаналізовані наукові підходи до змісту та значення завдань підтверджують думку про те, що завдання – це проміжні цілі, виконання яких забезпечує досягнення відповідної мети та які формують у своїй сукупності її зміст.

Завдання – це чіткі конкретні шляхи, що є необхідними та достатніми для досягнення мети створення органу державної влади. Тому саме завдання завжди виходять із мети та є своєрідним способом її досягнення. Під час постановлення завдань в єдине зводять бажане (чого хочемо досягти) й можливе (що для цього є). Як наслідок, зазначимо, що для того, щоб завдання мали сенс, вони повинні бути реально досяжними, але в той самий час потребують від органу

максимальних зусиль. Завдання державного органу повинні бути зорієнтовані як на сьогодні, так і на майбутнє, оскільки вони задають орієнтири майбутнього, а також визначають стандарти, за якими в кінці певного періоду оцінюватимуться результати [357].

Завдання, на думку Д. В. Мандичева, передбачають сталість змісту, незмінність [204, с. 118; 323, с. 9].

Цікавою вбачається думка І. Л. Антипової щодо виокремлення завдань Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Зокрема, до них авторка відносить такі:

1) здійснення спеціального розгляду та вирішення спорів, пов'язаних із правом інтелектуальної власності;

2) забезпечення державної політики захисту права інтелектуальної власності;

3) підтримка економічної стабільності держави в секторі наповнень від результатів інноваційної, винахідницької та творчої діяльності осіб;

4) координація з органами державної влади щодо розвитку права інтелектуальної власності та судовою владою — щодо захисту такого права;

5) захист права інтелектуальної власності та інноваційної, винахідницької, творчої діяльності як ціннісного об'єкта правовідносин;

6) виконання інших завдань, пов'язаних із розвитком права інтелектуальної власності та його захистом [22, с. 90]. Проте, на нашу думку, така позиція авторки щодо виділення перелічених імовірних завдань Вищого суду з питань інтелектуальної власності не є обґрунтованою, оскільки не спирається на аналіз чинного законодавства України, а окремі положення є спірними та потребують обґрунтування.

З метою визначення завдань IP-суду в Україні необхідно наголосити на загальному завданні всіх судів системи судоустрою України, визначених у ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а саме: «суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод,

гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [295].

Зазначимо, що, на наш погляд, зазначене завдання є загальним для всіх судів системи судоустрою України, зокрема, й ІР-суду. Проте, якщо вести мову про спеціальні завдання, тобто ті, які властиві виключно діяльності ІР-суду, виникають труднощі, оскільки на законодавчому рівні не визначений його адміністративно-правовий статус. У той самий час, враховуючи наукові надбання та активні дискусії з цього питання, ми спробуємо визначити спеціальні завдання діяльності ІР-суду.

Так, враховуючи аналіз положень чинного законодавства України у сфері судоустрою та інтелектуальної власності, ми пропонуємо до *спеціальних завдань ІР-суду* відносити такі:

1) здійснення правосуддя у сфері інтелектуальної власності відповідно до вимог чинного законодавства України та правил судочинства з метою підвищення рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення та зростання довіри до суду з метою створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери;

2) охорону та захист у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку, комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, зокрема, щодо права попереднього користування;

3) охорону та захист у спорах щодо прав автора та суміжних прав, зокрема, спорах щодо колективного управління майновими правами автора й суміжними правами;

4) здійснення правосуддя в спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують, або на підставі

яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

5) забезпечення рівного доступу до правосуддя у сфері інтелектуальної власності та деякі інші [59, с. 102].

Зазначимо, що завдання IP-суду в Україні неможливо розглядати поза межами визначення їх функцій та повноважень, оскільки функція – це виконання завдання. Так, деякі автори зауважують, що функції є провідними напрямками діяльності будь-якого державного органу, що визначають його соціальну роль та призначення [391, с. 303].

Відповідно до наявних наукових поглядів, теоретико-правові поняття «функції» та «завдання» є такими, що не можуть бути розділені між собою. Тому відповідність завданню є істотною ознакою категорії функцій держави [344]. Доктринальний аспект правових функцій є похідним від завдань права щодо регулювання та охорони суспільновизнаних інтересів у певний історичний проміжок [153]. Взаємозалежність функцій і завдань права виявляється в тому, що завдання обумовлюють екзистентність функцій, закладають їх зміст та безпосередньо здійснюють вплив на форми та методи їх впровадження, виокремлюючи шляхи правового впливу [123; 200, с. 111; 46, с. 1431].

Першочергово зазначимо, що слово «функція» походить від латинського слова «functio», яке перекладається як виконання або здійснення. У тлумачних словниках української мови функція – це діяльність, обов'язок, робота;

– зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта в певній системі відносин (наприклад, функція грошей);

– роль, що її виконує певний соціальний інститут чи процес стосовно цілого (наприклад, функція держави, родини в суспільстві);

– явище, що залежить від іншого та змінюється в міру зміни цього іншого явища;

– робота, виконана органом, організмом;

– роль, значення чого-небудь;

– обов'язок, коло діяльності;

– призначення, роль [229, с. 707; 331, с. 727; 339, с. 103].

У біології, соціології, етнографії, антропології термін «функція» ототожнюється з роллю, яку відіграють різні процеси й структури з підтримки цілісності та стійкості систем, частинами яких вони є [405]. Подібне визначення існує у філософській площині, де функцію розглядають як елемент існування суспільства, що полягає у відношенні одного з елементів соціальної системи стосовно іншого або системи загалом. Також відповідно до філософських визначень функцію розглядають як роль, яку певний соціальний інститут відіграє стосовно учасників суспільної системи або інтересів соціальних груп та особистостей, які її утворюють [343, с. 107].

Окремі науковці неодноразового звертали увагу на зміст та значення поняття «функція». Наприклад, такий зарубіжний автор, як Е. Дюркгейм, зазначає: «Слово функція вживається у двох досить різних значеннях, то воно означає систему життєвих рухів, то висловлює відносини відповідності, наявні, між цими рухами й відомими потребами організму, об'єкта» [105].

Окремі вчені під час аналізування змісту поняття «функція» звертали увагу на його іншомовне походження та відштовхувалися від цієї особливості. Наприклад, В.І. Прокопенко вважає, що термін «функція» означає обслуговування, діяльність [301, с. 23].

Вчений А.Я. Риженков зазначає, що слово «функція» означає здійснення. На його думку, функція – це не призначення, що визначається як сфера застосування чогось, а його здійснення [411, с. 48].

Таким чином, у загальнонаукових трактуваннях поняття «функція» сприймається як тип або напрямок діяльності, властивий конкретному суб'єкту та який установлює його практичне, якісне призначення.

Багато цікавих визначень поняття «функція» сконцентровано в науці управління та державного управління. Наприклад, І. Л. Бачило, А. М. Глібов, Г. І. Петров, О. М. Бандурка обґрунтували підхід, відповідно до якого функції – це окремі періоди (стадії), напрямки управлінської діяльності, пов'язані між

собою єдиною кінцевою метою, заради досягнення якої здійснюється процес управління [26, с. 27–28].

Як зазначає В. В. Авер'янов, спільним для всіх теоретичних положень щодо змісту функції є визначення її як певного напрямку управлінської діяльності, який характеризується однорідністю й цільовою спрямованістю [8, с. 262; 265, с. 53].

За визначенням В. В. Богуцького, Н. Б. Писаренко, Ю. П. Битяка та інших авторів підручника з адміністративного права, функція управління — це відносно самостійні й однорідні частини змісту управлінської діяльності, в яких виражається владно-організувальний вплив суб'єкта управління на об'єкт [3, с. 129].

У правовій площині відповідно до поглядів М. І. Байтіна та О. І. Наливайка функції права – це відображення іманентних, специфічних властивостей права. У функціях акумулюються такі властивості права, які характеризують його як сутнісну цілісність, як соціальний феномен. Функції права — це «відображення» сутності права у суспільних відносинах. Проте було б помилкою механічно пов'язувати функції та сутність права. Функції права — це система напрямків його впливу на суспільні відносини, потреба в яких породжує право як соціальне явище. Функції права безпосередньо пов'язані з практичною реалізацією його властивостей як владного регулятора відносин між суб'єктами, його місцем у структурі правової системи суспільства» [226, с. 12–13].

Д.А. Керімов підкреслює, що функції права – це суворо цілеспрямований вплив на суспільні відносини [411, с. 48].

Д.А. Липинський стверджує, що функції права – це такі основні призначення й напрями його впливу на суспільні відносини, потреба у здійсненні яких породжує необхідність дії права як соціального явища [230, с. 152].

Поняття функції є полінауковою проблематикою, яка має різні трактування залежно від конкретної наукової галузі. Водночас загальною рисою кожного визначення є використання слів «напрямок», «призначення», «стадія», «частка діяльності», «формат роботи» тощо, тобто акцентується на тому, що

функція – це окремий кластер діяльності, процесу чи іншого виду динамічного руху, функціонування певного об'єкта. Наприклад, у межах управлінської науки це напрямок дії права на суспільні відносини, а в межах управління – стадії, рівні або, знову таки, напрямки управлінської діяльності тощо.

У юридичній літературі функції визначають як юридично необхідні види діяльності [11, с. 1], як комплекс взаємозв'язаних організаційно-правових впливів органу, структурного підрозділу, що є напрямком для досягнення мети, поставленої перед системою управління [81, с. 43].

Семантичне значення категорії «функція» полягає в наступному:

- 1) являє собою специфічний вид діяльності організму людини, тварин, рослин, їх органів, тканин і клітин;
- 2) передбачає здійснення тілом дій;
- 3) величина, що змінюється зі зміною незалежної змінної величини (аргументу);
- 4) позначення дій над кількістю [106];
- 5) робота, кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось;
- 6) явище, що залежить від іншого явища, є формою його виявлення та змінюється відповідно до його змін;
- 7) призначення, роль чого-небудь [46, с. 1552; 188, с. 39].

Дослідник Л. В. Коваль під функціями органу державної влади вбачає розуміння складових частин змісту його діяльності, що відображені у поставлених перед органом державної влади завданнях із забезпечення життєво важливих потреб керованого об'єкта і здійснювані за допомогою реалізації покладених на нього повноважень [151].

Автор О. В. Пономарьов у своєму науковому дослідженні, присвяченому адміністративно-правовому статусу податкової міліції України, надає таке визначення функцій податкової міліції України – це основні напрями її діяльності, що спрямовані на вирішення поставлених перед нею завдань. Саме функції розкривають призначення і основний зміст діяльності податкової міліції України [264, с. 58].

Д. В. Мандичев визначає функції як основні взаємозв'язані напрямки діяльності, що реалізуються органом державної влади чи його посадовими особами для реалізації поставленої мети [203, с. 113]. В. В. Чумак зазначає, що відповідно до законодавства Естонської Республіки функції Департаменту муніципальної поліції покликані підтримувати правопорядок та забезпечувати законність у місті й поліпшувати службу загальної поліції [388, с. 140].

Функції, як відмічає А. Є. Крищенко, охоплюють комплекс способів, методів, прийомів і дій, що забезпечують виконання певних завдань і досягнення мети. Функції поліції реалізують уповноважені суб'єкти (посадові особи), що несуть юридичну відповідальність за обґрунтованість і законність конкретних дій [175, с. 125].

Науковець В. А. Троян під функціями Національної поліції України розуміє основні напрямки її діяльності, в яких відображено її сутність і призначення в державі та суспільстві загалом [359, с. 16].

Л. В. Могілевський, наголошуючи на значенні визначення функцій трудового права, зауважує, що якщо функції правових норм полягають у забезпеченні конкретизованого й деталізованого закріплення загальних масштабів (етапів) поведінки учасників трудових і тісно пов'язаних із ними відносин, їх прав, обов'язків та гарантій, то на інших, більш високих, рівнях системи трудового права здійснюються функції, які забезпечують юридичну узгодженість правового впливу, цілісне, єдине регулювання суспільно-трудова відносин [220, с. 90].

Необхідно виокремити, що, наприклад, Б. М. Лазарєв та деякі інші науковці наголошують на розмежуванні функцій державного органу й функцій управління. Так, автор зауважує, що між загальними функціями та функціями управління існує певний зв'язок. Так, ті функції, які виконує конкретний орган, є похідними від загальних функцій і виражаються за ними владним, вольовим шляхом, причому завжди із зазначенням об'єкта, на який кожна функція спрямована. Зокрема, під час встановлення кола повноважень органів управління необхідно, по-перше, своєчасно виявити реальну необхідність в тій чи іншій

управлінській функції щодо застосування до тих чи інших об'єктів, по-друге, знаходити найкращі в конкретних умовах рішення щодо розподілу функцій між різними органами, по-третє, встановити ці рішення шляхом видання відповідних правових актів, у результаті цього в державного органу виникає право та обов'язок виконувати ті чи інші управлінські функції стосовно відповідних об'єктів управління [5, с. 31].

Дослідник В. Я. Малиновський до ознак функцій державного управління відносить: обумовленість цілями управління, реалізацію в процесі владно-управлінських відносин, взаємодію суб'єкта та об'єкта, об'єктивний характер, відносну самостійність та однорідність, безпосередню вираженість владно-організуючої сутності виконавчої влади, спрямованість на забезпечення життєво необхідних потреб об'єкта управління [201, с. 202].

Вчений М. В. Пенцов зазначає, що функції судової влади – головне спрямування впровадження на практиці мети, завдань та складових її діяльності, які виконують призначення судової влади в соціумі [200, с. 112; 253].

Систематизація окремих доктринальних висновків учених, в інтерпретації та на думку вітчизняного вченого М. Суховія, зазначає пропозиції щодо класифікації функцій судової влади на:

зовнішні:

- а) правосуддя;
- б) судового контролю;

внутрішні:

- а) суддівського самоврядування;
- б) судового управління;

комбіновані або змішані:

- а) правотворча функція;
- б) профілактична;
- в) виховна [253, с. 358–359; 342].

Автори С. А. Шейфер, В. О. Яблоков та І. Л. Петрухін обґрунтовують необхідність виділення двох видів функцій судової влади:

- 1) здійснення правосуддя;
- 2) юрисдикційний контроль [314, с. 198, 382, с. 86].

Автор С. Г. Штогун у своїх наукових працях пропонує виділяти, окрім функцій правосуддя та контролю, такі функції правосуддя, як організаційну, дозвільну, кадрову, інформаційно-статистичну, звільнення від покарання і направлення для відбуття покарання, звернення до виконання судових рішень і контроль за їх виконанням. Учений стверджує, що можливе закріплення за судовою владою нових функцій, якщо це є вимогою часу та позбавляє судову владу від невластивих їй функцій [200, с. 113; 409].

Науковець В. О. Попелюшко запропонував більш розгорнуту класифікацію функцій судової влади:

- 1) функція правосуддя;
- 2) функція конституційного контролю;
- 3) дозвільна функція;
- 4) контрольна функція;
- 5) кадрова функція;
- 6) організаційна функція;
- 7) роз'яснювальна функція;
- 8) інформаційно-статистична функція;

9) функція звернення до виконання рішень суду й контролю за їх виконанням та інші функції, пов'язані з кримінальним правосуддям [85, с. 42; 266].

Дослідник І. Я. Олендер визначає функції суду залежно від напрямків його діяльності:

- 1) правозахисну – реалізується під час захисту прав, свобод та законних інтересів громадян, юридичних осіб тощо;
- 2) правоохоронну – проявляється через призму здійснення судового контролю з метою упередження порушення прав, свобод та інтересів осіб;

3) каральну – виражається через безпосереднє притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності. [138, с. 107–108; 200, с. 113; 233; 253, с. 359].

Авторка В. О. Лазарева зазначає, що основною функцією суду є судовий захист прав і свобод людини та громадянина, а правосуддя є лише зовнішнім вираженням реалізації цієї функції.

І. Л. Петрухін вважає, що функції судової влади можна ототожнювати з її завданнями. В його розумінні функція судової влади – це вирішення соціально-правових суперечок, а також установлення юридичних фактів шляхом здійснення правосуддя [83, с. 33; 205, с. 77].

Авторка І. Л. Антипова у своїх працях зазначає, що «основною, невід’ємною, спеціальною функцією Вищого суду з питань інтелектуальної власності є правосуддя як юрисдикційний напрям правового захисту права інтелектуальної власності [22, с. 88].

Визначаючи функції IP-суду, насамперед, необхідно виходити з розуміння конституційного положення про те, що «правосуддя в Україні здійснюють виключно суди» (ст. 124) [168]. Відповідно можемо констатувати, що однією із основних і загальних для всіх судових органів є функція правосуддя. На підтвердження цієї тези необхідно навести позицію Конституційного суду України, який у своєму рішенні у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини четвертої статті 26, частини третьої статті 31, частини другої статті 39 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (справа про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України) від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 зазначив, що «професійні судді виконують конституційну функцію – здійснення правосуддя, чим обумовлений їх спеціальний правовий статус. Під час його визначення законодавець повноважний установлювати спеціальні вимоги для зайняття таких посад» [272].

Щодо сутності функції, яку ми визначили, зазначимо, що серед науковців немає одностайної думки з цього приводу. Так, В. В. Копейчиков стверджує, що «правосуддя – це особлива функція державної влади, здійснювана через розгляд і вирішення в судових засіданнях юридичних справ зі спорів, що стосуються прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та кримінальних справ і застосування встановлених законом карних заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних» [186, с. 19]. На нашу думку, таке визначення функції правосуддя є дещо звуженим та повною мірою не розкриває сутності окресленої функції.

На думку інших, правосуддя й судова влада з позиції реалізації права – поняття не тотожні. Правосуддя – форма захисту права судовою владою, де рішення суду є актом правосуддя із захисту порушеного чи оспорюваного права [336, с. 108].

В. Городовенко вважає, що правосуддя – це основний (але не єдиний) напрямок діяльності судової влади, що є її функцією [76, с. 123; 83, с. 33; 84, с. 8].

Охоронна функція IP-суду покликана забезпечити захист суспільних інтересів і соціальних цінностей громадян та держави від протиправних посягань.

Щодо профілактичної функції суду, то необхідно зазначити, що науковій в літературі існують різні підходи. Одні автори зазначають, що діяльність судів може мати і профілактичний ефект, але останній має виключно опосередкований характер і лише побічно впливає з факту ухвалення того чи іншого рішення. З огляду на це не можна стверджувати, що судові органи беруть безпосередню участь у профілактиці правопорушень неповнолітніх [53, с. 146; 68, с. 158].

Ми ж до функцій IP-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності пропонуємо віднести такі:

- інформаційну;
- інформаційно-методичне забезпечення;
- профілактичну (превентивну);

- соціальну;
- контрольну;
- економічну;
- узагальнення судової практики;
- охоронну та просвітницьку.

Таким чином, ми розглянули окремі визначальні, на нашу думку, завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні, які обов'язково законодавець повинен урахувати під час підготовки профільного Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», який допоможе підвищити авторитет суддів і престиж їх роботи в зазначеному судовому органі України.

2.3. Компетенція ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні

Загальновідомо, що компетенція складає ядро адміністративно-правового статусу кожного органу державної влади, не є винятком й ІР-суд, щодо встановлення компетенції якого й до цього часу немає одностайної думки та відповідного законодавчого визначення. А тому дослідження компетенції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні є дуже актуальним та своєчасним.

Сьогодні на практиці виникає багато питань щодо розмежування компетенції та юрисдикції судів під час розгляду спорів, і це не випадково, оскільки саме від визначення юрисдикції залежить обсяг компетенції відповідного судового органу, а тому ми вбачаємо слушним першочергово визначитися з розумінням юрисдикції ІР-суду.

Зазначимо, що в тлумачному словнику сучасної української мови наведено таке трактування:

- 1) обізнаність, досвідченість у певній галузі, якомусь питанні;

2) наявність повноважень, повновладність [269, с. 33; 356, с. 460].

Зауважимо, що юридичні енциклопедії тлумачать компетенцію як сукупність юридично встановлених повноважень, прав та обов'язків конкретного державного органу (органу місцевого самоврядування) чи посадової особи [213, с. 266]; як сукупність установлених в офіційній – юридичній чи неюридичній – формі прав та обов'язків, тобто повноважень будь-якого органу або посадової особи, які визначають можливості цього органу чи посадової особи ухвалювати обов'язкові до виконання рішення, організувати та контролювати їх виконання, вживати у необхідних випадках заходів відповідальності [269, с. 33; 414, с. 196].

Реалізація права на судовий захист своїх прав та законних інтересів, що передбачено Конституцією України, пов'язана з належним визначенням підсудності судів, де судовий захист здійснюється у відповідній формі судочинства, а тому визначення сутності такої категорії, як «юрисдикція», є обов'язковим для встановлення особливостей функціонування ІР-суду в Україні.

Саму категорію «юрисдикція» (з лат. *jurisdictio*, від *jus (juris)* – право + *dicō* – проголошую) розглядають у таких значеннях:

- 1) компетенція судових органів із розгляду цивільних, кримінальних та інших справ; коло справ, які цей суд має право розглядати й вирішувати;
- 2) сфера застосування можливостей суб'єктом компетенції;
- 3) коло питань, що належать до відання установи або держави [416].

У міжнародному праві «юрисдикція» означає повноваження держави давати правову оцінку фактам, вирішувати ті чи інші правові питання [416; 423, с. 927; 424, с. 321; 425, с. 33–34]. Також у міжнародному праві концепцію юрисдикції застосовують у двох різних контекстах:

- 1) у значенні національної юрисдикції в міжнародному праві як повноваження держави, що походять від її суверенітету в міжнародному праві;
- 2) у значенні повноважень міжнародних судових органів виносити рішення з обов'язковою силою для сторін справи [39, с. 103; 364, с. 33–34; 423, с. 927; 424, с. 321].

Під юрисдикцією в науці адміністративного права розуміють, з одного боку, коло повноважень особи або органу з правового оцінювання конкретних фактів, зокрема, з вирішення спорів та застосування санкцій відповідно до закону. З іншого боку, юрисдикція – це встановлена законом (або іншим нормативним актом) сукупність повноважень відповідних органів та посадових осіб щодо вирішення правових спорів, вирішення справ про правопорушення, оцінювання дій особи чи іншого суб'єкта щодо їх відповідності закону, застосування юридичних санкцій до правопорушників (за винятком звернення до суду) [14, с. 8].

У науковій літературі юрисдикцію розглядають як судочинство, підсудність, підвідомчість справ суду [333, с. 827], як компетенцію судових органів щодо розгляду цивільних, кримінальних та інших справ і коло питань, що належать до відання держави або державної установи [268, с. 425], як сукупність повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори і справи про правопорушення та застосовувати юридичні санкції [414, с. 526],

У правознавстві юрисдикцію розуміють у широкому й вузькому значеннях; розрізняють предметну, територіальну, персональну, повну та обмежену, часову, обов'язкову, основну й факультативну, кримінальну, конституційну, цивільну, адміністративну юрисдикцію тощо [28, с. 10].

У науці адміністративного права під юрисдикцією розуміють, з одного боку, коло повноважень особи або органу з правового оцінювання конкретних фактів, зокрема, з вирішування спорів та застосування санкцій відповідно до закону; з іншого боку, юрисдикція – це встановлена законом (або іншим нормативним актом) сукупність повноважень відповідних органів та посадових осіб щодо вирішення правових спорів, вирішення справ про правопорушення, оцінювання дій особи чи іншого суб'єкта з погляду їх відповідності закону, застосування юридичних санкцій до правопорушників (за винятком звернення до суду) [14, с. 8; 39, с. 103].

Проблема розгляду спорів у сфері захисту інтелектуальної власності судами загальної юрисдикції полягала в тому, що відносини у цій сфері складаються як з адміністративних, так і з цивільних правовідносин, а тому регулювалися нормами різних галузей права та розглядалися судами різної спеціалізації. Така ситуація мала наслідком неоднозначність судової практики, що негативно впливало на рівень захисту прав осіб. Більше того, процесуальне законодавство України не мало чітко визначеного кола спорів у сфері інтелектуальної власності, що належать до юрисдикції того чи іншого суду [271, с. 202]. Спеціалізовані суди сприяють усуненню ризику маніпулювання з підсудністю чи предметною юрисдикцією, коли обирається той місцевий загальний суд, що найбільш зручний для сторони судового процесу або де склалася зручна для конфліктуючої сторони судова практика [148, с. 148].

Необхідно наголосити, що під час установа категорій юрисдикції та підсудності потрібно користуватися визначенням, викладеним у Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» № 3 від 01.03.2013 р.: «Вирішуючи питання про відкриття провадження у справі, суди повинні перевірити належність справ до їх юрисдикції та підсудності. Цивільна юрисдикція – це визначена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду цивільних справ, віднесених до їх компетенції... Підсудність визначає коло цивільних справ у спорах, вирішення яких належить до повноважень конкретного суду першої інстанції» [282], та в п. 1 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України № 10 від 24.10.2011р. : «Підвідомчість – це визначена законом сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції... Підсудність визначається колом справ у спорах, вирішення яких віднесено до підвідомчості певного господарського суду» [29, с. 98; 280].

Зважаючи на вищенаведене та аналізуючи положення чинного Закону України «Про судоустрій і статус суддів», можна констатувати, що в Україні юрисдикція судів передбачає такі принципи, за якими будується їх діяльність як

територіальності, спеціалізації та інстанційності. Відповідно кожний із зазначених принципів передбачає низку положень та особливостей.

Принцип територіальності передбачає діяльність судів загальної юрисдикції в контексті поширення їх рішень на всю територію держави. Дослідник і практик В. В. Сердюк щодо цього наголошує, що принцип територіальності можна розглядати як розгалуженість нижчих ланок судів загальної юрисдикції (місцевих та апеляційних), реалізація якого на нормативному рівні забезпечує територіальне розмежування юрисдикції однорідних судів та виокремлює судові округи. Загалом у науковій літературі дослідники констатують про побудову системи судів загальної юрисдикції за принципом територіальності, з огляду на потреби її організації на підставі адміністративно-територіального поділу, встановленого ст. 133 Конституції України [321, с. 162; 361, с. 122]. Тобто принцип територіальності передбачає побудову судоустрою України в контексті поширення їх юрисдикції на всю територію держави. Зокрема, В. В. Чумак у цьому контексті зауважує, що система судоустрою України – це сукупність усіх ієрархічно побудованих структурних елементів системи (судів), наділених виключною компетенцією на здійснення правосуддя, побудованих за принципами територіальності та спеціалізації, що визначається законом, та об'єднаних спільними засадами їх організації й діяльності [392, с. 253].

Дослідник І. В. Назаров, наголошуючи на важливості визначення принципу територіальності у діяльності вищих спеціалізованих судів в Україні, зазначає, що «принцип територіальності встановлює правила формування судових територій (районів, округів, дільниць), тобто певного територіального простору, на який поширюється юрисдикція конкретного суду». Цей принцип повинен забезпечити здійснення судової влади на всій території країни. Ще одне його завдання – обмежити можливість органів влади й органів місцевого самоврядування впливати на суд і суддів під час винесення ними рішень. Для досягнення цього завдання бажано, щоб межі судових територій не збігалися з межами адміністративно-територіальних утворень держави. Як виняток можна

розглядати лише діяльність вищого (верховного) суду країни, юрисдикція якого поширюється на всю територію держави, тобто збігається із загальнонаціональними кордонами, або якщо йдеться про федеративну державу, де судовий округ вищого суду суб'єкта федерації може збігатися з кордонами того чи іншого суб'єкта федерації [223, с. 225].

Дослідник І. Є. Марочкін переконує, що значення принципу територіальності полягає в такому: у відсутності територій, на які не поширювалася б юрисдикція суду; у територіально зручному розміщенні судів та існуванні достатньої кількості судів і суддів на території держави [237, с. 45].

Також окремо варто наголосити на позиції Конституційного Суду України, викладеній у справі за конституційними поданнями 54 народних депутатів України та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Господарського процесуального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції), Цивільного процесуального кодексу України. Відповідно до зазначеного рішення принцип територіальності забезпечує територіальне розмежування компетенції судів загальної юрисдикції і зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України [310].

З огляду на викладене зазначимо, що принцип територіальності IP-суду в Україні передбачає поширення його юрисдикції на всю територію держави, що встановлено Основним Законом та титульним законом про судоустрій і статус суддів. Відповідно принцип територіальності повинен бути узгодженим та органічно поєднуватися з принципом спеціалізації.

Стосовно визначення безпосередньо принципу спеціалізації судів зазначимо, що відповідно до вищенаведеного рішення Конституційного Суду України принцип спеціалізації полягає у створенні відповідних спеціалізованих судів для здійснення цивільного, кримінального, адміністративного,

господарського судочинства [310]. Відповідно визначення саме цього принципу є ключовим для встановлення в подальшому юрисдикції ІР-суду.

І. Обрізко зазначає, що «спеціалізація судової влади – такий принцип її побудови, організаційно-правовою формою реалізації якої є створення, з одного боку, спеціалізованих судів, а з іншого – спеціалізованих колегій (палат тощо) усередині самих судів. У такому контексті спеціалізація судів (судової системи) не обов’язково повинна передбачати створення саме спеціалізованого суду» [232, с. 54].

Вчена Н. В. Охотницька погоджується з тим, що спеціалізація судової діяльності є багатоаспектним принципом. Його позитивний потенціал може й повинен реалізовуватися поряд і в тісній взаємодії з іншими прогресивними принципами організації судової системи держави та судочинства у процесі вирішення комплексу питань, які стосуються судоустрою, судочинства, організації діяльності суддів у державі тощо [243, с. 78]. Відповідно досліджуваний принцип є одним із факторів забезпечення розгляду справи компетентним судом, який уповноважений здійснювати правосуддя не лише в Україні, а й в інших країнах світу. Так, поряд із судами загальної юрисдикції в багатьох країнах у межах єдиної судової системи діє також мережа спеціалізованих судів, до яких належать адміністративні, трудові, сімейні, ювенальні (у справах неповнолітніх), податкові, фінансові, екологічні й деякі інші суди [144, с. 234].

У контексті дослідження принципу спеціалізації ІР-суду зазначимо, що, передусім мова йде про категорії справ, які буде уповноважений здійснювати зазначений спеціалізований суд. Зокрема, щодо визначення спеціалізації суду та суддів наразі ведуться активні дискусії серед практиків і науковців, що потребує свого законодавчого врегулювання, зокрема, на рівні відповідного Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності». Як приклад може бути Положення Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 р. № 2447-VIII, де в ст. 4 встановлено, що Вищий антикорупційний суд:

– аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику в кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації й діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті;

– здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства [275].

Необхідно відмітити, що зазначені положення стосовно спеціалізації Вищого антикорупційного суду містять норму щодо його інстанції, оскільки визначають його юрисдикцію як суду першої та апеляційної інстанцій. Так, під принципом інстанційності потрібно розуміти таку організацію судової системи, яка забезпечує право на перегляд рішення суду нижчої інстанції судом вищої інстанції [310]. Професор І. Марочкін зазначає, що «інстанційність – це організація судів відповідно до необхідності забезпечити право на перегляд судового рішення судом вищого рівня. Інстанційна система є гарантією високої якості судочинства і забезпечує конституційне право на перегляд судового рішення» [237, с. 101].

Таким чином, варто констатувати, що від визначення всіх зазначених складових юрисдикції залежить ступінь ефективності функціонування ІР-суду в Україні, що наразі є ключовим на початковому етапі формування його нормативно-правової бази. Визначення кожного принципу створює умови для дії іншого принципу, що унеможлиблює їх функціонування самостійно. Проте

кожний із принципів судової системи відіграє самостійну роль під час її побудови та всі разом сприяють ефективній організації й правовому функціонуванню судової системи загалом та діяльності ІР-суду зокрема.

Переходячи до розгляду сутності поняття «компетенція ІР-суду» зазначимо, що в юридичній літературі досить поширеною є позиція, відповідно до якої щодо суду як учасника процесу потрібно говорити не про процесуальну правосуб'єктність, а про компетенцію як комплекс повноважень, визначених законом [164, с. 214; 315, с. 121; 380, с. 80–81]. Відповідно до складу компетенції ІР-суду ми також відносимо його повноваження.

У загальному розумінні компетенцію визначають як певний обсяг повноважень, якими наділений відповідний орган державної влади, та коло питань, щодо яких особа органу має відповідні знання, досвід. Зокрема, Ю. А. Тихомиров під компетенцією розуміє комплекс легально встановлених способів здійснення публічних функцій. Вона складається з елементів двоякого роду. До власне компетенційних елементів належать предмети відання як юридично визначені сфери та об'єкти впливу, а також владні повноваження як гарантована законом міра ухвалення рішень. До супутніх елементів необхідно віднести передусім цілі як довгострокову нормативну орієнтацію, що виражається в безперервному виконанні завдань, які виникають, за допомогою здійснення компетенції [5, с. 46; 97, с. 260].

У довідково-енциклопедичній літературі компетенцію визначають як сукупність установлених в офіційній – юридичній чи неюридичній – формі прав та обов'язків, тобто повноважень будь-якого органу або посадової особи, що визначають можливості цього органу або посадової особи ухвалювати обов'язкові до виконання рішення, організовувати та контролювати їх виконання, вживати в необхідних випадках заходів відповідальності [353, с. 88; 414, с. 196]

З погляду юридичної науки компетенція – це певний обсяг державної діяльності, покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати в процесі

управлінської діяльності [8, с. 59].

Компетенція, як зазначає П. М. Любченко, — це «частина правового статусу колективних суб'єктів, що складається із сукупності владних повноважень щодо визначених предметів відання» [194, с. 28; 196, с. 28].

Вчений Б. М. Лазарєв вважає, що компетенція – «це коло питань, з яких конкретна особа чи орган мають знання. Він розрізняє «фактичну компетенцію з тих чи інших питань» та «офіційну компетенцію органів, установ чи їх посадових осіб» [368, с. 11]. На його думку, компетенція органу означає його право та обов'язок (повноваження) здійснювати конкретні управлінські функції в певній сфері [183, с. 87; 244, с. 79].

Науковець Д. М. Бахрах визначав поняття компетенції як сукупність владних повноважень та підвідомчості [150, с. 85; 228, с. 89].

О. В. Селютіна одночасно визначає компетенцію в широкому розумінні як сукупність повноважень, якими наділений певний орган країни або посадова особа, звужуючи зміст терміна фактично до підслідності [300, с. 174].

Хоча, за О. С. Дніпровим, поняття «компетенція» охоплює категорію функції, оскільки науковець робить висновок, що компетенцію державного органу визначено вказівкою на:

1) державну функцію, яку орган повинен здійснювати в певній галузі суспільного життя і яка проявляється в низці окремих питань, що підлягають віданню органу;

2) сферу суспільного життя, що є об'єктом діяльності органу;

3) конкретні повноваження службовців, що є засобом успішного здійснення зазначеної функції в цій сфері суспільного життя [98, с. 402; 353, с. 89].

Оскільки складовою частиною компетенції є повноваження, варто наголосити на визначенні саме цієї категорії. Так, С. В. Чумаченко, розглядаючи повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, до яких науковець відніс також органи ДБР, пропонує під ними розуміти систему взаємообумовлених прав та обов'язків, які встановлюються на законодавчому або підзаконному рівні, відображають сутність правового статусу того чи іншого

органу і є обов'язковими для реалізації передбачених функцій і завдань із забезпечення національної безпеки держави [221, с. 101; 394, с. 115].

І. Голосніченко розуміє під повноваженнями спільне для теорії права та держави поняття, сутністю якого є система прав та обов'язків, набутих у правомірний спосіб державою, місцевим самоврядуванням, державними органами і органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, іншими суб'єктами правовідносин з метою забезпечення можливостей, потреб та інтересів людини і громадянина, окремих соціальних груп та суспільства в цілому [72, с. 153]

Конституційний Суд України у своїх рішеннях зазначив, що юрисдикцією судів є «...їх повноваження вирішувати спори про право та інші правові питання...» [311] і, що «... до юрисдикції Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції належить, відповідно до їх повноважень, також вирішення питань, які мають правовий (а не політичний) характер...» [312].

За визначенням О. А. Панасюка, «компетенція суду – це сукупність повноважень суду та гарантії їх здійснення, а також предметів відання, які зумовлюють і визначають ці повноваження; вони впливають із нормативно визначених цілей діяльності суду в кримінальному провадженні та визначають процесуальне положення суду в кримінальному процесі, а також статус суду в системі судових органів та інших органів державної влади, будучи критерієм розмежування повноважень цих органів» [245, с. 289].

Автор Р. О. Куйбіда під юрисдикцією в контексті судової влади розуміє компетенцію, якою наділені тільки суди, щодо розгляду справ і ухвалення в них обов'язкових рішень, які є кінцевими в рамках національної правової системи і не можуть бути переглянуті у позасудовому порядку [179, с. 31-32].

Розглядаючи компетенцію ІР-суду, необхідно наголосити на загальних повноваженнях, установлених у законі про судоустрій. Так, відповідно до положень ст. 32, вищі спеціалізовані суди:

– здійснюють правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах та порядку, визначених процесуальним законом;

– аналізують судову статистику, вивчають та узагальнюють судову практику, інформують про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України;

– здійснюють інші повноваження, визначені законом [295].

Втім, зазначене стосується всіх Вищих спеціалізованих судів та є загальними повноваженнями ІР-суду в Україні. Що стосується спеціальних повноважень згаданого суду, то зазначимо, що на сьогодні одностайного розуміння щодо визначення компетенції Вищого суду з питань інтелектуальної власності немає, це гальмує процес функціонування судового органу.

Зокрема, деякі автори висловлюють зауваження щодо наділення ІР-судом виключних повноважень самостійного перегляду справи в апеляційному порядку. Так, автори наголошують, що на сьогодні дискусійними є норми проєкту ГПК України, які визначають повноваження Вищого суду з питань інтелектуальної власності щодо апеляційного оскарження за ті справи, які раніше ним були прийняті. Відповідно до зазначеного проєкту ГПК України (ст. 26) при самому ІР-суді повинна бути створена спеціалізована апеляційна палата для перегляду рішень Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Отже, складається ситуація, коли сам законодавець передбачив порушення закону, оскільки відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» при судах дійсно можуть створюватися окремі спеціалізовані палати проте для розгляду окремих категорій спорів, а не на всі спори, які розглядає суд, а відповідно – вищі спеціалізовані суди – для розгляду справ як суди першої інстанції. Тобто виходить ситуація, коли судді, які здійснювали розгляд справи, будуть самі вирішувати, хто буде здійснювати апеляційне провадження, що є грубим порушенням норм процесуального права та низки принципів здійснення правосуддя, оскільки законодавець у титульному законі про суддів установив для суддів апеляційної інстанції значно суворіші вимоги для зайняття посади судді, ніж це зроблено для судді першої інстанції, а тому за подібної ситуації складно уявити, що «прямо залежна» від суду першої інстанції Апеляційна палата ІР-суду забезпечить справедливий апеляційний перегляд справ

незалежним і безстороннім судом [184]. З такою позицією важко не погодитися, оскільки механізм апеляційного оскарження повинен бути чітко врегульованим нормами права з метою недопущення порушень закону та упередженого ухвалення рішень суддями. У кінцевому підсумку неоднозначність та нерегульованість такого важливого питання призведуть до порушення принципу верховенства права у процесі здійснення правосуддя й завдадуть шкоди авторитету судів.

Також існує думка щодо визначення таких повноважень IP-суду:

1) здійснює правосуддя у справах, віднесених законом до його юрисдикції, як суд першої та апеляційної інстанцій;

2) готує пропозиції щодо вдосконалення законів та інших нормативно-правових актів, які стосуються організації й діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті;

3) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику у справах, віднесених до його юрисдикції, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України;

4) може з'ясовувати думку органів, організацій та осіб, які мають теоретичні та практичні знання у сфері інтелектуальної власності, тощо [418].

Аналізування чинного законодавства України дає підстави виокремити такі повноваження IP-суду:

– здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах щодо правопорушень у сфері інтелектуальної власності, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках і порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за додержанням прав, свобод та інтересів осіб у таких провадженнях здійснює правосуддя як суд першої й апеляційної інстанції;

– аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику в провадженнях у сфері інтелектуальної власності, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які

стосуються організації та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті.

В перекладі з латинської мови юрисдикція означає «суд, судочинство», тобто розгляд і вирішення правових питань судом. В сучасних умовах поняття юрисдикції має декілька значень. По-перше, юрисдикція розуміється як повноваження (право) на здійснення діяльності з владного вирішення компетентними органами різних питань, що виникають у сфері застосування права, наприклад, влада цивільного суду. По-друге, юрисдикцією називають також ту сферу (те коло питань), на яку розповсюджуються юрисдикційні повноваження тих або інших органів. І, по-третє, під юрисдикцією розуміється діяльність всіх правозастосовчих органів з розгляду і вирішення цивільних, кримінальних і адміністративних справ. Отже, юрисдикція — це предметна компетенція судового або іншого юрисдикційного органу, що наділяється повноваженнями з вирішення юридичних справ [378, с. 1].

Отже, юрисдикцію ІР-суду можна визначити як сукупність повноважень ІР-суду вирішувати окремі категорії правових спорів та справ у сфері інтелектуальної власності.

Визначено, що основу юрисдикції ІР-суду в Україні складають принципи територіальності, спеціалізації та інстанційності, що є ключовим для успішного старту його функціонування.

На підставі викладеного, пропонуємо на законодавчому рівні визначити такі повноваження ІР-суду:

– здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах щодо правопорушень у сфері інтелектуальної власності, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за додержанням прав, свобод та інтересів осіб у таких провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції;

– аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику в провадженнях сфери інтелектуальної власності, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті.

2.4. Юридичні гарантії діяльності ІР-суду в Україні

Неабиякого значення для ефективного виконання суддями своїх повноважень і належної діяльності судів в Україні має чітка й виважена система юридичних гарантій їх діяльності та функціонування. Аналогічна позиція панує й у науковій літературі. Так, І. В. Петренко наголошує, що «велике значення задля належного й ефективного виконання завдань та функцій, покладених на суди України, реалізації ними своїх повноважень має належна нормативно-правова регламентація (на рівні законодавства) гарантій діяльності суддів. Установлення на рівні закону юридичних гарантій діяльності суддів має своїм наслідком вплив на ті напрямки їх діяльності, які пов'язані з функціонуванням як судів: їх самостійність та неупередженість, так і для самих суддів – оперативність ухвалення відповідних рішень, об'єктивність, тощо. А тому встановлення сутності, особливостей і видів юридичних гарантій діяльності судів є необхідним та вкрай актуальним» [249, с. 305].

Ураховуючи те, що діяльність ІР-суду пов'язана з системою впорядкованих та чітких норм, які регулюють питання їх діяльності й функціонування, необхідним є встановлення відповідної системи законодавчо закріплених юридичних гарантій діяльності, без дослідження яких неможливо стверджувати про повний адміністративно-правовий статус ІР-суду в Україні.

Як і в попередніх підрозділах дисертаційного дослідження, в цьому підрозділі необхідно визначитися з базовими категоріями, однією з яких є «гарантії».

Так, слово «гарантія» (від франц. *garantie*) відповідно до сучасних тлумачних словників української мови та словників іншомовних слів визначають як:

- 1) порука в чомусь, забезпечення чого-небудь, відповідальність за що-небудь;
- 2) дає право на безкоштовний ремонт або заміну певної речі;
- 3) передбачене законом чи певною угодою зобов'язання особи;
- 4) законодавчо закріплені засоби охорони прав і свобод громадян, способи їх реалізації, а також засоби охорони правопорядку, інтересів суспільства й держави;
- 5) умови, що забезпечують успіх чого-небудь [32, с. 106; 46, с. 222; 127, с. 55; 332, с. 117].

Слово «гарантія» походить від французького «*garantie*» та означає поруку, заставу, умову, яка забезпечує щось [367, с. 113].

З етимологічного погляду термін «гарантії» – це порука в чомусь, забезпечення чого-небудь [335]. До того ж із французької це поняття («гарантія») у перекладі також означає поруку, убезпечення, тобто це соціальна дійсність, факти, що гарантують досягнення фактичного результату, формують умови для функціонування певного виду суспільних відносин [332, с. 130]. Необхідно зазначити, що на сьогодні щодо визначення поняття «гарантії» в юридичній науці існують різні погляди.

Як слушно зазначає А. В. Пономаренко, поняття «гарантії» охоплює весь цілісний комплекс об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на дієву реалізацію прав та свобод людини, усунення потенційних перепон їх повного або належного здійснення [263, с. 38].

Більшість гарантії у вигляді умов спрямовані на забезпечення сприятливої обстановки, в атмосфері якої громадянин може ефективно користуватися своїми

конституційними правами та свободами. Такі умови створюють зовнішнє середовище діяльності кожної людини й не залежать від її волі та бажань, оскільки вони іманентно властиві суспільному й державному ладу [219, с. 288].

Наголошуючи на важливості визначення юридичних гарантій, у науковій літературі зазначають, що як сукупність конкретних засобів юридичні гарантії мають юридичний і загальнообов'язковий характер, завдяки цьому можливе всебічне забезпечення ефективного здійснення, охорони та захисту прав особистості. Без гарантованості суб'єктивних прав складно говорити про повне забезпечення такими правами, тим паче вторинними стають питання практичного застосування суб'єктом своїх прав. Різні підходи до визначення терміна «юридичні гарантії» обумовлені сферою застосування зазначеного поняття [39, с. 114; 65, с. 269].

На думку авторів М. С. Малєїна та Ю. С. Шемшученка, під гарантіями прав та свобод громадян варто розуміти фактори, засоби, умови, що забезпечують реалізацію в повному обсязі й всебічний захист прав і свобод людини [244, с. 113; 385, с. 41; 417, с. 555].

Відповідно до словника іншомовних слів гарантію визначають як поручництво, поруку в чомусь, забезпечення [36, с. 130]. Словник сучасної української мови дає визначення поняття «гарантії» як порука в чомусь, забезпечення чого-небудь [46, с. 173]. У юридичній літературі існує позиція, згідною з якою юридичні гарантії визначають як сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав та свобод, усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення [362].

Дослідник М. С. Малєїн під юридичними гарантіями вбачає розуміти норми права, які утворюють у своїй сукупності цілісний правовий механізм, що передбачає реалізацію законів. Якісна сутність юридичних гарантій означає оцінювання всієї діючої системи права загалом, із позиції, що вона охоплює всю сутність правового інструментарію щодо регулювання відносин між органами державної влади та окремих громадян між собою [124, с. 43].

В. Ф. Сіренко визначає гарантії прав як комплекс об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на забезпечення здійснення прав та законних інтересів громадян, усунення перешкод для їх успішної реалізації, охорону та розвиток [211, с. 76].

А. Ф. Нікітін визначає гарантії як обов'язки держави захищати людину, створювати правові, соціальні та культурні умови для реалізації її прав і свобод, а також діяльність міжнародних та державних організацій щодо захисту прав людини [332, с. 76].

Окремі автори розглядають поняття «юридичні гарантії» з погляду інституційного напрямку. До цих авторів відносять і М. С. Малейна, який юридичні гарантії визначає як норми права, що утворюють у своїй сукупності цілісний правовий механізм, покликаний здійснювати сприятливий вплив на процес реалізації законів держави [221, с. 101; 225]. Подібної думки дотримується й автор В. М. Чхиквадзе, що розуміє юридичні гарантії як розлогу систему інститутів й норм матеріального та процесуального прав [237].

На думку С. С. Строгович, гарантії – це встановлені нормами права засоби, способи, які визначають охорону й захист прав та свобод громадян, припиняють та усувають можливі їх порушення, відновлюють порушені права [207, с. 180; 329, с. 203].

Вбачається, що юридичні гарантії по відношенню до будь-якої діяльності виступають необхідними засобами (способами, заходами, умовами) її ефективного, належного здійснення. Зазначимо, що вищенаведений підхід до визначення сутності юридичних гарантій є доволі поширеним серед вчених [45, с. 58; 202, с. 27; 206, с. 26].

Автор Я. П. Кузьменко вважає, що юридичні гарантії – це встановлений державою порядок діяльності державних органів та установ, громадських організацій, спрямований на попередження й припинення посягань на права громадян, на відновлення цих прав і притягнення до відповідальності за їх порушення [177].

У широкому сенсі Б. І. Стахура під «гарантіями» має на увазі «всю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на повну реалізацію й усебічну охорону прав і свобод громадян, на усунення причин та умов їх неналежного здійснення й захист від порушень». Установлюючи зміст та обсяг прав і свобод людини, держава бере на себе гарантію виконання цих установок [340, с. 91].

Вбачається, що гарантії щодо будь-якої діяльності є необхідними засобами (способами, заходами, умовами) її ефективного, належного здійснення. Необхідно зазначити, що наведений підхід до визначення сутності юридичних гарантій є досить поширеним серед учених [45, с. 58; 202, с. 27; 206, с. 26; 249, с. 305].

За А. П. Івановим та В. Н. Скобелкіним, гарантії — це засоби й способи, за допомогою яких забезпечується реальне здійснення демократичних прав і свобод громадян [244, с. 115; 349, с. 108–109; 413, с. 10].

Вчені Л. П. Гарчева й О. Н. Ярмиш стверджують, що «гарантії основних прав і свобод громадян є системою норм, принципів, умов і вимог, які забезпечують дотримання прав, свобод і законних інтересів громадян» [224, с. 128].

На думку С. С. Алексеєва, гарантіями є умови й особливі юридичні механізми, покликані забезпечити фактичну реалізацію законоположень [350, с. 135].

Вчений В. Ф. Сіренко визначає гарантії прав як сукупність об'єктивних та суб'єктивних факторів, спрямованих на забезпечення фактичної реалізації прав громадян, усунення можливих причин і перешкод їх неповного чи неналежного здійснення, захист прав від будь-яких порушень [338].

А. Ф. Нікітіна зазначає, що «гарантії – це обов'язки держави захищати людину, створювати правові, соціальні та культурні умови для реалізації її прав і свобод, а також діяльність міжнародних і державних організацій щодо захисту прав людини» [355].

Дослідник П. Глущенко зазначає, що юридичні гарантії охоплюють усі правові засоби, що забезпечують здійснення й охорону прав і свобод. Зокрема, автор виокремлює три їх види:

а) компетентність органів держави у процесі реалізації конституційних прав і свобод громадян;

б) установлення відповідальності посадових осіб і громадян за належну реалізацію прав та свобод чи за допущені зловживання;

в) процедурно-процесуальний порядок захисту й відновлення порушених прав і свобод [70, с. 78; 234, с. 52].

Вчений В. Ф. Погорілко юридичні гарантії розуміє як передбачені законом спеціальні засоби практичного забезпечення прав і свобод людини й громадянина [244, с. 114–115; 258, с. 40].

Досліджуючи питання юридичних гарантій людини й громадянина, Л. Л. Богачова зазначає, «що в європейському праві під гарантіями прав і свобод людини (у вузькому юридичному сенсі) розуміють засоби захисту прав від порушень, процедури поновлення порушених прав і порядок відшкодування завданої шкоди» [42, с. 58].

На думку О. Ф. Скакун, «гарантії прав, свобод та обов'язків людини та громадянина – це система соціально-економічних, політичних, юридичних умов, способів і засобів, які забезпечують їх фактичну реалізацію, охорону та надійний захист» [327, с. 203].

А. С. Мордовець зазначає, що гарантії являють собою складне соціально-політичне та юридичне явище, для розуміння сутності якого потрібно враховувати такі його аспекти:

– ідеологічний – використовує політична влада як засіб пропаганди демократичних ідей усередині країни та за її межами;

– пізнавальний – дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, здобути практичні знання про соціальну та правову політику держави;

– практичний – визначають як інструментарій юриспруденції, передумова задоволення соціальних благ особи [40, с. 275].

В юридичній енциклопедії юридичні гарантії прав і свобод людини та громадянина визначені як правові норми й інститути, що забезпечують можливість безперешкодного здійснення прав особи, їх охорону, а в разі протиправних посягань – захист і поновлення юридичної гарантії, встановленої Конституцією та іншими законами України [414].

Вчений О. В. Міцкевич наголошує, що «юридичні гарантії – це встановлений державою порядок діяльності державних органів та установ, громадських організацій, спрямований на попередження й припинення посягань на права громадян, відновлення цих прав і залучення до відповідальності за порушення цих прав» [189, с. 16].

Професор Ю. С. Шемшученко «під гарантіями прав та свобод громадян розуміє умови, засоби, способи, що забезпечують реалізацію та всебічну охорону прав і свобод людини та громадянина» [207, с. 41; 382].

Вчений В. Ф. Погорілко наголошує на тому, що юридичні гарантії – це передбачені законом спеціальні засоби практичного забезпечення прав і свобод людини та громадянина [258, с. 40].

С. М. Шило висловлює позицію, що під гарантіями законності в адміністративній діяльності міліції необхідно розуміти способи, умови і засоби, що позитивно впливають на державну структуру як ізсередини, так і ззовні, забезпечують процес реалізації законності й тим самим формують таку впорядкованість соціальних відносин, що сприяє руху країни до розвитку демократії та формування правової держави [403, с. 290].

О. П. Нагорний, зазначає, що «гарантії – це закріплена в нормах права система адміністративно-правових засобів, що сприяють реалізації визначених правових норм, які регламентують адміністративну діяльність міліції, а також спеціально вироблені державою способи, що забезпечують у цій сфері діяльності точне додержання, застосування законів і підзаконних нормативних актів, правильне використання прав, виконання обов'язків усіма учасниками

адміністративних правовідносин із притягненням правопорушників до юридичної відповідальності» [222, с. 46].

Науковець В. О. Патюлін дає таке визначення поняттю «юридичні гарантії – це правові норми, що визначають специфічні юридичні засоби, умови та порядок реалізації прав, юридичні засоби їх охорони та захисту у випадку порушення» [40, с. 237].

У своєму монографічному дослідженні В. Г. Дрозд зауважує, що в науковому колі бракує однастайності щодо поняття «гарантії» та їх видів, через це висловлювали різні погляди. Гарантії розглядали як елемент правової системи. Їх пов'язували з іншими поняттями, такими як міра охорони, міра правового захисту, юридична відповідальність. Їх вивчали як самостійну категорію, що має свої риси, об'єкт, а також систему, структуру та методи реалізації [303]. Гарантії розглядали як елемент правового статусу. Їх ототожнювали із засобами (способами) діяльності щодо забезпечення реалізації, охорони та захисту прав громадян [102, с. 190–191].

У своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому аналізуванню адміністративно-правового статусу регіональних управлінь Державної фіскальної служби України, В. А. Грушевський зазначає, що така категорія, як «юридичні гарантії», є досить спірною для фіскального апарату. Для того щоб сформуванню юридичні гарантії діяльності територіальних органів ДФС України, потрібно дослідити велику кількість «дотичних» нормативно-правових актів, оскільки ні Положення про Державну фіскальну службу України, ні інші типові положення про територіальні підрозділи ДФС України не містять їх чіткого переліку [82, с. 133–134].

На думку В. М. Андрієва, «сутність юридичних гарантії полягає не в організаційно-правових засадах, а безпосередньо в охороні, захисті та забезпеченні безперешкодної реалізації прав, свобод і законних інтересів учасників трудових відносин» [17, с. 17].

В. В. Чумак у своєму монографічному дослідженні наголошує на тому, що адміністративно-правовий статус правоохоронних органів нерозривно пов'язаний із визначенням системи юридичних гарантій [386, с. 241].

Д. В. Швець, визначаючи систему стимулювання професійної діяльності поліцейських в Україні, наголошує, що для ефективного виконання завдань поліції та реалізації поліцейським його повноважень важливе значення має належне стимулювання професійної діяльності поліцейського, одним з яких є належні правові гарантії професійної діяльності поліцейського [397, с. 45].

А. В. Акуліч відмічає, що гарантії трудової діяльності є законодавчо закріпленими обов'язковими умовами реалізації права на працю, тоді як заохочення – це можлива винагорода (матеріальна, моральна) за рішенням керівника відповідного рівня з урахуванням певних обставин [16, с. 13–14].

Вчений В. В. Єгоров наголошує, що найістотніше, що відображає специфіку юридичних гарантій, проявляється в можливості використання під час забезпечення виконання правових приписів поряд із методами переконання апарату примусу, що спирається на силу закону» [116, с. 90].

В. В. Чумак зазначає, що адміністративно-правові засади службової кар'єри правоохоронців у Грузії та країнах Балтії передбачають систему правових гарантій, що має наслідком високі показники довіри населення та низький рівень злочинності та які визначені законом [64, с. 104; 387, с. 21].

В. С. Єгорова пропонує класифікувати наявні юридичні гарантії діяльності суддів за такими категоріальними ознаками:

- 1) залежно від місцезнаходження в законодавчій системі (галузеві та загальноправові);
- 2) залежно від юридичної сили нормативно-правових актів, у яких вони закріплені (законодавчі та підзаконні нормативні акти);
- 3) залежно від виду характеристики правових норм, що містять гарантії (матеріальні та процесуальні);

4) залежно від правового статусу суду (загальні й спеціальні) [110]. Саме останній критерій вважаємо ключовим і таким, що найбільше відрізняє на практиці гарантії судової влади між собою [200, с. 125].

Автор А. В. Авдєєнко поділяє юридичні гарантії діяльності судів на групи:

1) функціональні, що сприяють прийняттю обґрунтованого й неупередженого рішення у справі (недоторканність та імунітет судді, самостійність та незалежність судів, незмінюваність судді, недоторканість судді, таємниця ухвалення судового рішення, заборона втручання у здійснення правосуддя, рівність усіх громадян перед законом і судом, обов'язковість судових рішень та інші);

2) забезпечувальні, що створюють для суддів належні умови роботи (окремий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установлений законом; належне матеріальне та соціальне забезпечення судді; функціонування органів суддівського самоврядування; інформаційне та кадрове забезпечення судів; визначення основних засад взаємодії судів між собою та з органами державної влади та місцевого самоврядування) [1, с. 10].

І. Л. Антипова визначає юридичні гарантії діяльності вищих спеціалізованих судів в Україні як нормативні засоби та інструменти системи судоустрою, що створені державою, забезпечуються спеціальними органами суддівського врядування та суб'єктами публічної адміністрації для розширення належних умов функціонування вищих спеціалізованих судів як органів судової гілки влади [18, с. 142].

Автор Д. В. Малетов визначає такі додаткові гарантії діяльності Вищого антикорупційного суду, що вирізняють його серед інших судових інстанцій, як:

1) окрема процедура добору суддів, що передбачає залучення міжнародних експертів;

2) додаткові гарантії охорони суддів Вищого антикорупційного суду, членів їх сімей та їх майна;

3) гарантії підвищення кваліфікації суддів Вищого антикорупційного суду;

4) фінансові гарантії діяльності Вищого антикорупційного суду, що складаються з належної заробітної плати та окремого фінансування суду [200, с. 126].

На думку М. І. Шатернікова, юридичними гарантіями діяльності судів є: законність; рівність; незалежність; неупередженість; незмінюваність суддів; незмінюваність складу суду; позапартійність; недоторканість; функціонування автоматизованої системи документообігу суду; державний захист [395, с. 144].

Також, слід зазначити позицію Є. В. Авдеєнко, який пропонує дві групи гарантій діяльності суддів:

1) функціональні, що сприяють прийняттю обґрунтованого та неупередженого рішення у справі. До цієї групи юридичних гарантій автор відносить такі: недоторканність та імунітет судді; самостійність та незалежність судів; незмінюваність судді; недоторканість судді; порядок здійснення судочинства, що визначений процесуальним законом, таємниця ухвалення судового рішення; заборона втручання у здійснення правосуддя; відповідальність за неповагу до суду чи судді; рівність усіх громадян перед законом і судом; обов'язковість судових рішень.

2) забезпечувальні – це ті юридичні гарантії діяльності суддів, що створюють для суддів належні умови роботи). До них, зокрема, за думкою автор слід віднести: окремий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, встановлений законом; належне матеріальне та соціальне забезпечення судді; функціонування органів суддівського самоврядування; інформаційне та кадрове забезпечення судів; визначення основних засад взаємодії судів між собою та з органами державної влади та місцевого самоврядування [1, с. 9-10].

З аналізування викладеного випливає той факт, що одностайного розуміння щодо визначення сутності юридичних гарантій саме ІР-суду в Україні серед науковців немає. Загалом наукові здобутки щодо цього, на нашу думку, доцільно буде об'єднати двома групами (щодо визначення категорії «юридичні гарантії»):

1) юридичні гарантії – це вся сукупність об’єктивних і суб’єктивних умов, що сприяють реалізації основоположних прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина (широке розуміння);

2) юридичні гарантії – це сукупність засобів, за допомогою яких реалізується юридично значуща діяльність і здійснюється захист прав, свобод і законних інтересів не лише громадян, а й державних службовців (вузьке розуміння).

Отже, юридичні гарантії – невід’ємна складова адміністративно-правового статусу ІР-суду в Україні, оскільки є засобом ефективної реалізації суддями своїх повноважень, що дозволяє повною мірою реалізувати державну політику у сфері інтелектуальної власності.

Юридичні гарантії ІР-суду загалом та суддів зокрема визначені на рівні різних нормативно-правових актів. Зокрема, у Конституції України закріплено, що «правосуддя в Україні здійснюють виключно суди» (ст. 124) [168]. Також до основних гарантій діяльності ІР-суду належать такі:

– делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються;

– суд утворюється, реорганізовується й ліквідується законом, проєкт якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій із Вищою радою правосуддя;

– незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією й законами України;

– створення надзвичайних та особливих судів не допускається;

– суддя обіймає посаду безстроково;

– вплив на суддю в будь-який спосіб забороняється;

– суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судові рішення, за винятком учинення злочину або дисциплінарного проступку;

– без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом,

за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;

– держава забезпечує особисту безпеку судді та членів його сім'ї;

– для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до закону діє суддівське самоврядування [168].

Таким чином, аналізування положень Конституції України та підходів до розуміння юридичних гарантій діяльності судів, які склалися в науковій літературі, дозволяє нам виокремити перший вид юридичних гарантій діяльності IP-суду як конституційні. У той самий час наголосимо, що перелічені юридичні гарантії діяльності IP-суду можуть бути додатково класифіковані, оскільки належать до різних сфер (професійні, соціальні тощо), хоча вони й закріплені на рівні одного нормативно-правового акта.

Необхідно зазначити, що гарантії діяльності судів в Україні визначені у титульному Законі України «Про судоустрій і статус суддів», які можна згрупувати в окремі види юридичних гарантій. *Це професійні:*

– в Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади – судів, органів суддівського врядування, інших державних органів та установ системи правосуддя;

– для здійснення дій щодо реєстрації новоутвореного суду як юридичної особи, забезпечення необхідних дій для належного початку його роботи й представництва такого суду як органу державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами Державна судова адміністрація України ухвалює рішення про призначення тимчасово виконувача обов'язків керівника апарату новоутвореного суду. Тимчасово виконувач обов'язків керівника апарату суду здійснює зазначені повноваження керівника суду як юридичної особи до моменту призначення, обрання чи переведення на посаду судді такого суду, щонайменше одного судді, та продовжує здійснювати виконання обов'язків

керівника апарату суду до призначення відповідного керівника апарату суду згідно з процедурами, визначеними законодавством про державну службу;

– суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження;

– судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді;

– судді гарантується перебування на посаді судді до досягнення ним шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення судді з посади або припинення його повноважень відповідно до Конституції України та Закону «Про судоустрій і статус суддів»;

– суддя має право брати участь у суддівському самоврядуванні;

– суддя не може поєднувати свою діяльність із підприємницькою, адвокатською діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу (крім викладацької, наукової чи творчої), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку;

– суддя може бути членом національних або міжнародних асоціацій та інших організацій, що мають на меті захист інтересів суддів, утвердження авторитету судової влади в суспільстві або розвиток юридичної професії й науки;

– судді можуть утворювати громадські об'єднання та брати участь у них із метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня;

– суддя має право підвищувати свій професійний рівень та проходити з цією метою відповідну підготовку тощо [295].

Наступні гарантії діяльності судів в Україні визначені в титульному Законі України «Про судоустрій і статус суддів». *Це соціальні:*

– суддівська винагорода регулюється законодавством про судоустрій та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами;

– винагорода судді виплачується з дня зарахування судді до штату відповідного суду, якщо інше не передбачене законом про судоустрій.

Суддівська винагорода складається з посадового окладу та доплат за:

- 1) вислугу років;
- 2) перебування на адміністративній посаді в суді;
- 3) науковий ступінь;
- 4) роботу, що передбачає доступ до державної таємниці;

– після призначення на посаду суддя, який потребує поліпшення житлових умов, забезпечується службовим житлом за місцем знаходження суду органами місцевого самоврядування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, якщо інший порядок забезпечення службовим житлом не передбачено законом;

– суддям надається щорічна оплачувана відпустка тривалістю 30 робочих днів із виплатою, крім суддівської винагороди, допомоги на оздоровлення в розмірі посадового окладу. Суддям, які мають стаж роботи більше ніж 10 років, надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю 15 календарних днів;

– суддя забезпечується окремим кабінетом, робочим місцем та необхідними для роботи засобами;

– суддя забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України мантиєю та нагрудним знаком;

– суддя має право на забезпечення засобами захисту, які йому надаються Службою судової охорони, утвореною відповідно до закону;

– судді, члени їхніх сімей та їхнє майно перебувають під особливим захистом держави. Служба судової охорони, органи правопорядку зобов'язані вживати необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї, збереження їхнього майна, якщо від судді надійде відповідна заява;

– обов'язкове державне страхування життя і здоров'я суддів здійснюється за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [295];

Ще один вид гарантій діяльності судів в Україні визначений у титульному Законі України «Про судоустрій і статус суддів». *Це матеріально-технічні та організаційні:*

- держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів відповідно до Конституції України;
- видатки загального фонду Державного бюджету України на утримання судів належать до захищених статей видатків Державного бюджету України;
- фінансування всіх судів в Україні здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України;
- видатки на утримання судів у Державному бюджеті України не можуть бути скорочені в поточному фінансовому році;
- функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів здійснює: вищий спеціалізований суд;
- організаційне забезпечення роботи суду здійснює його апарат, який очолює керівник апарату;
- суди фінансуються згідно з кошторисами і щомісячними розписами видатків, затвердженими відповідно до вимог цього Закону, в межах річної суми видатків, визначених Державним бюджетом України на поточний фінансовий рік, у порядку, встановленому Бюджетним кодексом України;
- суддя може бути звільнений із посади виключно з підстав, визначених ч. 6 ст. 126 Конституції України. Рішення про звільнення судді з посади ухвалює Вища рада правосуддя в порядку, встановленому Законом України «Про Вищу раду правосуддя»;
- суддя, який має стаж роботи на посаді судді не менше ніж двадцять років, що визначається відповідно до статті 137 закону про судоустрій, має право подати заяву про відставку;
- суддя має право у будь-який час перебування на посаді незалежно від мотивів подати заяву про звільнення з посади за власним бажанням;
- за суддею, звільненим за його заявою про відставку, зберігається звання судді та гарантії недоторканності, встановлені для судді до його виходу у відставку [295].

Таким чином, аналізуванню чинного законодавства України у сфері судоустрою дає підстави виокремити такі види юридичних гарантій діяльності ІР-суду, як професійні, соціальні, матеріально-технічні та організаційні.

Під юридичними гарантіями діяльності ІР-суду в Україні ми пропонуємо розуміти передбачені нормативно-правовими актами умови забезпечення діяльності суддів під час реалізації ними своїх повноважень та в позаробочий час із метою недопущення втручання в їх професійну діяльність та особисте життя.

Підбиваючи підсумки дослідження в цьому підрозділі, можемо говорити про те, що чинне законодавство України, яке регулює діяльність ІР-суду, хоча й має позитивні зрушення з урахуванням своїх численних змін, на жаль, містить низку недоліків і законодавчих прогалин. Останні ж стосуються визначення системи юридичних гарантій, які, з одного боку, повинні бути гарантом додержання законності ІР-судом, а з іншого – забезпечувати ефективність його діяльності. Водночас для Вищого антикорупційного суду на сьогодні сформована стійка система правових гарантій, покликаних стати на захист прав, свобод і законних інтересів суддів такого судового органу під час здійснення правосуддя, а відповідно аналогічна система правових гарантій повинна бути сформована й для ІР-суду в Україні.

Висновки до розділу 2

Доведено, що мета створення та діяльності ІР-суду в Україні полягає в підвищенні рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення та зростання довіри до суду з метою створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери.

Установлено, що під «принципами діяльності ІР-суду в Україні» необхідно розуміти сукупність керівних (основоположних) ідей, засад, принципів діяльності й функціонування ІР-суду в Україні, які забезпечують належне

відправлення правосуддя, додержання прав і основоположних свобод під час судового розгляду та забезпечення права на справедливий суд.

Запропоновано до переліку принципів діяльності ІР-суду в Україні, відносити такі:

1) до загальноправових: принцип верховенства права, додержання прав і основоположних свобод людини та громадянина, законності, відкритості й гласності судового розгляду, політичної чи іншої неупередженості та принцип розумних строків;

2) до спеціальних: принцип незалежності судових органів, принцип свободи слова та асоціацій, принцип кваліфікації, принцип професійної таємниці.

Визначено також класифікувати принципи діяльності ІР-суду на такі види:

1) міжнародні, до яких ми віднесли: незалежності судових органів, свободи слова та асоціацій, кваліфікації, підбору і підготовки, професійної таємниці, незалежності й відповідальності;

2) загальнодержавні: незалежність суддів, право на повноважний суд, рівність перед законом і судом, право на справедливий суд, професійна правнича допомога під час реалізації права на справедливий суд, обов'язковість судових рішень, гласність та відкритість судового процесу.

Наголошено, що відображення у Законі України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» зазначених принципів його діяльності й функціонування сприятиме підвищенню ефективності судової системи України та значною мірою вплине на авторитет і престижність роботи суддів ІР-суду в Україні.

Запропоновано класифікувати завдання ІР-суду на загальні та спеціальні. До спеціальних завдань ІР-суду пропонуємо відносити такі:

1) здійснення правосуддя у сфері інтелектуальної власності відповідно до вимог чинного законодавства України та правил судочинства з метою підвищення рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення та зростання довіри до суду з метою створення в

Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери;

2) охорону й захист у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку, комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, зокрема, щодо права попереднього користування;

3) охорону й захист у спорах щодо прав автора та суміжних прав, зокрема, спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

4) здійснення правосуддя в спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

5) забезпечення рівного доступу до правосуддя у сфері інтелектуальної власності та деякі інші.

Обґрунтовано, що до функцій ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності потрібно відносити такі: інформаційну; інформаційно-методичне забезпечення; профілактичну (превентивну); соціальну; контрольну; економічну; узагальнення судової практики; охоронну.

Охарактеризовано, що юрисдикцію ІР-суду можна визначити як сукупність повноважень ІР-суду вирішувати окремі категорії правових спорів та справ у сфері інтелектуальної власності.

Визначено, що основу юрисдикції ІР-суду в Україні складають принципи територіальності, спеціалізації та інстанційності, що є ключовим для успішного старту його функціонування.

Запропоновано визначити такі повноваження ІР-суду: здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах щодо правопорушень у сфері інтелектуальної власності, віднесених до його

юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках і порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за додержанням прав, свобод та інтересів осіб у таких провадженнях; здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного й господарського судочинства; аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику в провадженнях сфери інтелектуальної власності, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті.

Під юридичними гарантіями діяльності ІР-суду в Україні ми пропонуємо розуміти передбачені нормативно-правовими актами умови забезпечення діяльності суддів під час реалізації ними своїх повноважень і в позаробочий час із метою недопущення втручання в їх професійну діяльність та особисте життя.

Запропоновано до переліку юридичних гарантій відносити такі: соціальні, професійні, матеріально-технічні та організаційні.

Зроблено висновок, що чинне законодавство України, що регулює діяльність ІР-суду, хоча й має позитивні зрушення з урахуванням своїх численних змін, на жаль, містить низку недоліків і законодавчих прогалин. Останні ж стосуються визначення системи юридичних гарантій, які, з одного боку, повинні бути гарантом додержання законності ІР-судом, а з іншого – забезпечувати ефективність його діяльності. Водночас для Вищого антикорупційного суду на сьогодні сформована стійка система правових гарантій, покликаних стати на захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Основні наукові результати опубліковані автором у працях [434, 435].

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІР-СУДУ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду й можливості його використання в Україні

Судова реформа в Україні 2016 р. задала новий етап розвитку судової системи загалом та окремих її елементів зокрема. Поява нових судових органів, зміна системи судоустрою, перегляд організаційної структури самого суду й відповідно адміністративно-правового законодавства щодо їх функціонування повинні були вдосконалити процес здійснення правосуддя з метою забезпечення реалізації прав людини та громадянина, тобто відповідати потребам сучасного громадянського суспільства.

У той самий час новітні задекларовані ідеї не продемонстрували своєї ефективності, а, як ми вже зазначали попередньо, неабиякі дискусії та суперечності виникли й виникають і до цього часу щодо функціонування принципово нового судового органу в Україні – ІР-суду.

Варто зазначити, що передумовою для створення в Україні ІР-суду стало запровадження в Україні новітнього проекту «Підтримка судової влади України в забезпеченні кращого доступу до правосуддя», започаткованого Радою Європи [255] та відповідно до якого новостворений ІР-суд повинен стати інститутом прозорого правосуддя у сфері інтелектуальної власності з метою залучення іноземних інвестицій та для забезпечення ефективного доступу до правосуддя відповідно до стандартів і рекомендацій Ради Європи [255].

Саме тому нагальним і важливим є звернення до успішного зарубіжного досвіду організації судової системи, функціонування аналогічних судових органів з метою ретельного, всебічного дослідження сутності й особливостей, правової основи діяльності ІР-судів і визначення перспектив щодо імплементації

такого досвіду в національну судову систему та відповідно діяльність самого ІР-суду. А сьогодні в умовах війни дослідження зарубіжного досвіду функціонування аналогічних судових органів є дуже важливим і таким, що відповідає задекларованим положенням про наближення України до ЄС.

У науковій літературі зазначено, що організація системи судів у кожній країні зумовлена історично, оскільки кожний етап розвитку цивілізації та прогресу суспільства передбачає започаткування нових істотних змін як в організаційній структурі, так і функціональних змін.

Такі зміни повинні бути адаптовані до нагальних (актуальних) потреб суспільства, держави й можуть проводитися через розподіл та делегування повноважень між різними судами в системі судоустрою, через створення системи внутрішньої організаційної структури в самих судах, через ліквідацію старих і утворення нових судів.

Зазвичай за кордоном питання організаційної структури суду та діяльності суддів належать до предмета вивчення конституційного (відповідно – законодавчого) регулювання, що пояснюється нагальною необхідністю оперативного внесення змін до законодавчих актів, де процедура внесення змін є більш спрощеною. Відповідно кожна окрема зарубіжна держава має власну ієрархічну структуру судової системи. Загальною подібністю для більшості зарубіжних держав є те, що судові системи в них характеризуються множинністю й багатоланковістю. Множинність судової системи передбачає, що держава має як мінімум два види юрисдикцій суду, наприклад, загальну (охоплює розгляд справ цивільного та кримінального судочинства) та спеціальну юрисдикції суду (передбачає розгляд справ адміністративного, трудового чи адміністративного судочинства, а також сфери інтелектуальної власності юрисдикції суду).

Що стосується багатоланковості судової системи, варто відзначити, що вона передбачає наявність рівневої системи судоустрою в державі, зокрема: перша інстанція (це можуть бути суди обмеженої або необмеженої юрисдикції й мирові суди), суди середньої ланки, тобто суди апеляційного провадження, та

Верховний Суд України як вищий судовий орган у державі [22, с. 161; 131, с. 45–49].

Важливо зазначити, що система спеціалізованих судів у різних державах є різною. Загалом у даний час спеціалізовані суди, що утворюються в судових системах світу, можна умовно розділити на дві групи. Перша група представлена широкою системою спеціалізованих судів. По-перше, суди у справах неповнолітніх. Даний вид судів зустрічається досить часто. Вони розглядають справи про злочини і правопорушення, скоєнні підлітками (неповнолітніми), а також злочини проти дітей і підлітків. Такі суди успішно функціонують у багатьох країнах – Австралії, Республіці Бангладеш, Бельгії, Італії, Сальвадорі, Венесуелі, Португалії та інших. При цьому суди у справах неповнолітніх можуть діяти як незалежно, так і в рамках системи загальних судів, як у Німеччині чи Греції [410, с. 296].

Автор зауважує, що для підкреслення ключових позитивних рис, які у свою чергу будуть корисними для вітчизняної системи спеціалізованих судів в цілому та Вищого суду з питань інтелектуальної власності зокрема, доцільно вивчити досвід саме тих держав, де функціонують спеціалізовані суди, що є аналогічними українським спеціалізованим судам [410, с. 296].

Варто наголосити, що на сьогодні у світі ІР-судів не так і багато порівняно, наприклад, зі спеціалізованими судами, а, оскільки статус вищих спеціалізованих судів має неабияке значення для встановлення адміністративно-правового статусу ІР-суду в Україні як Вищого спеціалізованого суду в системі судоустрою, у межах цього підрозділу дисертаційного дослідження ми також висвітлимо питання правового статусу та особливостей регулювання вищих спеціалізованих судів загальної компетенції (кримінальні, цивільні тощо).

Першочерговим убачаємо дослідження успішного досвіду організації та діяльності ІР-суду такої держави, як Китай, оскільки за роки існування й функціонування (започаткований 31 серпня 2014 р.) Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, або, як його ще називають, Трибуналу

з питань інтелектуальної власності, він показав неабияку ефективність та результативність.

Так, відповідно до статистичних даних Трибуналу з питань інтелектуальної власності за 2019 рік суд розглянув 1 945 справ із різних питань, із яких у 1 433 – винесене судове рішення, що порівняно з 2015 роком (перший рік функціонування зазначеного судового органу) 576 винесених рішень із 2 017, тобто коефіцієнт ефективності діяльності Трибуналу з питань інтелектуальної власності становить 73 % [113].

Зазначений показник є найвищим за роки функціонування досліджуваного суду, та взагалі лише цей суд показує такі високі результати своєї діяльності серед інших судових органів системи судоустрою в Китайській Народній Республіці (далі – КНР).

Перш ніж розпочати аналізування організації та діяльності Трибуналу з питань інтелектуальної власності в КНР, варто звернути увагу на систему судоустрою в КНР та визначити місце в ній зазначеного Вищого спеціалізованого суду. Зокрема, відповідно до положень Конституції КНР (а саме розділ 7 присвячений питанням організації діяльності судів та прокуратури) «Народний суд Китайської Народної Республіки є державним судовим органом. У Китайській Народній Республіці створюють Верховний народний суд, місцеві суди, для розгляду військових злочинів – військові суди та спеціальні народні суди – для розгляду інших категорій справ. Строк повноважень голови Верховного народного суду відповідає строку повноважень Всекитайських зборів народних представників, він може обіймати цю посаду не більше ніж два терміни поспіль. Формування судів визначається законом (ст. 124)» [167].

Відповідно до інших положень Конституції КНР «Розгляд справ в усіх народних судах ведеться відкрито, за винятком особливих випадків, передбачених законом. Обвинувачений має право на захист. Передбачається, що народні суди уповноважені здійснювати правосуддя самостійно та неупереджено, в межах, визначених законодавством КНР, без втручання з боку адміністративних органів, громадських організацій та приватних осіб» [167].

Аналогічно до України в КНР «Верховний народний суд є найвищим судовим органом. Він здійснює нагляд за судовою діяльністю місцевих та спеціальних народних судів; Вищі народні суди здійснюють нагляд за судовою діяльністю нижчих народних судів. Верховний народний суд відповідальний перед Всекитайськими зборами народних представників та Постійним комітетом Всекитайських зборів народних представників. Варто зазначити, що місцеві суди в КНР несуть також відповідальність перед місцевою владою та підзвітні їй» [167].

Таким чином, варто констатувати, що в КНР, як і в Україні, суд являє собою окрему гілку влади з трирівневою системою судоустрою, яку складають: місцеві народні суди (перша інстанція), військові суди (перша та друга інстанції спеціальної юрисдикції), окружні народні суди (друга інстанція), спеціальні або спеціалізовані суди та Верховний народний суд.

Розглянемо детально діяльність Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Зазначимо, що Трибунал з питань інтелектуальної власності складає другий (спеціальний) напрямок захисту прав інтелектуальної власності та передбачає розгляд справ з інтелектуальної власності в межах системи цивільних судів.

На практиці нерідко виникають труднощі з визначенням підсудності справ із питань інтелектуальної власності (наприклад, через невизначеність підвідомчості). З урахуванням цих труднощів низка регіональних посадових осіб запропонувала свої плани щодо створення взаємно підвідомчих процедур здійснення правосуддя у справах про захист прав інтелектуальної власності [60, с. 299; 231, с. 3].

Необхідно зазначити, що особливістю розгляду справ із питань інтелектуальної власності в КНР є те, що суди здійснюють розгляд такої категорії справ у межах цивільного судочинства. З 1993 р. у КНР по всій країні указом Президента Китаю створено трибунали у справах про права інтелектуальної власності у структурах Народних судів середньої та найвищої інстанцій, тобто в Китаї такі спори розглядають народні суди першої інстанції та окремо Вищий

спеціалізований суд як суд другої інстанції. Відповідно статус таких судів докорінно різниться між собою.

Також окрему увагу звертаємо на той факт, що в КНР широко проводять інформаційні просвітницькі заходи щодо інформування населення з актуальних питань у сфері інтелектуальної власності. Так, зазначені заходи передбачають, зокрема:

- всенародне обговорення відповідних законодавчих актів;
 - закріплення за державними органами з охорони та захисту інтелектуальної власності функцій з інформування в різних формах населення країни в цій галузі;
 - прийняття різноманітних програм із питань інтелектуальної власності;
 - проведення на центральному та місцевому рівнях різних заходів щодо популяризації досягнень у сфері інтелектуальної власності;
 - видання спеціальної літератури з питань інтелектуальної власності та ін.
- [231].

Відповідно до чинних правил про законотворчість у Китаї всі закони, що зачіпають найважливіші сфери, враховуючи специфічну сферу інтелектуальної власності, а також окремі питання стосовно захисту прав на об'єкти прав інтелектуальної власності, публікують у центральних засобах масової інформації для всенародного обговорення.

Таким чином, населення країни може на стадії обговорення проєкту законодавчого акта мати можливість бути поінформованим про основні тенденції розвитку законодавства у цій галузі.

У функціях центральних державних органів інтелектуальної власності прямо закріплені положення про організацію та проведення відповідних акцій щодо підвищення суспільної обізнаності й розуміння важливості та необхідності захисту прав інтелектуальної власності. Наприклад, до функцій *Державного управління інтелектуальної власності (SIPO)* входять:

- організація різноманітних заходів у межах проведення «Тижня популяризації інтелектуальної власності», які проводять у Китаї 26 квітня

кожного року. Програма «Тижня», зокрема, передбачає проведення міжнародних конференцій із відповідної тематики, симпозіуму про розвиток інтелектуальної власності в Китаї та економічного розвитку, діалог із студентами університетів, організацію церемонії нагородження переможців різних програм і конкурсів, залучення провідних засобів масової інформації до освітлення заходів у межах «Тижня» та ін.;

– організація з 1989 року програми «Приз за китайський патент», який присуджується кожні два роки, а також участь у щорічній програмі «Золотий приз за китайський патент», що проводиться спільно з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі – ВОІВ);

– участь у фінансуванні програми «CCTV Innovation Gala» та проведенні спільно з Центральним телебаченням (CCTV) церемонії нагородження переможців;

– участь спільно з Китайською асоціацією винахідників та Всекитайською асоціацією жінок у фінансуванні програми «Жінки-винахідники у новому столітті»;

– планування у сфері суспільної освіти. Китайський навчальний центр з інтелектуальної власності, що підпорядковується SIPO, відповідає за довгострокове навчання для фахівців-практиків у галузі інтелектуальної власності [231].

Одним із джерел інформування населення щодо питання інтелектуальної власності є регулярні публікації в офіційних виданнях рішень Верховного народного суду з нагоди порушення прав інтелектуальної власності, проведення конференцій із цих питань із залученням широкого кола громадськості.

Так, у квітні 2017 року у Сучжоу (провінція Цзянсу) Верховний народний суд організував конференцію, на якій було презентовано десять найбільш яскравих прикладів судового захисту прав інтелектуальної власності та розібрано п'ять типових випадків у цій сфері з 300 справ, відібраних судом.

Таким чином, можемо констатувати, що діяльність спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності в КНР не обмежується здійсненням

правосуддя в зазначеній сфері, вона передбачає вжиття заходів щодо інформування населення про особливості судового захисту прав інтелектуальної власності, що, на нашу думку, є важливим елементом у механізмі юрисдикційного способу захисту прав інтелектуальної власності.

Що стосується діяльності суддів Трибуналу з питань інтелектуальної власності, необхідно наголосити на чітких законодавчо визначених гарантіях їх професійної діяльності, що є важливою запорукою успішної реалізації судьями своїх професійних обов'язків.

У КНР відповідно до Закону «Про суддів» передбачається надання судді відповідного рангу. Загалом суддів поділяють на 12 рангів. Голова Верховного суду є верховним суддею. Суддів із 2-го до 12-го рангу поділяють на головних суддів, старших суддів та суддів. Ранги суддів визначають з огляду на посади, реальну працездатність та репутацію, професійну компетентність, досягнення в суддівській роботі й трудовий стаж. Держава окремо встановлює ранги суддів, критерії їх оцінювання та просування по службі [294].

Підсумовуючи вищевикладене необхідно наголосити, що спеціалізований суд КНР з питань інтелектуальної власності діє не як самостійний орган спеціальної юрисдикції, а лише наділений відповідною спеціалізацією з розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності. Спеціалізований суд із питань інтелектуальної власності наділений правовим статусом, аналогічним до інших спеціалізованих судів. Проте судді зазначеного суду наділені більш широкими повноваженнями та мають більш широкі гарантії своєї професійної діяльності.

Потрібно наголосити на тому, що окремі держави Європи та світу передбачили у своєму законодавстві створення спеціалізованого судового органу для здійснення правосуддя у сфері інтелектуальної власності, оскільки вирішили, що це єдиний надійний спосіб захисту прав авторів та прав на об'єкти інтелектуальної власності. Зокрема, варто згадати такі країни як США, Корею, Туреччину, Таїланд та Малайзію.

Також необхідно зазначити, що інші держави світу пішли дещо іншим шляхом, вони, зокрема, передбачили окрему палату з розгляду справ у сфері інтелектуальної власності у складі суду загальної юрисдикції (тобто не утворення окремого органу, а утворення судової палати у складі суду). Це такі держави, як Китай, Австрія та Австралія. До цієї категорії також варто віднести й таку державу, як Франція, де виключною компетенцією щодо здійснення правосуддя у сфері інтелектуальної власності наділені судді апеляційної інстанції, які мають відповідну фахову спеціальну підготовку.

Загалом варто відзначити, що сучасний світовий досвід передбачає створення не лише окремих спеціалізованих судових органів, а й наявність спеціальних палат, відділів у системі самого суду (як першої, так і апеляційної інстанції), що розглядають спори господарського судочинства (сюди належать і спори у сфері інтелектуального права: Конфедерації Швейцарії, Іспанії), або наявність спеціального трибуналу (як це працює в Китаї або Сінгапурі) [182, с. 128].

Зазначимо, що «патентні суди» функціонують у багатьох країнах ЄС як окрема ланка в системі судоустрою окремої держави та які створені й функціонують відповідно до внутрішнього законодавства держави. Необхідно наголосити, що ефективність діяльності патентних судів пройшла випробування часом та практикою захисту інтелектуальної власності. Зокрема, в Австрії функціонує патентний суд, що має у своєму складі фахових професійних юристів та інших фахівців із різних галузей права. До виключної компетенції патентного суду в Австрії законодавець відніс вирішення спорів щодо визнання патенту недійсним або таким, що не відповідає чинному законодавству Австрії, а також вирішення спорів у сфері промислової власності [58, с. 223; 247, с. 228].

Що стосується передового європейського досвіду функціонування судів, які вирішують спори у сфері інтелектуальної власності, то тут варто зазначити, що кожна окремо взята європейська держава обрала свій власний досвід та підхід стосовно судового захисту інтелектуальної власності, а відповідно й визначення специфіки діяльності суддів, які розглядають зазначену категорію справ. Так,

варто навести приклад функціонування Федерального патентного суду Німеччини, штат якого згідно із законодавством Німеччини, налічує більше ніж 120 суддів. Більшість суддів згаданого судового органу мають повну вищу освіту в галузі патентного права або технічних наук, а отже, є фахово підготовленими для здійснення правосуддя з такої специфічної сфери. Судді Федерального патентного суду Німеччини вирішують спори у відповідному сенаті (їх загалом 27), зокрема, справи про торгові марки, сорти рослин чи тварин, технічні особливості реєстрації патенту тощо, тобто в кожному сенаті працюють різні судді відповідно до своєї спеціалізації [125].

Щодо цього досить вдало зауважує Г. А. Андрощук, що найперша та напевно основна функція патентного суду в Німеччині – це апеляційне провадження на рішення Німецького відомства з патентів і товарних знаків стосовно розгляду заявок на видачу патенту або його реєстрація, розгляд заявок щодо реєстрації товарних знаків тощо. Тобто, якщо за рішенням Німецького відомства з патентів і товарних знаків заявникові буде відмовлено у видачі патенту чи реєстрації товарного знака, він може подати заяву (апеляційне оскарження) щодо оспорювання такого рішення. Наступна функція Федерального патентного суду, на думку автора, – здійснювати розгляд спорів щодо дійсності (правдивості) патенту. Оскарження патенту можливе виключно у Федеральному патентному суді і в подальшому – Федеральному Верховному суді як апеляцію на рішення Федерального патентного суду. Під час вирішення спору по суті стосовно визнання патенту недійсним або будь-якого іншого порушення щодо патентних прав суддя зобов'язаний спочатку встановити факт видачі патенту взагалі, оскільки розпочати розгляд справи щодо порушення патентних прав можна лише за умови встановлення факту недійсності патенту взагалі [19, с. 67–68].

Зазначимо, що окрему увагу варто приділити особливостям правового регулювання та функціонування судової системи цивільного й патентного права у Німеччині, оскільки саме в цій державі система охорони інтелектуальної власності судовими органами є однією з успішних, а інститут патентного права

та права інтелектуальної власності зародився одним із перших, і вже пізніше був започаткований іншими державами як Європейського Союзу (далі – ЄС), так і пострадянського простору.

Зокрема, в Німеччині домінує так звана «традиція цивільного права» (яка включає право інтелектуальної власності), що передбачає чотирирівневу систему судоустрою, проте спори, які виникають у сфері інтелектуальної власності, передбачають трирівневу систему, що складається з окружних судів (*Landgerichte*), апеляційних судів (*Ober landes gerichte*) та Федерального Верховного Суду (*Bundesgerichtshof*) [19, с. 67].

У цій системі аналогічним ІР-суду органом у Німеччині є, як ми зазначали раніше, Федеральний патентний суд (далі – ФПС). До компетенції ФПС Німеччини належать:

- розгляд скарг як апеляційної інстанції на рішення Німецької служби про відмову у видачі свідоцтва патенту та товарних знаків;
- вирішення спорів щодо видачі й оспорювання видачі патенту та товарних знаків тощо [422, с. 461].

Зі сторінок історії відомо, що в середині XVIII століття був створений Федеральний патентний суд Німеччини. Усі спори щодо патентів, торгових марок, дизайну, інших прав інтелектуальної власності вирішували саме там. До складу Федерального патентного суду Федеративної Республіки Німеччина входять 120 суддів, що є одним із найбільших показників порівняно із подібними судами інших країн Європи. Суддів до Федерального патентного суду Федеративної Республіки Німеччина обирають на два роки з діючих суддів. Особа, яка має намір зайняти вакантну посаду в цьому суді, повинна відповідати таким вимогам: мати досвід щонайменше п'ять років, знання в галузі права, бути фахівцем у будь-якій галузі техніки, мати освіту з патентного права [239; 250, с. 150]

Що стосується організаційної структури ФПС, необхідно зазначити, що спори у сфері патентного права та права інтелектуальної власності розглядає виключно колегія суддів кількістю від трьох до п'яти суддів залежно від

складності спору. У Німеччині особливу увагу приділяють саме кваліфікації суддів. Так, наприклад, Федеральним законом «Про Федеральний патентний суд» встановлено, що суддя повинен мати вищу юридичну або технічну освіту [20, с. 35]. Зокрема, це означає, що якщо у ФПС розглядають спір про відмову у видачі патенту на біохімічний винахід, то такий спір розглядає суддя-спеціаліст із сфери біохімії, а інші судді – представники юридичного фаху. Або, наприклад, спір щодо патенту електроніки обов'язково розглядають за участі п'яти суддів, з яких три судді-спеціалісти у сфері фізики та інженерії. У цьому разі варто відмітити, що незалежно від освіти кожен суддя наділений законом статусом професійного судді, що гарантує незалежні та однакові гарантії діяльності для всіх суддів ФПС в Німеччині.

Таким чином, необхідно наголосити, що в Німеччині ФПС – єдиний у системі судоустрою суд із виключною компетенцією розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності та патентного права, що має у своєму складі професійних суддів, які є технічними експертами та мають відповідну вищу освіту у сфері юридичних і технічних наук.

Окрему увагу варто приділити функціонуванню Трибуналу інтелектуальної власності в Кореї, оскільки на сьогодні це яскравий приклад дієвого та ефективного судового захисту прав у сфері патенту й інтелектуальної власності.

У 1995 році країна покращила свої закони про права інтелектуальної власності, щоб привести їх у відповідність до Угоди Світової організації торгівлі щодо торговельних аспектів інтелектуальної власності. Вона продовжує оновлювати свої закони про захист прав інтелектуальної власності, щоб поширювати захист на нові галузі, такі як електронна торгівля та комерційні таємниці. Міжнародний тиск, особливо з боку США, залишається сильним, щоб запровадити додаткові заходи захисту [430].

Винаходи в Південній Кореї захищаються впродовж двадцяти років із дати подання заявки відповідно до Патентного закону. Термін захисту іноді може бути продовжений на строк до п'яти років, щоб компенсувати час, необхідний

для одержання нормативного дозволу на винаходи. Обов'язкове ліцензування може знадобитися для виправлення недобросовісної практики торгівлі. У сфері патентного права Республіка Корея підписала Договір про патентну кооперацію від 10 серпня 1984 року.

Відповідно до чинного законодавства (включаючи Патентний акт, Закон про захист від недобросовісної конкуренції та захист комерційної таємниці) покарання за порушення прав інтелектуальної власності на патенти можуть становити 50 мільйонів вон у вигляді штрафу або п'ять років ув'язнення [52, с. 50; 427; 430; 431].

Також на окрему увагу заслуговує досвід функціонування Трибуналу інтелектуальної власності в Кореї. Цей судовий орган працює як суд першої інстанції та здійснює правосуддя в спорах щодо визнання промислових зразків (або їх оспорювання) і реалізує свою діяльність незалежно від національного відомства з питань інтелектуальної власності в Кореї. Корейський Трибунал інтелектуальної власності уповноважений:

- 1) розглядати по суті спори стосовно дійсності патентів, товарних знаків чи корисних моделей;

- 2) розглядати по суті спори стосовно реєстрації авторських прав. Необхідно зазначити, що цей судовий орган постійно покращує свою ефективність завдяки фаховим суддям, які на постійній основі підвищують свою професійну майстерність та правову освіту. Що стосується апеляційного провадження, потрібно відмітити, що воно здійснюється Патентним судом або Верховним Судом на рішення Корейського Трибуналу інтелектуальної власності [52; 428].

В Японії створено Вищий суд з інтелектуальної власності, що має виключну компетенцію вирішувати спори у сфері інтелектуальної власності, зокрема, в таких районах, як Токіо й Осака. В суді району Осака функціонує апеляційна інстанція Вищого суду з інтелектуальної власності, що передбачає наявність декількох колегій, які вирішують спори саме з інтелектуальної власності, а не торгові спори. Касаційну інстанцію очолює Вищий суд,

уповноважений здійснювати правосуддя в спорах на рішення Японського патентного агентства або інших спорах у сфері інтелектуального права за умови, якщо сума позову (незалежно від його предмета) перевищує 1,4 мільйона єн. У цьому разі Вищий суд вирішує спори про захист як промислової власності, так і авторських та суміжних прав, тобто інтелектуальної власності [47; 132; 376].

Вбачаємо слушним дослідити особливості функціонування Федерального патентного суду Швейцарії (Bundespatentgericht), що є спеціалізованим федеральним судом у Швейцарії, до компетенції якого віднесено вирішення справ щодо патентів. Зокрема, згаданий судовий орган має, за законодавством Швейцарії, виключну юрисдикцію щодо швейцарських унітарних патентів, вирішує питання стосовно відповідності цих патентів європейському ринку, чи є вони суто національними патентами, а також питання про порушення патентних прав власників, уживає різного роду заходів у межах своїх повноважень стосовно дійсності патентів. Започаткований Федеральний патентний суд Швейцарії у 2012 році, його юрисдикція передбачає 26 окремих судів (ланок), які складаються з ліній суддів відповідної кваліфікації [364].

Станом на сьогодні у складі Федерального патентного суду функціонує від 35 до 45 суддів, які здійснюють свою професійну діяльність на постійній основі. Окрім згаданих суддів, до складу суду можуть входити судді, які здійснюють свою професійну діяльність за сумісництвом. За законом максимальна кількість суддів Федерального патентного суду не повинна перевищувати двох третин від складу постійних суддів суду.

Загальна кількість і склад Федерального патентного суду встановлюються рішенням Федеральних зборів. Федеральні збори також уповноважені обрати з постійних суддів президента та віцепрезидента Федерального патентного суду терміном до двох років із правом повторного переобрання [363].

Вчена І. Кісліцина у своїх наукових працях, присвячених передовому зарубіжному досвіду судового захисту інтелектуальних прав, стверджує, що найбільш класичним та зразковим є досвід функціонування Федерального патентного суду Швейцарії (останній налічує досвід діяльності більше ніж

десять років). Діяльність зазначеного судового органу врегульована на рівні спеціального Закону Швейцарії «Про Федеральний патентний суд», прийнятого у 2009 році [364].

Федеральний патентний суд Швейцарії, на думку авторки, має виключну юрисдикцію в спрах цивільного судочинства стосовно визнання патентів недійсними та інших спрах щодо порушення патентних прав. У цьому контексті необхідно зауважити, що до Федерального патентного суду можуть бути подані й інші позови (так звані позови, пов'язані з патентами, наприклад, щодо визнання недійсною угоди про ліцензування патенту чи товарного знака тощо). Науковиця зазначає, що згідно із законодавством Швейцарії рішення Федерального патентного суду може бути оскаржене у Федеральному патентному суді Конфедерації Швейцарії як вищій інстанції (апеляційне оскарження). І далі продовжує, що законодавець не встановив точної кількості суддів Федерального патентного суду, а лише зазначив, що Федеральний патентний суд складається «з двох постійних суддів та достатньої кількості непостійних суддів», а також відмітив, що більшість із непостійних суддів повинні мати спеціальну технічну освіту.

Також законодавець установив вимоги щодо несумісності суддів Федерального патентного суду Швейцарської Конфедерації, зокрема, судді цього суду не можуть бути членами Федеральних зборів, Федеральної ради або іншого Федерального суду, а також не мають права бути професійними представниками третіх осіб у суді, членами ради виконавчих директорів, наглядової ради, дорадчої ради або аудиторами господарських підприємств тощо [182, с. 130].

Потрібно зазначити про досвід такої країни ЄС, як Франція, що стала першою європейською країною, де здійснене передавання комерційних спорів до сфери державного правосуддя, й де сьогодні існує розгалужена система спеціалізованих судів для вирішення комерційних спорів – торгових судів.

Торгові суди у Франції відносять до загальної системи судочинства. Варто зауважити, що всі базові положення, які визначають порядок

функціонування торгових судів та діяльності суддів таких судів, установлені в цьому розділі Комерційного кодексу (зокрема, повноваження й компетенція суддів, мета діяльності суду та його завдання тощо).

Діяльність торгових судів поширюється на всю територію Франції, за винятком районів Мозель й Ельзас (оскільки саме в цих районах повноваження щодо розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності належать до комерційних палат судів загальної юрисдикції). Відповідно до положень статті L.721-1 Комерційного кодексу Франції торгові суди діють як суди першої інстанції, які передбачають у своєму складі трьох виборних суддів та одного секретаря. Суддів торгового суду також ще називають «консульський суддя» (*juge consulaire*), їх обирають відповідною системою серед кандидатів на посаду судді Торгового суду. Цікавим є той факт, що суддями Торгового суду Франції можуть бути не лише фахові юристи та правники, а й підприємці в галузі інтелектуального, торгового й патентного права. Обирають суддів за двоступеневим принципом: спочатку кожен підприємець обирає свого делегованого представника, а потім ці представники обирають більшістю голосів суддів. Суддів обирають за низкою критеріїв строком на чотири роки з випробувальним терміном два роки.

Судді не можуть займати посаду судді Торгового суду більше ніж чотири терміни поспіль. На відміну від суддів секретар торгового суду є державним службовцем, його призначає відповідний міністр юстиції після проходження попереднього конкурсного відбору [402].

Трибунал вищої інстанції Парижу (*Tribunal de Grande Instance*) – суд вищої інстанції у Франції, до компетенції якого віднесено вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності. Проте такі спори в якості першої інстанції має право розглядати також Паризький окружний суд [146, с. 384; 421].

У Франції справи щодо інтелектуальної власності розглядає суд вищої інстанції, проте в окремих випадках спори у сфері інтелектуальної власності можуть бути вирішені в спеціалізованих палатах при судах загальної юрисдикції в кожному окрузі, що цілком узгоджується з принципом територіальності.

Справи про незаконне присвоєння ноу-хау розглядають комерційні суди [41, с. 168; 47].

Тобто організація судів, що мають право розглядати спори у сфері права інтелектуальної власності, є дворівневою: Паризький окружний суд – як суд першої інстанції, та Трибунал вищої інстанції – як суд апеляційної та касаційної інстанцій.

Наступним прикладом успішного функціонування є Патентний суд у Великобританії, що розглядає спори у сфері інтелектуальної власності. Зазначимо, що як у Франції, так і у Великобританії існує два рівні судового розгляду справ у сфері інтелектуальної власності: Високий суд, частиною якого є Патентний суд, та Патентний суд графства. Основна відмінність між ними полягає в розмірі суми позову: якщо сума не перевищує £50,000, то справа належить розгляду судом графства, тому процедура щодо розгляду справи останнім є значно дешевшою. На відміну від колегіального розгляду Патентним судом Патентний суд графства розглядає справи у кількості одного судді, хоча у випадку необхідності дозволяється мати заступників судді [47; 86, с. 129].

Окремо необхідно відмітити особливості нормативно-правового регулювання охорони інтелектуальної власності у Великій Британії, де діє досить розгалужена система нормативних актів, а саме: Патентний закон 1977 р., Правила про патентні мита від 2007 р., Патентні правила від 2007 р. та низка інших нормативно-правових документів. Потрібно зазначити, що відповідно до законодавства про патент у Великобританії патент видається авторові на винахід, корисну модель та зразок, який є новітнім у відповідній галузі, має новаторський характер і може бути практично застосований у відповідній галузі.

Також законодавство про патент установлює предмет охорони інтелектуальної власності, критерії реєстрації винаходу, корисної моделі чи зразка, а також умови патентоспроможності (Закон «Про патенти» від 1977 р.) [374, с. 136–137].

Відповідно до вищеназваного закону винахід є новим, якщо він на момент реєстрації не є будь-якою частиною іншого винаходу, є новаторським для

кваліфікованої особи у відповідній галузі, а також зазначено, що винахід автора вважають придатним для відповідної галузі промисловості, якщо його можна практично застосувати в будь-якій галузі промисловості, зокрема, в сільському господарстві [383, с. 43].

У Великобританії спеціалізованим судом, що розглядає спори у сфері інтелектуальної власності, є Суд із питань інтелектуальної власності, який входить до складу ділових та майнових судів Вищого суду, розміщеного в Лондоні. До юрисдикції цього суду входять справи, пов'язані зі спорами щодо інтелектуальної власності, зокрема: патенти, авторські права, зареєстровані торговельні марки, зареєстровані конструкції та інші права інтелектуальної власності [250, с. 150; 426].

З розвитком відносин у сфері інтелектуальної власності та патентного права поступово змінюються й процеси судового та позасудового захисту патентовласників та інших суб'єктів права інтелектуальної власності. Так, у Великобританії змінено підхід до терміна «дизайн патентного права», введено нові правила маркування патентів, торгових марок, інших видів запатентованої продукції (зокрема, з нововведень: на запатентованій продукції повинна бути зображена вебадреса та всі необхідні складові патенту). Окрім зазначеного, патентна продукція повинна містити всі елементи процедури реєстрації: номер патенту, серію, вид, дату тощо. Обов'язково повинні міститися позначки «запатентовано», «патент». На думку законодавців, такі нововведення допоможуть попередити порушення патентних прав власників та отримати відшкодування моральних збитків від осіб-правопорушників [215, с. 312; 318, с. 141; 375, с. 231].

Щодо Патентного суду графства, то це суд, у якому суддя засідає одноосібно. Юрисдикція поширюється на всю територію Англії та Уельсу. Цікавим фактом є те, що відсутні обмеження на призначення суми з відшкодування збитків у цих судах. Унікальну спеціальну юрисдикцію має Патентний суд графства, оскільки лише цей суд має повноваження для розгляду справ про патенти й дизайн, а також такі категорії справ, які прямо або

опосередковано стосуються цих питань. Згодом таку унікальну юрисдикцію на рівні графства законодавці можуть поширити й на розгляд справ щодо товарних знаків. Під час розгляду такої справи, пов'язаної з інтелектуальною власністю, незалежно від її складності немає ніяких обмежень на юрисдикцію патентних судів графства. В основу створення подібних судів була закладена ідея про те, що суддя розробить більш просту й дешевшу судову процедуру в інтересах сторін [31; 193, с. 109]. Тобто питання щодо коштовності судових спорів у Великобританії також є досить хвилюючим. Та все ж судовий порядок вирішення спорів у сфері захисту прав інтелектуальної власності є досить ефективним, що сприяє довірі до правосуддя й ефективності вирішення спорів.

Таким чином, можна зробити висновок, що у Великобританії судді, які спеціалізуються на розгляді спорів у сфері інтелектуальної власності, є гарантією забезпечення належного захисту прав осіб у сфері прав інтелектуальної власності та патентного права. Особливі вимоги, що висуваються до суддів таких судів, зумовлені специфікою справ та складністю спорів, що підлягають юрисдикції цих судів.

Дещо інша ситуація в Сполучених Штатах Америки (далі – США). Законодавство США щодо захисту інтелектуальних прав має дієвий механізм подання цивільного позову щодо визнання порушення прав інтелектуальної власності, зокрема, порушень права на винахід, торговельну марку, інші об'єкти авторського права. Зазначені спори вирішують у порядку цивільного судочинства шляхом подання позовної заяви або так званої «письмової «скарги», в яких по суті викладають обставини, факти, за яких відбулося порушення інтелектуальних прав, та зазначають ймовірну сторону, яка скоїла правопорушення. Щодо судової практики США, більшість цивільних позовів стосується саме питань відшкодування збитків, завданих правопорушником (або колом осіб), арешту незаконно створених товарів або їх фізичного знищення, а також видачі судового наказу про припинення правопорушення. За результатами судового розгляду зазначених категорій справ сформувалася практика, за якої в ході судового розгляду саме на власника прав інтелектуальної власності (тобто

позивача) лягає тягар надання доказів, проте саме позивач має право вимагати застосування юридичних засобів захисту своїх прав [35].

На цей час одними з ефективних способів судового захисту прав інтелектуальної власності є заборона суду на здійснення будь-яких дій з об'єктами права інтелектуальної власності, заборона арешту та знищення вироблених товарів. Щодо кримінальної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, то справу порушує федеральний уряд або штат. Основною відмінністю щодо провадження в цивільній справі є тягар доказування. У кримінальній справі встановлюється умисел, а в цивільній справі визначення умислу не є вирішальним та обов'язковим. Тягар доказування в кримінальній справі лягає на прокурора. Так, відповідно до судової практики Верховного суду США в першій інстанції патентний спір розглядає федеральний суддя за участі присяжних. Цікавим фактом є те, що лише суддя має право тлумачити сутність винаходу, корисної моделі, в подальшому роз'яснювати її іншим учасникам судового розгляду і відповідно до цього дає можливість присяжним визначити, чи порушені права патентовласника, чи ні [24; 193, с. 109].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що зарубіжний досвід організації й діяльності спеціалізованих судів, які розглядають спори у сфері інтелектуальної власності та патентного права, свідчить про належний рівень насамперед нормативного закріплення важливих положень, що стосуються функціонування таких судових органів. В Україні ж відсутній титульний закон «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», який повинен закріпити ключові положення, що стосуються функціонування та подальшої роботи.

Таким чином, у зарубіжних країнах передумовою започаткування вищих спеціалізованих судів у сфері інтелектуальної власності є наявність низки суперечностей між приватним сектором (підприємцями у сфері інтелектуальної власності й господарювання), між бізнесом та окремими державними підприємствами з питань інтелектуальної власності. Організаційна побудова функціонування патентних судів (судів у сфері інтелектуальної власності)

передбачає три (іноді два) рівні судів, де кожен суддя здійснює правосуддя відповідно до своєї спеціалізації, а тому повинен мати як юридичну, так і технічну освіту.

Дослідження успішного зарубіжного досвіду організації та діяльності судів із питань інтелектуальної власності повинне в подальшому стати одним із пріоритетних наукових пошуків, особливо в умовах наближення України до ЄС з метою недопущення помилок під час запуску роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні.

Таким чином, можемо констатувати, що успішний зарубіжний досвід організації та діяльності судів із питань інтелектуальної власності дає українському законотворцю можливість імплементації окремих позитивних положень щодо особливостей функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, сутності його повноважень, особливостей апеляційного оскарження відповідно до стандартів відправлення правосуддя в ЄС. Саме імплементація європейських стандартів захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, прав винахідників, творців тощо забезпечить поступове нарощування українського бізнес-потенціалу та буде сприяти розвитку сфери інтелектуальної власності загалом в Україні.

3.2. Напрямки вдосконалення національного законодавства, що регламентує діяльність ІР-суду

Сучасне спеціалізоване судочинство є одним із нелегких шляхів розбудови демократичної судової системи не лише в Україні, а й в усьому світі. Питання спеціалізованого судочинства, створення та ефективного функціонування вищих спеціалізованих судів не задає правових трендів у різних країнах світу. Воно характерне для тих держав, у яких запроваджена спеціалізація судів за галузевою ознакою (або так звана зовнішня спеціалізація) та де водночас запроваджена ієрархічна система спеціалізованих судів, у яких наявна та діє підсистема

відповідних вищих спеціалізованих судових органів [257, с. 64]. Україна в контексті утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності пішла шляхом утворення нового окремого спеціалізованого суду, однак через низку різних за своєю природою помилок та неузгодженостей не змогла до кінця завершити процес запровадження судового захисту прав інтелектуальної власності. І, як наслідок, сьогодні ще й в умовах війни маємо справжню кризу щодо цього питання [182, с. 149].

Розвиток суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності сьогодні є досить динамічним, а тому досить часто настають питання, що потребують свого вирішення в юрисдикційному порядку. Так, зокрема, серед актуальних питань у сфері судового захисту інтелектуальної власності, що потребують свого практичного й наукового опрацювання, такі:

- 1) нестабільність умов для винахідницької та раціоналізаторської діяльності;
- 2) недорозвиненість елементів, що забезпечують комерціалізацію й захист запатентованих досягнень;
- 3) використання неліцензійного програмного забезпечення, фальсифікованих і контрафактних товарів;
- 4) високий рівень інтернет-піратства;
- 5) неефективна та непрозора система збирання роялті;
- 6) недієва й нерозвинена система саме судового захисту об'єктів права інтелектуальної власності.

Вирішення окреслених нагальних питань допоможе значно підвищити рівень довіри до судових органів, а отже, до держави загалом та допоможе залучити економічні й фінансові інвестиції для власників об'єктів права інтелектуальної власності [182, с. 137; 429].

Відповідно з метою усунення зазначених недоліків правового регулювання сфери інтелектуальної власності та вдосконалення діяльності ІР-суду в Україні необхідно запозичити успішний зарубіжний досвід організації й функціонування ІР-суду. Тому ми пропонуємо два напрямки вдосконалення сфери

інтелектуальної власності в Україні: перший – це вдосконалення чинних нормативно-правових актів, що регулюють питання державної політики у сфері інтелектуальної власності, другий – шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ІР-суду.

Що стосується першого напрямку вдосконалення національного нормативно-правового регулювання з питань державної політики у сфері інтелектуальної власності, зауважимо, що в сучасних умовах ринкових відносин нормативне регулювання творчої діяльності людини та взагалі інтелектуального права зумовлює зміну меж правового впливу на досліджувану сферу. Вся сутність нормативно-правового регулювання охоплює створення таких гарантій ефективного функціонування інтелектуальної власності, що зможуть забезпечити сталий розвиток відносин у сфері інтелектуальної власності, прав суб'єктів інтелектуальної власності та реалізацію різних форм науково-технічної творчості й наукової діяльності загалом. Тому сучасне національне законодавство у зазначеній галузі повинне бути мобільним, гнучким та системним. Відповідно це передбачає узгодженість норм законодавства та врегульованість усіх видів правовідносин, що виникають у процесі реалізації інтелектуальної творчості. Однак повноту законодавства не потрібно тлумачити як значну кількість нормативних актів, необхідні насамперед уніфікація норм права, інтеграція та системність [44, с. 240].

Також до основних напрямків удосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності ми пропонуємо відносити :

- покращання захисту прав інтелектуальної власності за кордоном серед вітчизняних виробників та утримувачів патентів;
- підтримку на державному рівні винахідників, молодих науковців, інженерів для подальшого мотивування їх діяльності;
- інноваційний розвиток технологій компаній середнього та малого бізнесу;

- підвищення культури суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності, що сприятиме оптимізації наукової та науково-технічної, творчої діяльності;
- розроблення технологій промислової конвергенції;
- чітке підпорядкування та делегування повноважень між суб'єктами реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності;
- підтримку вітчизняних компаній у вирішенні міжнародних конфліктів, пов'язаних із правами інтелектуальної власності, тощо.

Що стосується іншого напрямку вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ІР-суду, необхідно зазначити таке.

Враховуючи успішний зарубіжний досвід організації та функціонування аналогічних ІР-суду судів, варто звернути увагу на реалізацію такої функції суду в Китаї, як просвітницька. Зокрема, імплементація зазначеної функції до функцій ІР-суду та її законодавче закріплення передбачають що, суд повинен кожного кварталу здійснювати інформаційні просвітницькі заходи щодо інформування населення з актуальних питань у сфері інтелектуальної власності. Так, зазначені заходи припускають, зокрема: всенародне обговорення відповідних законодавчих актів; закріплення за державними органами з охорони та захисту інтелектуальної власності функцій інформування у різних формах населення країни щодо цієї галузі; ухвалення різноманітних програм із питань інтелектуальної власності; проведення на центральному та місцевому рівнях різних заходів щодо популяризації досягнень у сфері інтелектуальної власності; інформування про сучасні способи захисту прав інтелектуальної власності та актуальну судову практику; видання спеціальної літератури з питань інтелектуальної власності та ін.

Також цікавим та прийнятним є досвід Китаю щодо надання судді відповідного рангу. На нашу думку такий підхід надає суддям особливого статусу і в той самий час закріплює відповідні обов'язки. Ранги суддів визначають з огляду на посади, реальну працездатність, ділову репутацію, професійну компетентність, досягнення в суддівській роботі та трудовий стаж.

Держава окремо встановлює ранги суддів, критерії їх оцінювання та просування по службі.

Наголошуючи на особливостях вимог, які висувають до кандидатів на посаду судді, зазначимо, що аналогічно до досвіду Німеччини, на нашу думку, суддя ІР-суду повинен мати вищу юридичну та за пріоритетом — технічну освіту, оскільки це є показником його професійної підготовки й майстерності.

На прикладі функціонування Патентного суду у Франції ми пропонуємо розгляд справ у сфері інтелектуальної власності суддею одноособово, а у випадку складності спору – колегією з трьох суддів. Відповідно необхідно розробити та ухвалити положення, яке б регулювало порядок визначення складності спору з права інтелектуальної власності.

У цьому контексті також варто навести позицію Центру вивчення комерційного права Університету Квін Мері в місті Лондоні, де для вдосконалення та належної діяльності ІР-суду в Україні необхідно встановити єдині критерії відбору для всіх кандидатів на посаду судді з права інтелектуальної власності, які б передбачали наявність істотних знань та досвіду в галузі права інтелектуальної власності, та ухвалити рішення щодо надання третини посад суддів із права інтелектуальної власності кандидатам у судді з відповідною технічно-науковою освітою [267].

Також потребує узгодження порядок відбору суддів до Апеляційної палати. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» установлює одні й ті самі критерії щодо відбору суддів ІР-суду першої та апеляційної інстанцій. Зокрема, Закон передбачає, що Апеляційна палата ІР-суду буде складатися із суддів, які обиратимуться до ІР-суду відповідно до тієї самої процедури відбору й за тими самими кваліфікаційними критеріями, що застосовуватимуться до суддів першої інстанції. Водночас стаття 28 Закону встановлює жорсткіші критерії відбору суддів апеляційних судів, ніж для суддів судів першої інстанції стосовно всіх інших судів, окрім ІР-суду. Вищі критерії відбору щодо вимог до досвіду роботи суддів апеляційних судів пов'язані з тим, що на них покладено складніші завдання, а саме перегляд спору та оцінювання висновків, зроблених суддями

першої інстанції. Однак, як було зазначено, поточні критерії відбору суддів апеляційної інстанції IP-суду є ідентичними до критеріїв відбору суддів першої інстанції, тобто до вимог, встановлених для тих кандидатів, які раніше не працювали судьями взагалі й, таким чином, здійснюватимуть цю діяльність уперше. Наявність різних критеріїв відбору суддів Апеляційної палати IP-суду та суддів інших апеляційних судів викликає сумніви щодо узгодженості положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та насамперед можливості досягнення однієї з цілей створення IP-суду — створення узгодженої високоякісної судової практики щодо охорони й захисту прав власників та об'єктів прав інтелектуальної власності [267].

Варто підтримати позицію І. В. Капліної, що створення нового судового органу потребує не лише значної фінансової підтримки з боку держави, а й технічного, кадрового забезпечення, що на сьогодні є ключовим для нашої держави, оскільки професійні кадри – це ядро судової системи й відповідно від них залежить ефективність судового розгляду та ухвалення справедливого рішення. Крім зазначеного забезпечення та врахування нагальних потреб для діяльності суду, важливим напрямком є інвестиції у фахову підготовку суддів, тобто мова йде про центри підвищення кваліфікації суддів з інтелектуальної власності, започаткування відповідних підготовчих навчальних програм. Фахова підготовка є особливо важливою, оскільки сфера інтелектуальної власності характеризується досить швидким розвитком, появою нових ноу хау, технічних можливостей різних об'єктів тощо, що в кінцевому підсумку й призводить до появи нових спорів та правопорушень. З огляду на це суддям необхідно мати високий професійний рівень, юридичну й технічну підготовку, вузькі спеціальні знання задля створення необхідної виваженої юридичної позиції. Саме тому слушним є запровадження спеціальних курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки суддів, оскільки сьогодні судді не мають відповідного практичного досвіду щодо вирішення спорів вузького спрямування інтелектуальної власності [136, с. 237; 182, с. 159].

Враховуючи вищенаведене, пропонуємо змінити критерії відбору суддів із права інтелектуальної власності апеляційної інстанції на жорсткіші вимоги відповідно до загальних критеріїв відбору, встановлених для суддів апеляційних судів, із метою узгодження їх із положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

У цьому контексті підтримуємо позицію О. М. Дроздова, який пропонує уточнити статус Апеляційної палати ІР-суду, подбати про забезпечення додержання принципів незалежності та неупередженості в діяльності Апеляційної палати (що може бути забезпечено шляхом виділення окремої будівлі, передбачення належного фінансового забезпечення тощо). Саме такий підхід передбачено в законопроекті № 6487, яким пропонується, що Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності не може розміщуватися в будівлі, у якій ВСПШВ здійснює правосуддя як суд першої інстанції (ст. 9 проекту закону «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності») [103, с. 49].

Для покращання доступу до правосуддя пропонуємо надання можливості проведення судових засідань не лише в м. Києві, а й в інших містах, наприклад, шляхом створення регіональних підрозділів ІР-суду в таких містах України, як Одеса, Львів, Дніпро та Харків. Роль регіонального підрозділу ІР-суду може бути або адміністративною, тобто управління судовими справами, або також передбачати можливість проведення судових засідань за певних обставин. Таку позицію цілком підтримують в ЄС, де наголошують, що «для покращання доступу до правосуддя ми рекомендуємо надання можливості проведення судових засідань в інших містах. необхідно покласти обов'язок на ІР-суд проводити судові засідання в режимі відеоконференції, якщо сторона представила для цього достатнє обґрунтування [267].

Ми підтримуємо позицію автора С. С. Колоса, що створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, безумовно, є необхідним, однак залишаються відкритими питання щодо початку роботи Суду та відсутності чіткої юрисдикції й вузької спеціалізації. Однак з огляду на надмірну завантаженість судів в Україні виведення суперечок з інтелектуальної власності в окремий розгляд

сьогодні є дуже актуальним, тож є сподівання, що спеціалізований суд дасть можливість підвищити якість розгляду справ, напрацювати єдину судову практику без відмінностей для цивільного й господарського процесів, а також значно скоротити час розгляду справ [160, с. 76].

Тобто з метою вдосконалення функціонування ІР-суду та діяльності суддів зазначеного судового органу необхідно:

– розробити та ухвалити титульний Закон України «Про Вищий суд із питань інтелектуальної власності», який, на нашу думку, повинен містити такі важливі розділи, як:

1) «Загальні положення», в якому визначити статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його місцезнаходження, об'єкти управління, правову основу діяльності, мету та завдання діяльності суду;

2) «Організація діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити компетенцію й повноваження суду, склад суду, порядок обрання голови суду та його заступників, їх повноваження й цілі діяльності, повноваження голови Апеляційної палати суду та порядок його обрання;

3) «Порядок зайняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності», що повинен містити такі положення, як спеціальні вимоги до кандидата на посаду судді суду, порядок проведення конкурсу та його особливості, порядок відбору й особливості діяльності громадської ради, міжнародних експертів, їх повноваження та особливості діяльності;

4) «Особливості статусу суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити основні й додаткові гарантії діяльності суддів, гарантії безпеки суддів та членів їх сімей, питання здійснення моніторингу за діяльністю суддів із метою визначення їх доброчесності, питання підвищення рівня професійної майстерності та підготовки, забезпечення житлових умов, соціальне й пенсійне забезпечення;

5) «Особливості забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити фінансове та матеріально-технічне забезпечення, організаційне забезпечення роботи суду й суддів тощо;

– визначити на рівні законодавства такий перелік принципів діяльності ІР-суду: законності, верховенства права, спеціалізації, інстанційності, доступності до правосуддя, розумності строків судового розгляду, державної мови, незалежності, розгляду справи повноважним судом, кваліфікації суддів та їх професійної таємниці, принцип безперервності роботи суду;

– змінити критерії відбору суддів із права інтелектуальної власності апеляційної інстанції на жорсткіші вимоги відповідно до загальних критеріїв відбору, встановлених для суддів апеляційних судів, із метою приведення їх у відповідність до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»;

– передбачити створення регіональних підрозділів ІР-суду в таких містах України, як Одеса, Львів, Дніпро та Харків;

– узгодити порядок відбору суддів до Апеляційної палати з іншими нормативно-правовими актами;

– передбачити повноваження ІР-суду щодо здійснення інформаційних просвітницьких заходів стосовно інформування населення з актуальних питань у сфері інтелектуальної власності на прикладі Трибуналу з питань інтелектуальної власності у КНР тощо.

Насамкінець зазначимо, що від успішного та дієвого функціонування ІР-суду в Україні будуть залежати ступінь довіри населення та учасників відносин інтелектуальної власності до суду як гаранта захисту прав інтелектуальної власності, ступінь іноземного залучення інвестицій до національного бізнесу, а також практика й стандарти захисту прав і законних інтересів у сфері інтелектуальної власності.

Висновки до розділу 3

Визначено особливості організації та функціонування спеціалізованих судів, що розглядають спори у сфері інтелектуальної власності таких держав, як Китай, Німеччина, Південна Корея, Швейцарія, Франція, Великобританія й США.

Установлено, що в КНР суд із питань інтелектуальної власності діє не як самостійний орган спеціальної юрисдикції, а лише наділений відповідною спеціалізацією з розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності. Спеціалізований суд із питань інтелектуальної власності наділений правовим статусом, аналогічним іншим спеціалізованим судам, проте судді зазначеного суду наділені більш широкими повноваженнями та мають більш широкі гарантії своєї професійної діяльності.

Доведено, що в Німеччині та Великобританії судді Патентного суду наділені виключними широкими повноваженнями щодо розгляду справ у сфері патентного та авторського прав. Законодавство зазначених держав установлює широкі гарантії діяльності суддів Патентного суду, зокрема, щодо їх соціального й професійного забезпечення. Наголошено, що зарубіжний досвід організації та діяльності спеціалізованих судів, які розглядають спори у сфері інтелектуальної власності та патентного права, свідчить про належний рівень насамперед нормативного закріплення важливих положень, що стосуються функціонування таких судових органів. В Україні ж немає титульного закону «Про Вищий суд із питань інтелектуальної власності», який повинен закріпити ключові положення, що стосуються початку його функціонування та подальшої роботи.

Таким чином, у зарубіжних країнах передумовою започаткування вищих спеціалізованих судів у сфері інтелектуальної власності є наявність низки суперечностей між приватним сектором (підприємцями у сфері інтелектуальної власності й господарювання), між бізнесом та окремими державними підприємствами з питань інтелектуальної власності. Організаційна побудова функціонування патентних судів (судів у сфері інтелектуальної власності) передбачає три (іноді два) рівні судів, де кожен суддя здійснює правосуддя

відповідно до своєї спеціалізації, а тому повинен мати як юридичну, так і технічну освіту.

Дослідження успішного зарубіжного досвіду організації та діяльності судів із питань інтелектуальної власності повинне в подальшому стати одним із пріоритетних наукових напрямків, особливо в умовах наближення України до ЄС, з метою недопущення помилок під час запуску роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні.

Запропоновано до основних напрямків удосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності відносити такі: покращання захисту прав інтелектуальної власності за кордоном; підтримку на державному рівні прав авторів творів, результатів діяльності, науковців, інженерів, винаходів промислового комплексу (що є особливо актуальним під час війни); інноваційний розвиток технологій компаній середнього та малого бізнесу; підвищення культури суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності, що сприятиме оптимізації наукової та науково-технічної, творчої діяльності; розроблення технологій промислової конвергенції; чітке підпорядкування та делегування повноважень між суб'єктами реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності; підтримку вітчизняних компаній у вирішенні міжнародних конфліктів, пов'язаних із правами інтелектуальної власності, тощо.

Запропоновано змінити критерії відбору суддів із права інтелектуальної власності апеляційної інстанції на жорсткіші вимоги відповідно до загальних критеріїв відбору, встановлених для суддів апеляційних судів, з метою приведення їх у відповідність до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Запропоновано для покращання доступу до правосуддя дати можливість проводити судові засідання не лише у м. Києві, а й в інших містах, наприклад, шляхом створення регіональних підрозділів ІР-суду в таких містах України, як Одеса, Львів, Дніпро та Харків. Роль регіонального підрозділу ІР-суду може бути або адміністративною, тобто управління судовими справами, або також передбачати можливість проведення судових засідань за певних обставин.

Основні наукові результати опубліковані автором у працях [436, 437].

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснене теоретичне узагальнення та запропоноване нове вирішення поставлених завдань щодо вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1. Окреслено, що адміністративно-правове регулювання державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні складають: Конституція України, закони України, Господарський та Господарський процесуальний кодекси України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, акти Президента України, відомчі нормативно-правові акти та листи Вищого господарського суду України.

Наголошено, що державна політика у сфері інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правового регулювання являє собою організаційно-розпорядчу, організаційно-виконавчу, охоронну спеціалізовану діяльність відповідних суб'єктів щодо формування та реалізації різних напрямків державної політики у сфері інтелектуальної власності з метою охорони й захисту прав учасників інтелектуальної власності.

2. До суб'єктів, покликаних формувати та реалізовувати державну політику у сфері інтелектуальної власності, запропоновано відносити: Верховну Раду України, Міністерство економіки, Державне підприємство «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій», Державну патентну бібліотеку, Раду з питань інтелектуальної власності.

Встановлено, що до суб'єктів, які реалізують державну систему правової охорони у сфері інтелектуальної власності, необхідно відносити: Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності, Міністерство економіки, ДП «УІПВ» (Укрпатент), Державну організацію «Українське агентство з авторських та суміжних прав», ІР-суд, Антимонопольний комітет України.

Доведено, що IP-суд як основний суб'єкт реалізації державної охорони у сфері інтелектуальної власності являє собою орган, уповноважений здійснювати правосуддя у сфері інтелектуальної власності та вирішувати завдання, визначені законом.

3. Запропоновано ухвалення титульного Закону України «Про Вищий суд із питань інтелектуальної власності», який повинен містити такі важливі розділи, як:

1) «Загальні положення», в якому визначити статус Вищого суду із питань інтелектуальної власності, його місцезнаходження, об'єкти управління, правову основу діяльності, мету та завдання діяльності суду;

2) «Організація діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити компетенцію й повноваження суду, склад суду, порядок обрання голови суду та його заступників, їх повноваження й цілі діяльності, повноваження голови Апеляційної палати суду та порядок його обрання;

3) «Порядок зайняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності», що повинен містити такі положення, як спеціальні вимоги до кандидата на посаду судді суду, порядок проведення конкурсу та його особливості, порядок відбору й особливості діяльності громадської ради, міжнародних експертів, їх повноваження та особливості діяльності;

4) «Особливості статусу суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити: основні та додаткові гарантії діяльності суддів, гарантії безпеки суддів та членів їх сімей, питання здійснення моніторингу за діяльністю суддів з метою визначення їх добросовісності, питання підвищення рівня професійної майстерності та підготовки, забезпечення житлових умов, соціальне та пенсійне забезпечення;

5) «Особливості забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності», в якому передбачити фінансове та матеріально-технічне забезпечення, організаційне забезпечення роботи суду й суддів тощо.

Установлено, що механізм адміністративно-правового регулювання професійної діяльності ІР-суду в Україні передбачає законотворчу діяльність (розроблення й ухвалення нормативно-правових актів) щодо регулювання діяльності ІР-суду, його адміністративно-правового статусу, правової основи діяльності, мети та завдань, повноважень, компетенції тощо.

Наголошено, що встановлення на законодавчому рівні особливостей діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є ключовим щодо ефективності діяльності суддів зазначеного судового органу та стосовно забезпечення економічної складової національної безпеки України, а тому, діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності повинна бути визначена відповідно до міжнародних нормативно-правових актів та практики ЄСПЛ.

4. Доведено, що мета створення та діяльності ІР-суду в Україні полягає в підвищенні рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення й зростанні довіри до суду для створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери.

Встановлено під «принципами діяльності ІР-суду в Україні» розуміти сукупність керівних (основоположних) ідей, засад діяльності та функціонування ІР-суду в Україні, що забезпечують належне відправлення правосуддя, дотримання прав та основоположних свобод учасників відносин у сфері інтелектуальної власності під час судового розгляду й забезпечення права на справедливий суд.

Запропоновано до переліку принципів діяльності ІР-суду в Україні відносити такі:

1) до загальноправових: принцип верховенства права, додержання прав та основоположних свобод людини і громадянина, законності, відкритості й гласності судового розгляду, політичної чи іншої неупередженості та принцип розумних строків;

2) до спеціальних: принцип незалежності судових органів, принцип свободи слова та асоціацій, принцип кваліфікації, принцип професійної таємниці та принцип безперебійності роботи суду.

Визначено класифікувати принципи діяльності ІР-суду на такі види:

1) міжнародні, до яких ми віднесли: незалежності судових органів, свободи слова та асоціацій, кваліфікації, підбору та підготовки, професійної таємниці, незалежності й відповідальності;

2) загальнодержавні (або національні): незалежність суддів, право на справедливий суд, право на повноважний суд, рівність перед законом і судом, професійна правнича допомога під час реалізації права на справедливий суд, гласність та відкритість судового процесу, обов'язковість судових рішень, безперебійність роботи суду.

5. Запропоновано класифікувати завдання ІР-суду на загальні та спеціальні. До спеціальних завдань ІР-суду пропонуємо відносити такі:

1) здійснення правосуддя у сфері інтелектуальної власності відповідно до вимог чинного законодавства України та правил судочинства з метою підвищення рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення й зростання довіри до суду для створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери;

2) охорону й захист у спорах щодо прав на корисну модель, винахід, промисловий зразок, комерційне найменування торговельну марку та інших прав інтелектуальної власності, зокрема, щодо права попереднього користування;

3) здійснення правосуддя в спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення свідоцтв, патентів, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

4) охорону й захист у спорах щодо прав автора та суміжних прав, зокрема, спорах щодо колективного управління майновими правами автора й суміжними правами;

5) забезпечення рівного доступу до правосуддя у сфері інтелектуальної власності та деякі інші.

Обґрунтовано, що до функцій ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності необхідно відносити такі:

- інформаційну;
- інформаційно-методичне забезпечення;
- профілактичну (превентивну);
- соціальну;
- контрольну;
- економічну;
- узагальнення судової практики;
- охоронну;
- просвітницьку.

6. Охарактеризовано, що юрисдикцію ІР-суду можна визначити як сукупність повноважень ІР-суду вирішувати окремі категорії правових спорів та справ у сфері інтелектуальної власності.

Визначено, що основу юрисдикції ІР-суду в Україні складають принципи територіальності, спеціалізації та інстанційності, які є ключовим для успішного старту його функціонування.

Запропоновано визначати такі повноваження ІР-суду:

— здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах щодо правопорушень у сфері інтелектуальної власності, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках і порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за додержанням прав, свобод та інтересів осіб у таких провадженнях;

— здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у

порядку цивільного й господарського судочинства; аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику в провадженнях сфери інтелектуальної власності, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, спеціальних вимог до суддів цього суду й гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті.

7. Під юридичними гарантіями діяльності ІР-суду в Україні ми пропонуємо розуміти передбачені нормативно-правовими актами умови забезпечення діяльності суддів під час реалізації ними своїх повноважень та в позаробочий час із метою недопущення втручання в їх професійну діяльність та особисте життя.

Запропоновано до переліку юридичних гарантій відносити такі: соціальні, професійні, матеріально-технічні та організаційні.

Зроблено висновок, що чинне законодавство України, яке регулює діяльність ІР-суду, хоча й має позитивні зрушення з урахуванням своїх численних змін, на жаль, містить низку недоліків і законодавчих прогалин. Останні ж стосуються визначення системи юридичних гарантій, які, з одного боку, повинні бути гарантом додержання законності ІР-судом, а з іншого – забезпечувати ефективність його діяльності. Водночас для Вищого антикорупційного суду на сьогодні сформована стійка система правових гарантій, покликаних стати на захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, відповідно аналогічне повинне бути сформоване й для Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

8. Визначено особливості організації й функціонування спеціалізованих судів, що розглядають спори у сфері інтелектуальної власності таких держав, як Китай, Німеччина, Південна Корея, Швейцарія, Франція, Великобританія та США.

Встановлено, що КНР суд із питань інтелектуальної власності діє не як самостійний орган спеціальної юрисдикції, а лише наділений відповідною

спеціалізацією із розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності. Спеціалізований суд із питань інтелектуальної власності наділений правовим статусом, аналогічним іншим спеціалізованим судам, проте судді зазначеного суду наділені більшими повноваженнями та мають більш широкі гарантії своєї професійної діяльності.

Доведено, що в Німеччині та Великобританії судді Патентного суду наділені виключними широкими повноваженнями щодо розгляду справ у сфері патентного та авторського прав.

Законодавство зазначених держав установлює широкі гарантії діяльності суддів Патентного суду, зокрема, щодо їх соціального та професійного забезпечення.

Наголошено, що зарубіжний досвід організації та діяльності спеціалізованих судів, які розглядають спори у сфері інтелектуальної власності та патентного права, свідчить про належний рівень насамперед нормативного закріплення важливих положень, що стосуються функціонування таких судових органів.

В Україні ж відсутній титульний закон «Про Вищий суд із питань інтелектуальної власності», який повинен закріпити ключові положення, що стосуються початку його функціонування та подальшої роботи.

Таким чином, у зарубіжних країнах передумовою започаткування вищих спеціалізованих судів у сфері інтелектуальної власності є наявність низки суперечностей між приватним сектором (підприємцями у сфері інтелектуальної власності й господарювання), між бізнесом та окремими державними підприємствами з питань інтелектуальної власності.

Організаційна побудова функціонування патентних судів (судів у сфері інтелектуальної власності) передбачає три (іноді два) рівні судів, де кожен суддя здійснює правосуддя відповідно до своєї спеціалізації, а тому повинен мати як юридичну, так і технічну освіту.

Дослідження успішного зарубіжного досвіду організації та діяльності судів із питань інтелектуальної власності повинне в подальшому стати одним із

пріоритетних наукових пошуків, особливо в умовах наближення України до ЄС з метою недопущення помилок під час запуску роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні.

9. Запропоновано до основних напрямків удосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності відносити такі: покращання захисту прав інтелектуальної власності за кордоном; підтримку на державному рівні прав авторів творів, результатів діяльності, науковців, інженерів, винаходів промислового комплексу (що є особливо актуальним під час війни); інноваційний розвиток технологій компаній середнього та малого бізнесу; підвищення культури суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності, що сприятиме оптимізації наукової та науково-технічної, творчої діяльності; розроблення технологій промислової конвергенції; чітке підпорядкування та делегування повноважень між суб'єктами реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності; підтримку вітчизняних компаній у вирішенні міжнародних конфліктів, пов'язаних із правами інтелектуальної власності, тощо.

Запропоновано змінити критерії відбору суддів із права інтелектуальної власності апеляційної інстанції на жорсткіші вимоги відповідно до загальних критеріїв відбору, встановлених для суддів апеляційних судів, для приведення їх у відповідність до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Запропоновано для покращання доступу до правосуддя дати можливість проводити судові засідання не лише у м. Києві, а й в інших містах, наприклад, шляхом створення регіональних підрозділів ІР-суду в таких містах України, як Одеса, Львів, Дніпро та Харків. Роль регіонального підрозділу ІР-суду може бути або адміністративною, тобто управління судовими справами, або також передбачати можливість проведення судових засідань за певних обставин..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеєнко Є. В. Система юридичних гарантій забезпечення діяльності судів. *Форум права*. 2014. № 2. С. 6–11.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : у 2 т. Т. 1 : Загальна частина. Київ : Юрид. думка, 2007. 592 с.
3. Адміністративне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів юрид. спец. / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. Н. Гаращук и др.] ; под ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2003. 576 с.
4. Адміністративне право України : навч. посіб. : у 2 т. Т. 1 : Загальне адміністративне право / за заг. ред. В. В. Галуцька. Херсон : ХМД, 2011. 320 с.
5. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дяченко та ін.] ; за заг. ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
6. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломoeць. Київ : Істина, 2008. 500 с.
7. Адміністративне право України : підручник : у 2 т. Т. 1 : Загальне адміністративне право. Академічний курс / В. В. Галуцько та ін. Херсон : ХМД, 2013. 396 с.
8. Адміністративне право України : підручник для юрид. вузів і ф-тів / за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2001. 528 с.
9. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. для студентів юрид. спец. ВНЗ : у 2 т. Т. 1. Загальна частина / В. Б. Авер'янов (голова редкол.), Ю. П. Битяк, В. В. Зуй та ін.. Київ : Юрид. думка, 2004. 583 с.
10. Адміністративне право України. Академічний курс : у 2 т. підручник. Т. 1 (2): Загальна частина. / голова ред. кол. В. Б. Авер'янов (голова редкол.). Київ : Юрид. думка, 2004. 584 с.
11. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

12. Адміністративне право. Альбом схем : навч. посіб. / Ю. П. Битяк та ін. Харків : Право, 2017. 160 с.
13. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина / за ред. І. О. Ієрусалімова, І. О. Ієрусалімової, П. М. Павлика, Ж. В. Удовенко. Київ : Знання, 2007. 223 с.
14. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 336 с.
15. Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. Інтелектуальна власність : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / за заг. ред. О. В. Нестерцової-Собакарь. Дніпро : ДДУВС, 2017. 140 с.
16. Акуліч А. В. Особливості правового статусу працівника прокуратури як суб'єкта трудового права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Луганськ, 2010. 22 с.
17. Андрійів В. М. Юридичні гарантії захисту трудових прав. *Форум права*. 2011. № 4. С. 15–20.
18. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=626> (дата звернення: 10.06.2023).
19. Андрощук Г. А. Защита интеллектуальной собственности в Германии: экономико-правовой аспект. *Наука та інновації*. 2010. № 3, т. 6. С. 66–83.
20. Андрощук Г. А. Федеральний патентний суд Німеччини як орган патентної юрисдикції. *Інтелектуальна власність*. 2008. № 4. С. 38–44.
21. Антикризове управління підприємством (3.2. Загальне поняття системи і її види). *Бібліотека економіста*, 2005 URL: <https://library.if.ua/book/60/4207.html> (дата звернення: 10.07.2023).
22. Антипова І. Л. Адміністративно-правовий статус Вищих спеціалізованих судів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 245 с.
23. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська та ін. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.

24. Баженов М. І. Роздуми про доцільність створення в Україні спеціалізованих судів у сфері захисту прав інтелектуальної власності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 6-1, т. 1. С. 122–126.
25. Бангалорські принципи поведінки суддів : схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН від 27.07.2006 р. № 995_j67 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67 (дата звернення: 10.05.2023).
26. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 780 с.
27. Бандурка О. М., Бурдін М. Ю., Головка О. М. та ін. Теорія держави та права України : підруч. для курсантів та студентів вищ. навч. закл. Харків : Майдан, 2018. 436 с.
28. Баулін О. В. Поняття юрисдикції і новий Кримінальний процесуальний кодекс України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 9–13.
29. Бездратий Ю. В. Правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності: перспективи розвитку. URL: <https://zenodo.org/record/3890620>
30. Беззуб І. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності: оцінки експертів // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=596:intelektualna-vlasnist&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 01.07.2023).
31. Беззуб І. Спеціалізований суд із розгляду справ у сфері інтелектуальної власності: зарубіжний досвід та українські перспективи // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: <http://www.nbuviar.gov.ua/index.php> (дата звернення: 08.03.2023).
32. Бережна Є. В. Правовий статус адвоката як учасника адміністративного процесу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2021. 218 с.

33. Береза В. В. Принципи діяльності Департаменту Кіберполіції Національної поліції України: теоретико-правові аспекти. *Форум права*. 2017. № 5. С. 44–48.
34. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 31.05.1995 № 995_051 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 11.07.2023).
35. Беляєва К. Захист прав інтелектуальної власності в США // Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/zahist-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-v-ssha.html> (дата звернення: 08.03.2023).
36. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів. Тлумачення, словотворення та слововживання : близько 35 000 слів і словосполучень / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2005. 623 с.
37. Битяк Ю. П., Воронова Л. К., Гетьман А. П. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2008. 728 с.
38. Білецька А. М. Запровадження в Україні судової спеціалізації з питань інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. 2018. № 1, ч. 2. С. 3–8.
39. Білобров Т. В. Адміністративно-правовий статус Департаменту кіберполіції Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 209 с.
40. Білозьоров Є. В., Власенко В. П., Горова О. Б., Завальний А. М., Заяць Н. В. та ін. Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 329 с.
41. Блажівська О. Аналіз судових систем інтелектуальної власності Франції, США, Німеччини та України, перспективи створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Право України*. 2016. № 11. С. 167–174.

42. Богачова Л. Л. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в європейському та національному праві. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. Вип. 22. С. 56–70.
43. Бойчук Р. П. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності: проблеми формування. *Право і інновації*. 2019. № 4 (28). С. 21–26.
44. Бошицький Ю. Л. Деякі організаційно-правові аспекти удосконалення правової охорони інтелектуальної власності в сучасній Україні. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 239–247.
45. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадянина України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 213 с.
46. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
47. Вакарєва К. О. Досвід зарубіжних країн щодо особливостей функціонування спеціалізованих судових органів щодо захисту інтелектуальної власності в контексті створення вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні // Інтернет-конференція. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2886/> (дата звернення: 02.02.2023).
48. Валецький О. Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження : монографія. Київ : НІСД, 2001. 242 с.
49. Васильєв О. В. Інтелектуальна власність: визначення, структура та роль у сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 6. С. 53–57.
50. Вашук Н. Ф. Адміністративно-правове регулювання у сфері легкої промисловості України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 236 с.
51. Ведерніков Ю. А., Грекул В. С. Теорія держави та права : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. 224 с.

52. Вікулова А. О. Концептуальні засади управління інтелектуальною власністю у системі трансферу технологій: досвід Південної Кореї. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 11-1. С. 49–53.
53. Воднік В. Д., Петрик П. Т. та ін. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни та В. П. Ємельянова. Харків : Право, 2006. 292 с.
54. Волинка К. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 240 с.
55. Воловик С. В. ІР-суд як суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 264–270.
56. Воловик С. В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки держави : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 черв. 2021 р.). Київ : Ін-т УДО України КНУ імені Тараса Шевченка, 2021. С. 67–68.
57. Воловик С. В. Адміністративно-правовий статус вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 180–185.
58. Воловик С. В. Європейський досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні // Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали ІV Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 трав. 2020 р.) / редкол.: А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми : СумДУ, 2020. Ч. 2. С. 223–226.
59. Воловик С. В. Завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 2 (94). С. 98–107.

60. Воловик С. В. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Visegrad journal on human rights*. 2021. № 3. С. 299–303. (Словацька Республіка).
61. Воловик С. В. Місце та роль ІР-суду у системі судової влади України // Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 20–21 трав. 2021 р.) / редкол. : А. М. Куліш, О. М. Рєзнік, В. В. Миргород-Карпова, А. В. Стеблянко. Суми : СумДУ, 2021. С. 443–446.
62. Воловик С. В. Передумови створення ІР-суду в Україні // Теорія та практика сучасної юриспруденції : матеріали XXIV наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 трав. 2020 р.). Харків : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2020. С. 178–179.
63. Воловик С. В. Принципи діяльності ІР-суду в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 116–123.
64. Воловик С. В. Юрисдикція ІР-суду: питання теорії та практики. *Право і безпека*. 2020. № 4. С. 104–109.
65. Воронін Я. Г. Дозвільна діяльність у нафтогазовому комплексі України: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 486 с.
66. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року від 23.12.1993 № 995_052 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text (дата звернення: 10.06.2023).
67. Галянтич М. Проблеми створення патентного суду України. *Юридична Україна*. 2003. № 5. С. 30.
68. Гачак-Величко Л. А. Профілактична функція суду щодо неповнолітніх правопорушників. *Європейські перспективи*. 2020. № 2. С. 156–161.
69. Гетьманець О. П. Принципи державного контролю в бюджетному процесі. *Форум права*. 1996. № 1. С. 20–24.

70. Глущенко П. Гарантії юридичні. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т. II. Права людини у контексті поліцейської діяльності. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ : Ін Юре, 2005. С. 78.
71. Глущенко С. В. Проблемні питання організаційного забезпечення Вищого спеціалізованого суду. *Адміністративне право і процес*. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-7-2014/item/253-problemni-pytannya-orhanizatsiynoho-zabezpechennya-vyshchoho-spetsializovanoho-sudu-hlushchenko-s-v>.
72. Голосніченко І. П., Голосніченко Д. І. Теорія повноважень, їх легітимність та врахування потреб і інтересів при встановленні на законодавчому рівні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2011. № 1 (9). С. 147–155.
73. Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф., Золоторьова Н. І. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посіб. / за заг. ред. І. П. Голосніченка. Київ : ГАН, 2005. 232 с.
74. Гончарук С. Т. Адміністративне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посіб. Київ : НАВС, 2000. 240 с.
75. Городецька І. А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66.
76. Городовенко В. Про становище незалежної судової влади. *Право України*. 2002. № 9. С. 120–123.
77. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
78. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна

- Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
79. Гринчишин Д. Г., Гумецька Л. Л., Карпова В. Л. Короткий тлумачний словник української мови. Київ : Рад. школа, 1978. 421 с.
80. Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. Адміністративне право України : підручник / за ред. І. С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
81. Groshoviy Yu. M. Aktualni problemi zakonodavchogo protsesu v Ukraini // Konceptiya rozvittku zakonodavstva Ukraini : materialy nauk.-prakt. konf. Київ, 1996. С. 33–35.
82. Gruшевський В. А. Адміністративно-правовий статус регіональних управлінь Державної фіскальної служби України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 212 с.
83. Guennyi O. Pravyosudya yak osnovna funktsiya sudovoi vlady. 2023. С. 30–33. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18361/7.pdf> (дата звернення: 04.07.2023).
84. Gusarov K. V. Funktsii pravyosudya u tsyvilnomu protsesi. *Zovnishnya torhivlya: pravo ta ekonomika*. 2006. № 3. С. 81–83.
85. Gut N. Funktsii sudovoi hylki vlady, admynistratyvnykh sudiv ta admynistratyvnoho protsesu (porivnyalna kharakterystyka). *Natsionalnyi yurydychny zhurnal: teoriya ta praktyka*. 2020. С. 41–44.
86. Danilyuk A. I. Tsyvilno-pravyoviy zakhyst sub'yektivnykh tsyvilnykh prav intelektualnoyi vlasnosti sudom : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 231 с.
87. Demkiv R. Ya. Zakon v systemi normatyvno-pravyovoho rehulyovannya diyalnosti milytsii : avtoreyf. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 16 с.
88. Demkiv R. Ya. Pravyove rehulyovannya yak yurydychne yavytse: okremi aspekty rozumynnya. *Naukovyi visnyk Uzhgorodskoho natsionalnoho univertsytetu*. 2015. Vyp. 34, t. 1. С. 19–23.

89. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіант перехідного періоду. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/507064e4-fab9-4925-a5f1-3e1e9c63ee58/content> (дата звернення: 10.07.2023).
90. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні / за заг. ред. В. Ребкала, В. Тертички. Київ : Вид-во НАДУ, 2000. 232 с.
91. Державна політика : підручник / ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
92. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : СОМІ, 1999. 265 с.
93. Деякі питання надання Міністерством освіти і науки і Міністерством економіки (у сфері інтелектуальної власності) платних адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 550 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
94. Деякі питання організації діяльності у сфері інтелектуальної власності : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.05.2017 № 730 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0730731-17#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
95. Димидюк К. Д. Поняття та ознаки адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. *Верховенство права*. 2017. № 4. С. 227–231. URL: <http://sd-vp.info/wp-content/uploads/archive/2017/vp-2017-4.pdf>
96. Дігтяр А. О. Актуальні проблеми адміністративно-правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 196–198.

97. Дніпров О. Компетенція як елемент правового статусу органів виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2017. С. 257–262.
98. Дніпров О. С. Парадигма виконавчої влади в Україні: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2019. 498 с.
99. Договір про закони щодо товарних знаків від 13.10.1995 № 995_102 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_102#Text (дата звернення: 11.07.2023).
100. Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 № 895_001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text (дата звернення: 11.07.2023).
101. Дорошенко О. Ф. Ще раз про патентний суд. *Право України : юрид. журнал*. 2011. № 3. С. 40–44 (С. 41).
102. Дрозд В. Г., Цуцукірідзе М. С., Абламський С. Є. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія. Херсон : ВД «Гельветика», 2020. 352 с.
103. Дроздов О. М. Правові та організаційні засади створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. Серія: *Захист прав інтелектуальної власності*. 2022. № 2. С. 39–53.
104. Дюндін В. Д. Інтелектуальна власність як головна складова інтелектуального потенціалу. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. С. 29–37.
105. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Одесса, 1900. С. 37.
106. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

107. Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. П. П. Крайнева. Київ : Старт-98, 2012. 660 с.
108. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10.07.1998 № 994_236 // *ZakonOnline*. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/194103___194168 (дата звернення: 10.05.2023).
109. Євтушок В. А., Цебинога В. Ю. Принципи діяльності поліції: зарубіжний досвід і перспективи впровадження в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2019. Вип. 1 (85). С. 173–179.
110. Єгорова В. С. Нормативно-правові гарантії суддів судів загальної юрисдикції за Конституцією України. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2012. № 1. С. 135–139. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKPI_soc_2014_1_18.pdf (дата звернення: 19.05.2023).
111. Завальна Ж. Об'єкт цивільних правовідносин. *Юридична Україна*. 2006. № 7. С. 36–39.
112. Загальна декларація прав людини : прийн. і проголош. резолюцією 217 А (III) Ген. Асамблеї ООН від 10.12.1948 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 10.05.2023).
113. Загальна статистика справ з питань інтелектуальної власності, що розглянуті Трибуналом з питань інтелектуальної власності за 2019 р. // Статистичні дані / Трибунал з питань інтелектуальної власності. URL: <https://ipc.court.gov.cn/zh-cn/news/view-384.html> (дата звернення: 10.06.2023).

114. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції) : навч. посіб. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 400 с.
115. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. вищ. навч. закл. / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
116. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. вищ. навч. закл. / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2011. 568 с.
117. Загальна теорія держави і права / за ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком, 1997. 320 с.
118. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін. ; за ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 320 с.
119. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
120. Загальне адміністративне право : підручник / за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
121. Зайківський О., Оністрат О. Державна політика національної безпеки та питання інтелектуальної власності. *Теорія та практика інтелектуальної власності*. 2021. № 3. С. 19–33.
122. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. С. 22–28. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63854/04-Zauchuk.pdf?sequence=1>
123. Заморська Л. І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. № 6. С. 3–9. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2015/3.pdf (дата звернення: 21.06.2023).
124. Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. (Аналіз законодавства і судової практики) : монографія. Харків : Видав. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. 320 с.

125. IP-суд в Україні – на порозі провала или успеха? // Crane IP Law Firm.
URL: <https://craneip.com/ru/ip-sud-v-ukraine-na-poroge-provala-ili-uspeha/>
(дата звернення: 10.04.2023).
126. Івачевська Т. В. Державна політика в сфері інтелектуальної власності в Україні. *Економіка та держава. Державне управління*. 2011. № 9. С. 134–137.
127. Івченко А. О. Глумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2005. 540 с.
128. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудої діяльності державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України : навч. посіб. Харків : ФІНН, 2010. 672 с.
129. Історія вчень про право і державу : хрестоматія для юрид. вузів і ф-тів / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків : Легас, 2002. 922 с.
130. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень. Київ : НАВСУ, 2003. 359 с.
131. Каглянчук І. В. Зарубіжний досвід функціонування судових систем та його виконання при реформуванні судової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. Вип. 21, ч. 2. С. 45–49.
132. Казарян А. В. Спеціалізовані суди з інтелектуальних прав. URL: <http://ipcmagazine.ru/legal-issues/specialized-courts-for-intellectual-property-rights> (дата звернення: 10.04.2023).
133. Калашник О. М. Механізм правового регулювання цивільних відносин як об'єкт наукових досліджень: генеза та сутність. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 136–149.
134. Канарик Ю. С., Банк М. Ю. Юрисдикція суду з питань інтелектуальної власності. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (58). С. 185–187.

135. Капітоненко А. IP-суд іде! Чи буде він історією успіху для України // Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/ipsud-ide-chi-bude-vin-istorieyu-uspihu-dlya-ukrayini.html> (дата звернення: 14.06.2023).
136. Капліна І. В. Становлення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: проблеми та перспективи // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Маріуполь : Донецький державний університет управління ; Український культурологічний центр, 2017. С. 235–238.
137. Карась А. Ф. Логіка юридична : навч.-метод. посіб. (у схемах і таблицях) / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 172 с.
138. Карпечкін П. Ф. Функції судів загальної юрисдикції в Україні: проблеми теорії та практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2005. 212 с.
139. Катрич Д. К. Мета і завдання Національної поліції України: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 3, т. 2. С. 18–21.
140. Кельман М. С. Десять засад демократії. *Право України*. 1996. № 8. С. 7–11.
141. Кельман М. Доктринальні підходи до розкриття поняття «правове регулювання». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Юридичні науки*. 2023. № 3 (39). С. 13–20.
142. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ : Кондор, 2006. 477 с.
143. Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.
144. Кириченко В. М. Порівняльне конституційне право: модульний курс : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2012. 256 с.
145. Ківалов С. В. Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. Одеса : Юрид. літ., 2002. 312 с.

146. Кісліцина І. Утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні: дискусійні питання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 383–393.
147. Климков В. О. Організаційно-правові засади діяльності спеціального органу з питань банкрутства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 205 с.
148. Ковалишин О. Р. Спеціалізовані суди у сфері захисту інтелектуальної власності: переваги та недоліки. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського* 2020. № 2. С. 146–149.
149. Коваль І. Щодо правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 5. С. 39–44.
150. Коваль Л. Адміністративне право України : курс лекцій. Київ : Основи, 1994. 154 с.
151. Коваль Л. В. Адміністративно-деліктні відносини. Київ, 1979. 230 с.
152. Коваль М. Вищий суд з питань інтелектуальної власності: процес створення триває // *Юридична газета online*. 2018. № 27–28. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/vishchiy-sud-z-pitan-intelektualnoyi-vlasnosti-proces-stvorennuya-trivae.html> (дата звернення: 10.06.2023).
153. Ковальський В. С. Функції права: ціннісний та сутнісний виміри. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 58–62. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63823/11-Kovalskiy.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.06.2023).
154. Кодинець А. О. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 9–13.
155. Козлов Ю. М. Адміністративне право : підручник. 1999. 320 с.
156. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних

- трансформацій. 2017. URL:
<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/13162> (дата звернення:
10.01.2023).
157. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
158. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 42–46.
159. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
160. Колос С. С. Захист прав інтелектуальної власності в контексті судової реформи. *Часопис цивілістики*. Вип. 33. С. 73–77.
161. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
162. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
163. Колпаков В. К., Кузьменко О. В., Пастух І. Д. та ін. Курс адміністративного права України : підручник / за ред. В. В. Коваленка. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
164. Комаров В. В., Бігун В. А., Баранкова В. В. Курс цивільного процесу : підручник. Харків : Право, 2011. 1352 с.
165. Комісаров О. Г. Процес цілепокладання в організації діяльності органів внутрішніх справ України на сучасному етапі розвитку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2002. 237 с.
166. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, ратиф. Верховною Радою України від 26.04.1970 № 995_169 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text (дата звернення: 10.06.2023).
167. Конституція КНР 1982 г. (с изм. 1988, 1993, 1999, 2004 гг.) // Законодательство Китая. URL:

https://chinalawinfo.ru/constitutional_law/constitution/constitution_ch3p7

(дата звернення: 10.06.2023).

168. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 10.06.2023).
169. Концептуальні засади взаємодії політики й управління / за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. Київ : НАДУ, 2010. 300 с.
170. Коротун О. Адміністративно-правове регулювання охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту та послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 151–155.
171. Котенко О. А. Правове регулювання в контексті дії права та його основоположних принципів. С. 199–202. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63846/41-Kotenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.06.2023).
172. Кошиков Д. О. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 164–175.
173. Крепакова М. Ю. Принципи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ України та їх реалізація : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2015. 210 с.
174. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. М. І. Бажанова. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.
175. Крищенко А. Є. Завдання та функції Національної поліції як учасника адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (103). С. 121–128.
176. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу : монографія. Київ : Атіка, 2005. 352 с.

177. Кузьменко Я. П. Загальна характеристика юридичних гарантій права людини на життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29, т. 1. С. 27–32.
178. Куйбіда Р., Смалюк Р. Звідки взявся і куди зник ІР-суд? URL: <https://rpr.org.ua/news/zvidky-vziavsia-i-kudy-znyk-ip-sud/> (дата звернення: 14.11.2019)
179. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи : монографія. Київ : Атіка, 2004. 288 с.
180. Куліш А. М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 177 с.
181. Курінний Є. В. Адміністративне право України: тенденції трансформації в умовах реформування : навч. посіб. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. 92 с.
182. Курява В. В. Адміністративно-правові концептуальні засади створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2021. 205 с.
183. Куций О. А. Система юридичних гарантій суб'єктивних прав громадян. *Вісник НУВС*. 2003. № 21. С. 176–179.
184. Кучерук Н. Вищий ІР-суд: хто, де, коли // Юридична газета online. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vishchiy-ipsud-hto-de-koli.html> (дата звернення: 06.06.2023).
185. Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. *Університетські наукові записки*. 2018. № 67–68. С. 254–263.
186. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29, ч. 2, т. 3. С. 18–21.
187. Ластович Д. М. Місце та значення поліцейських послуг в діяльності національної поліції. *Форум права*. 2016. № 1. С. 141–146.

188. Лебідь Н. В. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 185 с.
189. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Юрисконсульт, 2006. 356 с.
190. Литвин І. Сутність системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 63–66.
191. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2010. 432 с.
192. Литовченко П. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері комунального господарства. *Митна справа*. 2012. № 2 (80). Ч. 2, кн. 2. 130 с.
193. Логвиненко М. І. Компаративна характеристика суддів з інтелектуальної власності: Україна, Великобританія, США. *Правові горизонти*. 2020. № 1. С. 107–111.
194. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.
195. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права : навч.-метод. посіб. Київ : Атіка, 2010. 412 с.
196. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування Харків : ООО «Модель всесвіту», 2001. 224 с.
197. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 № 995_134 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text (дата звернення: 11.07.2023).
198. Майоров В. В. Мета діяльності Національної поліції України: сучасні погляди на розуміння. *Правова позиція*. 2019. № 4. С. 186–190.
199. Максименко О. В. Особливості суб'єктів адміністративних правовідносин в теорії адміністративного права. URL:

- <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/67-2.pdf> (дата звернення: 11.07.2023).
200. Малетов Д. В. Адміністративно-правові засади діяльності Вищого антикорупційного суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2021. 250 с.
201. Малиновський Я. В. Державне управління : навч. посіб. Київ : Атіка, 2003. 576 с.
202. Малихіна Я. В. Юридичні гарантії реалізації права на працю особами віком до 18 років : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2009. 176 с.
203. Мандичев Д. В. Державні інспекції в Україні: адміністративно-правовий статус. *Вісник Академії митної служби України*. 2010. № 1. С. 112–117.
204. Мандичев Д. В. Поняття адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади. *Право і суспільство*. 2010. № 5. С. 117–121.
205. Марочкін І. Є., Сібільова Н. В., Тихий В. П. Організація судових та правоохоронних органів : підручник / за ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. Харків : Одісей, 2007. 320 с.
206. Мартиненко Б. Д. Гарантії суб'єктів провадження у справах про адміністративні проступки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2017. 195 с.
207. Марчук В. М., Ніколаєва Л. В. Нариси з теорії права : навч. посіб. Київ : Істина, 2004. 304 с.
208. Матвійчук А. Визначення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення регуляторної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 121–124.
209. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система : монографія. Ірпінь : Вид-во НУ ДПСУ, 2013. 342 с.
210. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. / за заг. ред. Р. С. Мельника. Київ : Ваіте, 2018. 376 с.

211. Мердок Д., Рош Р. Європейська конвенція з прав людини та охорона правопорядку : посібник для співробітників поліції та правоохоронних органів. [Б. м.] : Центр, 2013. 157 с.
212. Михалков Т. Тема створення IP-суду залишається болісною // Закон і Бізнес. URL: https://zib.com.ua/ua/147310-tema_stvorenniya_vischogo_ip-cudu_zalishaetsya_bolisnoyu__kru.html (дата звернення: 12.06.2023).
213. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т. III. Поліцейський менеджмент: історія та сучасність.. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Харків, 2006.
214. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : ратиф. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 № 2148-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 10.05.2023).
215. Мікульонок І. Інтелектуальна власність : навч. посіб. Київ : Кондор, 2014. 242 с.
216. Мінка Т. П. Адміністративна діяльність державної прикордонної служби України : монографія. Дніпропетровськ : Інновація, 2010. 296 с.
217. Місія // УААСП. URL: <http://uacrr.org/pro-nas/misiya/?lang=ru> (дата звернення: 10.08.2023).
218. Мітрошенко Г. А. Соціальний конфлікт у побуті : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Одеса, 2007. 176 с.
219. Міхальов В. О. Класифікація юридичних гарантій прав і свобод особистості в Україні. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300_
220. Могілевський Л. В. Співвідношення системи трудового права та системи трудового законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 87–91.
221. Моїсєєв М. С. Адміністративно-правовий статус Державного бюро розслідувань : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2019. 227 с.

222. Нагорний О. П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2003. 205 с.
223. Назаров І. В. Принцип територіальності побудови судової системи в законодавстві України та європейських держав. *Проблеми законності*. 2009. № 104. С. 223–231.
224. Наливайко Л. Р., Зеленіна М. В. Міжнародний досвід функціонування повної конституційної скарги як засобу захисту конституційних прав і свобод // Dynamics of the development of world science : the 4th International scientific and practical conference (December 18–20, 2019). Vancouver, Canada. 2019. 336 p.
225. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В., Щербина Є. М. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2020. 260 с.
226. Наливайко О. І. Функції права: поняття, класифікація, генезис. *Часопис Київського університету права*. 2004. № 3. С. 13–18.
227. Национальная безопасность и практика Европейского суда по правам человека : отчет отдела по проведению исследований // Европейский суд по правам человека / European Court of Human Rihts. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court/judges&c=> (дата звернення: 12.06.2023).
228. Нікуліна А. Г. Адміністративно-правовий статус органів досудового розслідування Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 241 с.
229. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 1998. Т. I: А–Є. 910 с. ; Т. II: Ж–ОБД. 910 с. ; Т. III: ОБЕ–РОБ. 927 с. ; Т. IV: РОБ–Я. 941 с.
230. Носенко О. В. Інститути конституційного права України: проблеми теорії та практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2007. 206 с.

231. Об охране и защите прав интеллектуальной собственности в Китае // Документы. URL: http://www.russchinatrade.ru/assets/files/ru-useful-info/Intelektual_sobstvennost.pdf (дата звернення: 10.06.2023).
232. Обрізко І. М. Поняття та зміст спеціалізації судів як принципу організації судової влади. *Соціологія права*. 2011. № 2. С. 48–54.
233. Олендер І. Я. Функції суду в державному механізмі. *Право і суспільство*. 2014. № 1–2. С. 149–153. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2014/1-2_2014/35.pdf (дата звернення: 10.03.2023).
234. Олійник А. Ю. Види гарантій реалізації конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність в Україні. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 50–55.
235. Олійник А. Ю. Теорія держави і права України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 176 с.
236. Оніщенко Н. М. Правове регулювання та правовий вплив: поняття, взаємообумовленість та відмінність. *Держава і право*. 2004. Вип. 25. С. 3–8.
237. Організація судової влади в Україні : навч. посіб. / за ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. Харків : Одиссей, 2007. 328 с.
238. Орлюк О. П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 58–74.
239. Орлюк О., Чернишук П. Досвід патентних судів у країнах Європи // Юридична газета online. URL: <https://yurgazeta.com/golovna/dosvidpatentnih-sudiv-u-krayinah-evropi.htm>.
240. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / за заг. ред. Н. В. Александрової. Київ : Конус-Ю, 2006. 256 с.
241. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 та 13.12.1985 № 995_201 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.

- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201 (дата звернення: 10.05.2023).
242. Особливості господарського процесу в умовах воєнного стану проаналізував суддя ВС Юрій Чумак // Судова влада України. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/navch_suddiv_praciv_aparativ_2021/1410033/.
243. Охотницька Н. В. Становлення судової системи України (1991– 2012 рр.): історико-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2015. 212 с.
244. Падалка О. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків 2016. 207 с.
245. Панасюк О. А. До питання про співвідношення понять «повноваження» та «компетенція» суду в кримінальному провадженні. *Публічне право*. 2013. № 4. С. 282–290.
246. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (дата звернення: 11.07.2023).
247. Пархомчук С. О. Шляхи впровадження в судову систему України органів патентної юрисдикції. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 228–231.
248. Петренко В. А. К вопросу адаптации законодательства Украины в сфере интеллектуальной собственности к законодательству Европейского Союза // Всеукраїнська науково-практична конференція з проблем інтелектуальної власності. Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2013. 245 с.
249. Петренко І. В. Характеристика юридичних гарантій діяльності судів. *Форум права*. 2017. № 5. С. 305–310.
250. Петришак М. Я. IP-суд: інструментарій захисту адвокатом інтелектуальної власності. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2 (15). С. 149–153.

251. Петрова І. П. Нормативно-правове регулювання організації і діяльності міліції України : монографія. Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2005. 176 с.
252. Петришин О. В. та ін. Теорія держави і права : підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
253. Пенцов М. В. Функції судової влади в Україні та країнах СНД. *Форум права*. 2014. № 2. С. 358–363. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/682> (дата звернення: 04.06.2023).
254. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2017 № 320 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
255. Підтримка судової влади України в забезпеченні кращого доступу до правосуддя // Проєкти / Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/about-the-project-> (дата звернення: 10.06.2023).
256. Плавич В. П., Аляєв С. В. Соціокультурний вимір права та правова дійсність // Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні : матеріали круглого столу (м. Одеса, 21 листоп. 2019 р.). Одеса : Астропринт, 2019. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/27873> (дата звернення: 01.07.2023).
257. Пліш М. А. Врахування зарубіжного досвіду у вирішенні питань судової спеціалізації у контексті судово-правової реформи. *Соціологія права*. 2017. № 1–2 (20–21). С. 63–72. URL: http://soclaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2017/1-2/1-2_2017.pdf (дата звернення: 01.07.2023).
258. Погорілко В. Ф., Головченко В. В., Сірий М. І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. Київ : Ін Юре, 1997. 52 с.

259. Погребняк С. В. Втілення принципів права в юридичних актах. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 2. С. 8–20.
260. Подорожній Є. Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2016. 426 с.
261. Подорожній Є. Ю. Правове регулювання конкурентоспроможності працівників органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Луганськ, 2010. 20 с.
262. Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії : Висновок Консультативної ради європейських суддів № 18 (2015) від 16 жовтня 2015 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_18_2015_2015_10_16.pdf (дата звернення: 12.06.2023).
263. Пономаренко А. В. Поняття «юридичні гарантії» в трудовому праві. *Право*. 2013. Вип. 20. С. 37–41.
264. Пономарьов О. В. Адміністративно-правовий статус податкової міліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 179 с.
265. Пономарьов О. В. Визначення та вдосконалення функцій антимонопольного комітету України. *Адміністративне право і процес*. 2012. № 2 (2). С. 52–55.
266. Попелюшко В. О. Правові проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Національний університет «Острозька академія», 2004. 247 с.
267. Попередні рекомендації щодо удосконалення законодавства України, пов'язаного зі створенням та діяльністю Вищого суду з права інтелектуальної власності в Україні. URL: https://uba.ua/documents/-2019/Preliminary%20Recommendations%20on%20IP%20Court_Ukr.pdf (дата звернення: 12.06.2023).

268. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт. : В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.) та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.
269. Потіп М. М. Щодо сутності компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 32–35.
270. Потоцький М. Вищий суд з питань інтелектуальної власності: підвищення стандартів захисту права інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність*. 2018. № 7. С. 13–16.
271. Потоцький М. Спеціалізований суд із розгляду справ у сфері інтелектуальної власності в Україні: помилка чи необхідність? *Юридичний вісник*. 2014. № 3. С. 201–204.
272. Правовий статус судді // Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/552-pravovyyu-status-suddi> (дата звернення: 02.07.2023).
273. Правознавство : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / ред. : В. В. Копейчикова, А. М. Колодій. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 752 с.
274. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
275. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення: 12.06.2023).
276. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності : Закон України від 16.06.2020 № 703-ІХ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703-20#Text> (дата звернення: 10.06.2023).

277. Про державне мито : Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.2003 № 7-93 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
278. Про державну організацію УКРНОІВІ // Державна система охорони інтелектуальної власності. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/UKRNOIVI-about> (дата звернення: 10.03.2023).
279. Про деякі питання забезпечення національної безпеки України : Указ Президента України від 27.03.2021 № 124/2021 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124/2021#Text> (дата звернення: 12.06.2023).
280. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 24.10.2011 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-11>.
281. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 № 12 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
282. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003740>.
283. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : Закон України від 15.05.2018 № 2415-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада

- України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
284. Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 № 1185 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
285. Про затвердження Положення про департамент розвитку сфери інтелектуальної власності : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 28.12.2019 № 842 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0842915-19#n10> (дата звернення: 10.06.2023).
286. Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності : Наказ Мінекономіки від 02.03.2021 № 433 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/reglament-apelyaciynoi-palaty-noiv-nakaz-433.pdf> (дата звернення: 07.07.2023).
287. Про Національний орган інтелектуальної власності : Розпорядження Кабінету Міністрів від 13.10.2020 № 1267-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1267-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
288. Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності : Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 20.02.2007 № 01-8/91 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v8_91600-07#Text (дата звернення: 10.06.2023).

289. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
290. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
291. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів : Закон України від 05.11.1997 № 621/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80/print1218034688041545#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
292. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 № 3688-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
293. Про правову охорону географічних зазначень : Закон України від 16.06.1999 № 752-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14/print1218034688041545#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
294. Про суддів : Закон КНР // Законодавство Китаю. URL: <https://asia-business.ru/law/law1/lawsystem/bench/#2> (дата звернення: 21.06.2023).
295. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 12.06.2023).
296. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні : Розпорядження Кабінету

- Міністрів України від 01.06.2016 № 402-р // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
297. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29.09.2017 № 299/2017 // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
298. Про утворення Державної патентної бібліотеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 № 1215 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1215-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
299. Про утворення Ради з питань інтелектуальної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 90 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2018-%D0%BF#n43> (дата звернення: 10.06.2023).
300. Програма вивчення дисципліни «Адміністративне право» / підгот. І. П. Голосніченко ; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ : [Б. в.], 1999. 226 с.
301. Прокопенко В. І. Трудове право України : підручник. Харків : Консум, 1998. 480 с.
302. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз : монографія. Харків : Ніка Нова, 2011. 509 с.
303. Протченко С. М. Сутність та види гарантій, які передбачені для працівників органів внутрішніх справ. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 42. С. 344–351.

304. Пузанова Т. А. Принципи організації та проходження служби в ОВС України: адміністративно-правове закріплення та реалізація : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2014. 250 с.
305. Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави і права : навч. посіб. Львів : Край, 2007. 192 с.
306. Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави і права. Київ : Атіка, 1995. 176 с.
307. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005 № 995_838 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_838 (дата звернення: 10.05.2023).
308. Резолюція Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004 р. № 2004/32 // Електронний фонд : сайт. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901933668> (дата звернення: 10.05.2023).
309. Ринажевський Б. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності військової служби правопорядку у Збройних Силах України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 339 с.
310. Рішення Конституційного Суду України від 12 липня 2011 р. : справа № 1-12/2011, провадження 9-рп/2011 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-11#top> (дата звернення: 10.06.2023).
311. Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>
312. Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 у справі за конституційним поданням Президента України щодо

- офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02>
313. Романчик Т. В. Проблемні питання захисту прав інтелектуальної власності в Україні. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/79660245.pdf>.
314. Руденко М. В., Говоруха М. М., Рибалко Г. С. Судова влада та правоохоронні органи України : підруч. для студентів вищ. юрид. навч. закл. Харків : Харків юрид., 2007. 548 с.
315. Рябченко Ю. Ю. Компетенція суду як основа процесуального статусу судді в цивільному процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. С. 121–123.
316. Саміло Г. О. Теорія держави і права : навч. посіб. Запоріжжя : Просвіта, 2010. 348 с.
317. Санжарук Т. О. Поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин»: питання розмежування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 21. С. 91–95.
318. Семенюк О. А. Правова природа на наукове відкриття в країнах англосаксонського права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 140–143.
319. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підруч. для студентів неюрид. факультетів. Львів : Галицький друкар, 2015. 280 с.
320. Сенюта В. Визначення інтелектуальної власності: деякі теоретичні зауваження. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 52–54.
321. Сердюк В. В. Територіальність як принцип побудови системи судів загальної юрисдикції: нові підходи до реалізації. *Вісник академії адвокатури України*. 2015. Т. 12, ч. 2 (33). С. 161–169.
322. Середа В. О. Проблеми підвищення ефективності діяльності прокурора з підтримання державного обвинувачення в суді : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2005. 231 с.

323. Сиза Н. П. Завдання суду в стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2014. № 2 (10). С. 1–13.
324. Система // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0> (дата звернення: 10.07.2023).
325. Система як поняття. Вступ до системного аналізу. С. 11–14. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/199/4.pdf> (дата звернення: 10.07.2023).
326. Сінгапурський договір про право товарних знаків, ратифікований 15.04.2009 № 995_h54 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_h54#Text (дата звернення: 10.06.2023).
327. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. 520 с.
328. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2006. 656 с.
329. Скакун. О. Ф. Теория государства и права. Харьков : Консум ; Ун-т внутр. дел, 2008. 704 с.
330. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-те вид. Київ : Алерта, 2016. 528 с.
331. Словник іншомовних слів / гол. ред. О. С. Мельничук. Київ : УРЕ, 1977. 746 с.
332. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.
333. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.
334. Словник української мови : академічний тлумачний словник (1970–1980) : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР, Ін-т мовознавства.

- Київ : Наук. думка, 1980. Т. 11. URL: <http://sum.in.ua/s/chesnyj> (дата звернення: 13.05.2023).
335. Словник української мови : академічний тлумачний словник (1970–1980) : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР, Ін-т мовознавства. Київ : Наук. думка, 1971. Т. 2.
336. Словник української мови : академічний тлумачний словник (1970–1980) : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР, Ін-т мовознавства. Київ : Наук. думка, 1973. Т. 4.
337. Словник української мови : академічний тлумачний словник (1970–1980) : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР, Ін-т мовознавства. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 9. URL: <http://sum.in.ua/s/systema> (дата звернення: 10.07.2023).
338. Собакарь А., Михайлов В. Адміністративно-правові гарантії забезпечення законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції та шляхи підвищення ефективності їх реалізації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4 (119). С. 15–21.
339. Солдатенко О. А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. 237 с.
340. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 180 с.
341. Судді КГС ВС обговорили питання інтелектуальної власності та перспективи запуску ІР-суду в Україні // Судова влада України. URL: <https://ics.gov.ua/archive/1142640/> (дата звернення: 10.06.2023).
342. Суховій М. М. Правовий статус інституту судової влади у контексті судово-правової реформи в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. 240 с.

343. Сухонос В. В. Прокуратура в механізмі української держави: проблеми теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Київ, 2009. 462 с.
344. Сухонос В. В. Теорія держави і права : підручник. Суми : Університет. кн., 2014. 544 с.
345. Тацій В. Я. та ін. Правова доктрина України : у 5 т. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / за заг. ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2013. 976 с.
346. Теорія держави і права : конспект лекцій. Суми : Ініціатива. 2002. 96 с.
347. Теорія держави і права : навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін. ; за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 368 с.
348. Теорія держави і права : навч. посіб. / авт.-упоряд. В. В. Галуцько, Г. О. Пономаренко, В. К. Шкарупа ; за заг. ред. В. К. Шкарупи. Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2007. 280 с.
349. Теорія держави і права : підручник / кол. авт. ; кер. авт. кол. Ю. А. Ведерніков. Дніпро : ДДУВС ; Ліра ЛТД, 2016. 480 с.
350. Теорія держави і права в схемах та таблицях : навч. посіб. / кол. авт.; ред. Л. Р. Наливайко. Київ : Хай-Тек Прес, 2020. 296 с.
351. Теорія управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. / за ред. В. А. Ліпкана. Київ : КНТ, 2007. 884 с.
352. Теремецький В. І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2012. № 1. С. 50–54.
353. Терехова О. Ю. Окружні адміністративні суди в системі суб'єктів адміністративного права : дис. ... д-ра філософії : 12.00.07. Суми, 2021. 224 с.
354. Ткач Г. Сучасні принципи адміністративного права та їх концептуальне значення для оновлення змісту українського адміністративного права. *Законодавство України. Науково-практичні коментарі*. 2006. № 8. С. 34–41.

355. Ткаченко К. О. Актуальні проблеми юридичної термінології // Мова і право : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 жовт. 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 205–206.
356. Тлумачний словник сучасної української мови: Загальноживана лексика : близько 60 000 слів / за заг. ред. В. С. Калашника. Харків, 2009. 271 с.
357. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
358. Тропіна О. М. Організаційно-правові засади здійснення митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2003. 19 с.
359. Троян В. А. Завдання та функції Національної поліції України як складова реалізації її публічно-сервісної діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4 (75). С. 12–18.
360. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій : Наказ Мінекономіки від 13.01.2023 № 18-Н/2023. URL: https://ukrpatent.org/atachs/nakaz-13012023-18_H_2023--.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
361. Улютіна О. А. Тенденції реформування системи судоустрою України з часів незалежності і до сьогодні. *Право. Людина. Довкілля*. 2019. № 4. С. 121–129.
362. Устименко Н. В. Таємниці особистого життя людини та їх цивільно-правова охорона : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2001. 20 с.
363. Федеральний суд Швейцарії // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%83%D0%B4_%D0%A8%D0%B2%D0%B5%D0%B9%D1%86%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%97 (дата звернення: 10.04.2023).

364. Федеральний патентний суд (Швейцарія) – Federal Patent Court (Switzerland) // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: [https://ru.qwe.wiki/wiki/Federal_Patent_Court_\(Switzerland\)](https://ru.qwe.wiki/wiki/Federal_Patent_Court_(Switzerland)) (дата звернення: 10.04.2023).
365. Федоренко В. Л., Бутнік-Сіверський О. Б., Коваленко В. В. Судово-правові та економічні механізми охорони права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні: проблеми і перспективи. *Судова експертиза об'єктів права інтелектуальної власності*. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/36743/1/15.pdf>.
366. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 479 с.
367. Філософія та енциклопедія права в Університеті Святого Володимира : у 2 кн. / за ред. І. С. Гриценка. Київ : Либідь, 2011. 360 с.
368. Фіолевський Д. П. Судова влада і правоохоронна система України : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 316 с.
369. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. Київ : Атіка, 2005. 332 с.
370. Фулей Т. І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 24 с.
371. Хайдарова І. О. Адміністративно-правовий статус Вищого антикорупційного суду України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 224 с.
372. Харенко О. О. Адміністративно-правовий статус центрального органу виконавчої влади: проблема змісту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 325–330.
373. Хоміцька З. М. Словник латинських юридичних висловів. Харків : Право, 2007. 269 с.

374. Хрідочкін А. Адміністративно-правові заходи управління винахідницькою діяльністю: досвід зарубіжних країн. *Право і суспільство*. 2014. № 5. С. 135–141.
375. Хрідочкін А., Макушев П., Леонова О. Право Європейського Союзу: підручник. Херсон : Гельветика, 2014. 448 с.
376. Хрісанов В. А., Михайліков В. Л., Тищенко І. В., Свиридов С. В. Особливості захисту інтелектуальних прав на етапі розвитку суспільства. *Прогалини у законодавстві*. 2014. № 3. С. 63–67
377. Царенко В. І. Формування правосвідомості особистості військовослужбовців-прикордонників України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 209 с.
378. Цивільна юрисдикція : лекція. URL: https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/677904/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%204.pdf
379. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2001 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
380. Цивільний процес України : підручник / за ред. В. О. Кучера. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 768 с.
381. Чемодурова А. Правове регулювання та його ефективність у сучасному світі. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 262–267.
382. Чернишова Н. В. Судова влада в Україні : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2011. 104 с.
383. Чибісов Д. Гармонізація положень Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності в Європейському Союзі. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2016. Vol. 3, Issue 6. P. 40–49.
384. Чорна А. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 128–132.

385. Чувпило О. О. Адміністративне право України : навч. посіб. для студ. спец. «Правознавство». Донецьк : Донецький держ. ун-т, 1999. 234 с.
386. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.
387. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 40 с.
388. Чумак В. В. Департамент муніципальної поліції Естонської Республіки як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 138–142.
389. Чумак В. В. Європейський суд з прав людини як основний гарант забезпечення прав і свобод людини // Scientific achievements of modern society : Abstracts of II International Scientific and Practical Conference (Liverpool, United Kingdom, 9–11 October 2019). Liverpool, United Kingdom, 2019. P. 343–346.
390. Чумак В. В. Завдання поліції в поліцейському праві сучасних держав. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 220–228.
391. Чумак В. В. Правовий статус міністерства внутрішніх справ Литви: завдання та функції // Актуальні питання забезпечення громадської безпеки та правопорядку в сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 20 листоп. 2015 р.) / МВС України, Дніпр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2015. С. 302–305.
392. Чумак В. В. Роль і місце Вищих спеціалізованих судів у системі судоустрою України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 250–257.

393. Чумак В. В. Система принципів діяльності місцевого самоврядування в умовах сталого розвитку. *Приватне право і підприємництво*. 2023. № 23. С. 199–205
394. Чумаченко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 212 с.
395. Шатерніков М. І. Господарські суди у системі суб'єктів адміністративного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми. 2017. 207 с.
396. Шатіло В. Принципи діяльності державної влади і методи їх здійснення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1 (99). С. 66–70.
397. Швець Д. В. Стимулювання професійної діяльності поліцейського в Україні // Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 листоп. 2018 р.) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2018. С. 45–49.
398. Шевченко Е. Системність закріплення адміністративно-правових засад діяльності адміністративних судів як чинник ефективності діяльності цього органу держави. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2010. № 4. С. 165–170.
399. Шемшученко Ю. С. Держава. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1999. Т. 2 С. 80.
400. Шемшученко Ю. С. Право. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2003. Т. 5.
401. Шемшученко Ю. С. Судова реформа в Україні у світлі європейського досвіду: конституційний аспект. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6. С. 47–59.
402. Шепель Т., Бойченко Є. Європейське спрямування господарського судочинства // Рада адвокатів Київської області. URL:

- <https://radako.com.ua/news/ievropeyske-spryamuvannya-gospodarskogo-sudochinstva> (дата звернення: 02.02.2023).
403. Шило С. М. Поняття та зміст правових гарантій законності у сфері адміністративної діяльності міліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. № 4. С. 283–292.
404. Шилов В. В. Цілі та завдання профілактичного напрямку діяльності органів прокуратури. *Наше право*. 2014. № 8. С. 94–99.
405. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис. 2002. 742 с.
406. Шкуропацький О. І. Поняття адміністративно-правового регулювання соціального захисту офіцерського складу Збройних Сил України. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2015. № 20. С. 104–108.
407. Шопіна І. М. Щодо концептуальних підходів до визначення поняття правового регулювання. *Форум права*. 2011. № 2. С. 1055–1061.
408. Шоптенко С. С. Особливості правового регулювання адміністративно-правового статусу судової міліції в Україні. *Право і безпека*. 2010. № 1 (33). С. 60–65. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56a612a1-3bc3-40ce-93fc-8e77c7a5c38b/content>
409. Штогун С. Г. Правові проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2004. 20 с.
410. Шунько М. Г. Запозичення зарубіжного досвіду для удосконалення адміністративно-правового статусу суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 296–299.
411. Щербина В. І. Функції трудового права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Дніпро, 2008. 423 с.

412. Щодо деяких питань про застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності : Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 14.01.2004 № 05-3/21 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3_31600-04#Text (дата звернення: 10.06.2023).
413. Южека Р. С. Державні гарантії особам для надання безоплатної правової допомоги: удосконалення механізму їх забезпечення // Безоплатна правова допомога в Україні: шляхи подальшого розвитку та модернізації : матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 жовт. 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 206–210.
414. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.. Київ : Укр. енцикл., 1998–2004. 4429 с.
415. Юридичний словник / за ред. Б. М. Бабія, В. М. Корецького, В. В. Цветкова. Київ : УРЕ, 1974. 848 с.
416. Юрисдикція // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AE%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 10.06.2023).
417. Юрченко В. В. Адміністративно-правовий статус нотаріуса в умовах реформування юстиції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2013. 216 с.
418. Яким буде Вищий суд з питань інтелектуальної власності та які у нього будуть повноваження // Судебно-юридическая газета. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/225459-yakim-bude-vischiy-sud-z-pitan-intelektualnoyi-vlasnosti-ta-yaki-u-nogo-budut-povnovazhennya-3f6ff6> (дата звернення: 01.02.2023).

419. Якимець О. Правові засади використання науково-технічних засобів у цивільному процесі. URL: https://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik//2002_2/
420. Янг Е., Куїнн Л. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики : практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі. Київ : К.І.С., 2003. 120 с.
421. Code de la propriété intellectuelle (1992). Version consolidée au 31 mai 2020. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069414> (дата звернення: 08.03.2023).
422. Du Vall M. Prawo patentowe. *Oficina a Wolters Kluwer business*. 2008. P. 461.
423. Garner B. A., ed. Black`S Law Dictionary. St. Paul : West Group, 2009.
424. Grant J. P., Barker J. C., ed. Encyclopaedic Dictionary of International Law. New York : Oxford University Press, 2009.
425. Hanqin, Xue. Jurisdiction of the International Court of Justice. Leiden : Brill Nijhoff, 2017. Vol. 10.
426. Intellectual Property Enterprise Court. URL: <https://www.gov.uk/courts-tribunals/intellectualproperty-enterprise-court>.
427. Intellectual Property in South Korea. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=253&plang=EN> (дата звернення: 30.04.2023).
428. International Bar Association Intellectual Property and Entertainment Law Committee. International Survey of Specialised Intellectual Property Courts and Tribunals. London, September 2007. URL: https://euipo.europa.eu/tunnelweb/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2018_Specialised_IP_Rights_Jurisdictions_in_Member_States/2018_Specialised_IP_Rights_Jurisdictions_in_Member_States_EN.pdf (дата звернення: 08.04.2023).

429. Kostenko O. M., Babanly R. Sh., Klochko A. M., Lohvynenko M. I., Bolotina A. O., Kuriava V. V. To the issue of criminal and legal protection the right of intellectual property on medicines in Ukraine. *International Journal of management (IJM)*. 2020. Vol. 11, Issue 7. P. 367–375. (Scopus).
430. Protection of intellectual property in South Korea // The Economist Intelligence Unit. URL: https://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1893487173&s_8 (дата звернення: 04.05.2023).
431. World Intellectual Property Organization. URL: <http://www.wipo.int/portal/en/> (дата звернення: 04.05.2023).
432. Воловик С. В. Принципи діяльності ІР-суду в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 116-23.
433. Воловик С. В. ІР-суд як суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 264-270.
434. Воловик С. В. Юрисдикція ІР-суду: питання теорії та практики. *Право і безпека*. 2020. № 4. С. 104-109.
435. Воловик С. В. Завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 2 (94). С. 98-107.
436. Воловик С. В. Адміністративно-правовий статус вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 180-185.
437. Воловик С. В. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Visegrad journal on human rights*. 2021. № 3. С. 299-303. (Словацька Республіка).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Воловик С. В. Принципи діяльності ІР-суду в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 116-23.

2. Воловик С. В. ІР-суд як суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 264-270.

3. Воловик С. В. Юрисдикція ІР-суду: питання теорії та практики. *Право і безпека*. 2020. № 4. С. 104-109.

4. Воловик С. В. Завдання та функції ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 2 (94). С. 98-107.

5. Воловик С. В. Адміністративно-правовий статус вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 180-185.

6. Воловик С. В. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Visegrad journal on human rights*. 2021. № 3. С. 299-303. (Словацька Республіка).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Воловик С. В. Європейський досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія:

проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми : Сумський державний університет, 2020. Ч. 2. С. 223-226.

8. Воловик С. В. Передумови створення ІР-суду в Україні. *Теорія та практика сучасної юриспруденції*: матеріали XXIV науково-практичної конференції (м. Харків, 30 травня 2020 року). Харків: Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2020. С. 178-179.

9. Воловик С. В. Місце та роль ІР-суду у системі судової влади України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20–21 травня 2021 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Рєзнік, В. В. Миргород-Карпова, А. В. Стеблянко. Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 443-446.

10. Воловик С. В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки держави*: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 24 червня 2021 року). Київ: Інститут УДО України КНУ імені Тараса Шевченка, 2021. С. 67-68.

Акт впровадження Сумського державного університету

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
Сумського державного університету
Інна Школьник
«13» 09 2024 р.

АКТ
впровадження (використання) результатів
дисертаційної роботи у навчальний процес

У дисертаційній роботі «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суду суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні», яка виконана в період з 01.04.2020 р. по 01.10.2024 р. запропоновано напрямки вдосконалення національного законодавства, що реалізує діяльність ІР-суду; запропоновано ухвалення спеціального закону щодо діяльності Вищого суду із питань інтелектуальної власності; сформовано механізм адміністративно-правового регулювання діяльності ІР-суду в Україні

Здобувач ступеня доктора філософії Воловик Сергій Володимирович.

Комісія в складі:

Голова комісії: голова ради з якості інституту

Ольга СТОГОВА

Члени комісії: гарант освітньої програми
(старший викладач кафедри АГПФЕБ)

Надія ГОРОБЕЦЬ

завідувач кафедри АГПФЕБ

Олександр ІЛЬЧЕНКО

доцент кафедри АГПФЕБ

Марія КОЛЕСНИКОВА

Встановила, що результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі за освітньою програмою «Право» освітнього ступеня Бакалавр спеціальності 081 «Право»

шляхом реалізації наступного: оновлення змісту дисципліни «Адміністративне право», «Судові, правоохоронні органи та органи юстиції України»

«13» 09 2024 р.

Голова комісії:

Ольга СТОГОВА

Члени комісії: _

Надія ГОРОБЕЦЬ

Олександр ІЛЬЧЕНКО

Марія КОЛЕСНИКОВА

Акт впровадження Сумського державного університету

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Сумського державного університету
Анатолій ЧОРНОУС

10 2024 р.

АКТ

про впровадження у наукову діяльність результатів дисертаційного дослідження Воловика Сергія Володимировича «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Комісія у складі:

Голова – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, д.ю.н., професор Сухонос Віктор Володимирович;

Члени комісії –

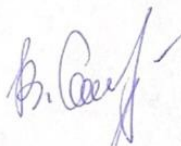
заступник директора Навчально-наукового інституту права з наукової роботи, доцент кафедри адміністративного, господарського права, фінансово-економічної безпеки, д.ю.н., доцент Миргород Валерія Валеріївна;

завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, д.ю.н., доцент Малетова Ольга Сергіївна.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Воловика Сергія Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» та їх впровадження у наукову діяльність.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного Воловика Сергія Володимировича дослідження на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення наукової доктрини та положень нормативно-правових актів, що регламентують сутність адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні. Вони мають ґрунтовний та аргументований характер і використовувалися при проведенні наукових досліджень у рамках науково-дослідних робіт «Концептуальні засади реформування системи правоохоронних органів в сучасних умовах трансформації нагляду і контролю щодо забезпечення економічної безпеки України» (№ 55.15.02-22/24.3Ф-01) та «Засади діяльності правоохоронних органів у сфері контролю за системою залучення і використання МТД: глобалізаційний вимір» (номер державної реєстрації 0124U000635), які розробляються в Навчально-науковому інституті права Сумського державного університету.

Голова комісії

Віктор СУХОНОС

Члени комісії

Валерія МИРГОРОД

Ольга МАЛЕТОВА

Акт впровадження Господарського суду Сумської області

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Господарського суду
Сумської області
Євгенія ЖЕРЬОБКІНА

04 вересня 2024 року

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Воловика Сергія Володимировича «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081-Право

Комісія у складі:

Голова комісії - суддя Вікторія БОЛЬБИГ, кандидат юридичних наук

Члени комісії:

суддя Вікторія КОТЕЛЬНИЦЬКА, доктор філософії

начальник відділу аналітичної роботи та аналізу застосування судової практики

Галина КОРОТУН

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження аспіранта Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Воловика Сергія Володимировича «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081-Право, можуть використовуватися у діяльності господарських судів.

Зокрема, при здійсненні правосуддя у сфері інтелектуальної власності відповідно до вимог чинного законодавства України та правил судочинства з метою підвищення рівня якості судового розгляду справ із питань інтелектуальної власності, строків їх вирішення та зростання довіри до суду з метою створення в Україні сприятливого клімату щодо залучення іноземних інвестицій до зазначеної сфери.

Дисертаційні дослідження Воловика Сергія Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» є завершеною науковою роботою, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в своїй сукупності вирішують функціонування адміністративно-правових засад

діяльності ІР-суду.

Комісія констатує, що результати дисертаційного дослідження Воловика Сергія Володимировича мають не лише теоретичне, але й практичне значення та спрямовані на удосконалення роботи Господарського суду Сумської області.

Голова комісії

Члени комісії:

Вікторія БОЛЬБИТ

Вікторія КОТЕЛЬНИЦЬКА

Галина КОРОТУН

04.09.24

Довідка Територіального управління Державної судової адміністрації
України в Сумській області

ДЕРЖАВНА СУДОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ
Територіальне управління Державної судової адміністрації України
в Сумській області

вул. Українських Перемог, 4, м. Суми, 40002, тел/факс: (0542) 62-46-43
E-mail : inbox@su.court.gov.ua ,web: <https://su.court.gov.ua/tu19/>, код ЄДРПОУ 26270240

13.11.2024 № *Ор-4451* /24

на № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертації здобувача третього ступеня вищої освіти

Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету
Воловика Сергія Володимировича

**«Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта
реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в
Україні»**

на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»
у практичну діяльність

Даною довідкою засвідчуємо, що результати дисертаційного дослідження аспіранта Сумського державного університету Воловика Сергія Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» використовуються у практичній діяльності Територіального управління Державної судової адміністрації України у Сумській області.

Зокрема, під час роботи з удосконалення нормативно-правових актів та розробки проектів нормативно-правових актів у межах повноважень, визначених Положенням про Державну судову адміністрацію України.

Вважаємо, що результати проведеного Воловиком Сергієм Володимировичем дослідження на тему «Адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення наукової доктрини та положень нормативно-правових актів, що регламентують особливості адміністративно-правових засад діяльності ІР-суду як суб'єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Начальник територіального управління
Державної судової адміністрації України
в Сумській області

Віктор КІБЕЦЬ